INTRODUCTION

An introduction in English to a Telugu rendering of a Sanskrit work is indeed in itself peculiar; and oblivious of the existence or otherwise of precedents, this has to be done, as one necessarily to be done.

The work under reference is a classically-romantic piece and has seldom an equal in its form or content, its temper being romantic and its form classical.

ii

The author of the original Sanskrit is a Telugu National, himself said to be born in Tenali Taluk in Guntur District. His family seems to have settled down in West Godavari and the poet had a sporadic and tremendous sojourn in South India, ultimately to fix his abode in the North.

Born in the first quarter of the seventeenth century, Jagannatha Panditaraya seemed a queer mixture of extremes, indicative of the tumult of the age. He travelled extensively in many parts of India and those travels have, it seems, made of the poet a cosmopolitan and an unorthodox, liberal interpreter of the mixed mind of India. He appears a modern in the old setting and an ancient in the modern setting. It is said he even married a Muslim girl Lavangi, nothing extraordinary for a poet of his temperament.

iii

The anslator – like the author of the original – is also a eculiar product of the early years of the twentiet century – born at a time when the ationals sentiment was rising; somehow did not persue - degree courses, though he had the

means to do it and though he has a good and unusually sound grounding in Sanskrit and scholarship in Telugu. He is tolerably well in Hindi and Urudu and is good enough at English.

He lisped in numbers while quite young. His writings include Bali Bandhanam, Vaisalini, Vishadaduryodhana, Gathasaptasati, Premanjali, Sevanjali, a Miscellaney of occasional writings and some translations from Hindi and Urudu. He edited a literary monthly magazine in Telugu, "Mahati" round about 1938-39 with distinction.

Apart from his literary career, he has his political incursions, has been a President of the Panchayat of Vadlamudi - his native village in Tenali Taluk - since 1932, quite a long and commendable period in local administration. He was also associated electively with the Provincial Congress Committee for a while.

Brought up in an atmosphere of traditionalism and claiming descent from the family of the famous Vasireddi kings of Amaravati, our poet is, peculiarly enough, both a traditionalist and an unorthodox, conservative interpreter of the contemporary life. Classical in intent and romantic in purpose, Vasireddi Venkata Subbaiah is eminently fit for the task he has taken upon himself - a task temperamentally suited for him.

Looking closer into the lives of both these poets and their achievements, one would not miss and on the contrary, would be struck by the glaring similarities - temperamental, institutional and poetical. Both are subtle, scholastic and romantic; both have a balancing sense of the classical and the romantic. And as such both must be having almost an intuitive affinity and colour-combination and that affinity would most probably explain 'the why' of the translation of this work of Jagannatha

by Vasireddi. There is, in short, a spiritual kinship between the two – who beat their poetic wings effectually, not in the void, but in the midst of all.

These poetic twins, as it were, have made, and are capable of making a mark, wherever they are put, when once they have so marked themselves out in poesy – an art of measurable difficulty.

iv

Poetry, as has been defined by the Westerners, is a writing that which is simple. sensuous and passionate and the product is a life – blood of a master-spirit. While it was so for Milton, a Shakespeare would have seen a world in poesy and presented a panorama of unfathomable depths and bewildering heights of human nature. It might have been considered a thing of beauty, in beauty bound as the beautiful, a symbol of the morally good, as best words placed in the best order, as a medium working out a return to nature, as that which mirrors life, as a criticism of life, as seeing and portraying life as in itself it really is, as an effort that gives a colour, a local habitation and a name to airy nothing, as that which is mathematically and dynamically sublime, as a catalytic agent which causes or hastens a change, but does not undergo any change by itself and in itself, as a symbol of imagery. as a didactic piece or as an imagist or surrealistic excursion into a world of fancy or imagination of an elevating excitement.

Poetry. to the Easterners, however, is an aspect of word-melody, phrase-cadence, picture-painting, sound-symphony, a moral dissertation, a religious rhapsody, sublimating into the Divine.

Kalidasa, the Poetic doyen of the Orient both by precept and example, emphasised on blending of the classical and the romantic, with bias towards the colourisation of word-melody A Bhavabhuti would ask, both in intent and purpose, for a classicism, pure and simple, while an Anandavardhan would define poetic purpose as

శబ్దార్థ శాసనజ్ఞాన మాత్రేణైవ న వేద్యతే
వేద్యతే సహి కావ్యార్థ తత్వజ్ఞై రేవ కేవలమ్.

and a Kshemendra would consider of poets and poesy thus :

ఛాయోపజీవీ పదకోపజీవీ పాదోపజీవీ సకలోపజీవీ
భవే దథ ప్రాప్త కవిత్వజీవీ స్వోన్మేషతో వా భువనోపజీవీ.

While the orientals of the orient said it that way, the real bards of Telugu poetry would make us consider, like Nannaya, on the sublimity of style and the method of progression in narration. A Tikkana might insist on word-cadence, picture painting, character-picturing and a dramatisation of the hnman mind. Potana could think of a celestial singing in pulsating rhapsodies, while the Prabandha poets would like to have a romantic touch in the theme and a classical handling of the language. The later periods linotype the one o the other, yet without a fixed form, a method, a sensitive mooring.

V

That being the scope and those being the poetic worlds, we will need to understand the types, currents and cross-currents at play in the poetic arena so that we will be able to fix up a place to our artistic piece and then begin to mark out its excellences.

The origins of all languages, except in early skirmishes, started in versification, in long poems, epics or otherwise. We boast of our epics and so do the westerners of their own – perhaps in all countries.

In English literature, a transition from the old English to the Middle English saw the emergence of a National poet in Chaucer; and his parallel to us may probably be Nannechodadeva. There, after Chaucer, grew the giant of English literature—Shakespeare—the man who mirrored a whole universe in his letters, only comparable to our Tikkana and perhaps more. The successor of Shakespeare was great Milton and the predecessor of Tikkana was Nannaya—both of the sublime school of poetry.

We had a Potana and a Srinatha, while they had a Dryden, a Pope, a Jhonson and a Goldsmith—definite variants though. Our Puranic period parallels their Elizebethan age. Our age of Potana was their age of Dryden. To them came then a Romantic age and to us, the bounteous age of the Prabandhas. Both have Parallels to draw and personalities to portray. Then they had the age of Dickens and Thakeray and we our age of Kandukuri, Panuganti, Gidugu and Tripuraneni. They followed it up by the age of Tennyson and we could not do that as an on to it, though later came our age of Romanticism—ours and theirs being no parallels, either in temper, reach or melody.

That brings us to our own Telugu bard Vasireddi and we go back to Jagannatha.

vi

Jagannatha, a contemporary of Shah Jahan is a mixed prodigy and a comparable genius with Kalidasa. A great scholar and a vivid and

perspicuous stylist, had wonderfully succeeded in combining the 'rasa' and the 'alankara' in a balancing equipoise – merging the classical in the Romantic, and blending them both into a poetic-poise.

The present compilation is an admixture of different polarizations and therefore it behoves us to search for the essentials of all movements, to be able to see the commingling of these currents and the proportions into which such blending has effectively contributed to a successful culmination of various poetic trends and scholastic features.

Bhaminivilasa of Jagannatha is a successor piece to his Piyushalahari, Sudhalahari, Amritalahari, Karunalahari, Aswadhati, Lakshmilahari, Yamunavarnanam, Asafvilasa, Pranabharana, Jagadabharana and others. After Bhaminivilasa, Rasagangadhara seems to have come off as his theory of rhetoric, the theory of his poetry and art.

But in the case of Vasireddi, Bhaminivilasa is succeeded by Gathasaptasati, not a theory of rhetoric, but a touchstone thereto.

Gathasaptasati is an epic of romance and a poem of love, beautifying the real and realising the beautiful. It is said with pride that the *Prakrita* of Gathasaptasati has easily established the music, the melody and its mellifluous diction as against Sanskrit, thus obtaining to Prakrita, a preferential claim over Sanskrit. Eminent savants like Rudratudu Mummatudu, Vakbhatudu, Viswanathudu have always placed reliance on it. Poets like Amarukudu Govardhanacharya and others have imitated the pattern of Gathasaptasati. Our Poet has already finished its translation, and we await its arrival into our literature of Poetry.

And Bhaminivilasa is a kavya in four chapters- Prastavikavilasa, Sringaravilasa, Karunavilasa and

Santavilasa. The peculier feature of this work is, it has unity and it has no unity – a macnified diversity in unity, and a simplified unity in diversity. That makes the piece unique.

That being so, Bhaminivilasa has attracted a number of competitors in rendering the original into Telugu, and some really competent hands were at work. Vaddadi Subbaraya – a savant of Telugu literature published Bhaminivilasa as early as 1902, in the days of our poet's birth. Dantu Subbavadhani's rendering came about the year 1933 and that of Kakaraparti Krishna Sastri in 1939. Vedam Venkata Krishna Sarma, published his in 1950. Though the earliest are those of Akundi Vyasamoorty Sastri and Mandapaka Kamakavi, they are least known and are almost obsolete. And there are several others too.

A reference to 'Amudritagrantha Chintamani' of the year 1896 shows that Mandapaka Kamaya Kavi and 'Odayaru Veeranagaya Kavi' also have rendered parts of Bhaminivilasa. Vasireddi began the bulk, well neigh a decade ago and in the style of Gray, kept it off, touched and re-touched several times meanwhile, and ultimately lost the finished manuscript and lost it in full. Then came a period of rebuilding and re-rendering and ultimately we have it before us in this form.

It will be quite in keeping with things to consider the method of our poet in his rendering. Vasireddi has a faculty for brevity, precision and exactitude; and he verily introduced all these into the instant piece. He has got an ear for the musical in poetry, and has put it down as such, thus making of the finished product, a work of art, as one which looks as much an original as a translation. Except at a dozen places, we do not feel the irksomeness of a translator, which made the diction involved and a little laboured. The

rest of it, if we do not acknowledge, can ver well pass off for an original work.

vii

Vasireddi's translation, in comparison with those above mentioned, and others stands independently and is by far superior to all, except that of Vaddadi Subbaraya – the only one that needs to be compared. Vaddadi and Vasireddi sound similar, though they are dissimilar as much. That speaks as such in both the renderings. Vaddadi is more scholarly and Vasireddi is more poetical and fascile. The effort of the one looks a translation, all and in all, and the labours of the other seem to make the rendering spontaneous and look like an original. And in the matter of bringing the sense–cadence, each run parallel and it is, at many places, difficult to choose, though in some our poet is easily marked out by his felicity. The main endeavour of our poet is to render the original as much in itself into Telugu as it is in Sanskrit, and the time spent on the effort and the care bestowed thereon mark out the work of Vasireddi by its excellences which are in essence poetic and linguistic. To illustrate, Jagannatha describes a situation thus:

మూలం స్థూల మతీవ బన్ధనదృఢం శాఖాః శతం మాంసలా
వాసో దుర్గమహీధరే తరుపతే కుత్రాస్తి భీతిస్తవ
ఏకః కింతు మనాగయం జనయతి స్వాన్తే మమాధిజ్వరం
జ్వాలాలీవలయీభవ న్నకరుణో దావానలో ఘస్మరః.

And Vaddadi did it this way:

వలము మొదల్కడుం; దిటము పాఁతు, పటిష్ఠము లెల్లకొమ్మలున్
నెల వౌరు లెక్కరాని మల; నీకేఁగ నేబెగ డోనగాధిపా!
పెలుకుఱఁబుట్టువైన వెఱవేఁకి యొకం డెదనెంచ; నిర్ఘృణుం
డౌలసెడు భుగ్నకీలల మహోగ్ర దవానల ఘస్మరుం డహో.

Look how Vasireddi rendered:

మొదలాస్థానము పాదుగట్టెది దృఢవ్యూఢంబు శాఖాళి నీ
సదనం బేరికిఁ జేరరాని గిరి యేజంకుండఁ గానీ మొకం
డెద నాధిజ్వర మేర్పని ర్ఘృణశిఖా నృత్తప్రతాపుండు నిన్
దుదముట్టించుద వాగ్నిఘస్మరుఁడటంచున్ భూరుహోత్తంసమా

I will illustrate further. To Jagannatha's skip :

గర్జిత మాకర్ణ్య మనా
గజేంద్రమాతు ర్నిశార్ధజాతోఽపి
హరిశిశు రుత్పతితుం ద్రా
గఙ్గా న్యాకుఞ్చ్య లీయతే నిభృతమ్

Vaddadi put in as:

నడికిరేయి పుట్టినదియయ్యు సింగంపుఁ
గొదమ యాలకించి కొంచె ముఱుము
తల్లియంకమున మొదలకుండ నొడలెల్లఁ
గుంచి యట్టె యుఱకఁ బొంచియుండు.

Vasireddi says :

నడికినిశఁ బుట్టియును జెవి
నడవు నదో గర్జ వినుచుఁ దల్లియొడి నొడల్
ముడుఁచుకొని సింహశిశు వె
వ్వ డెప్పుడని పొంచియుండెఁ బోయి పయిఁబడన్.

And another piece of Jagannatha :

ఆపద్గతః ఖలు మహాశయచక్రవర్తీ
విస్తారయ త్యకృత పూర్వ ముదారభావమ్
కాలాగరు ర్దహనమధ్యగతోఽపి శశ్వ
ల్లోకోత్తరం పరిమలం ప్రకటీకరోతి.

Which has been translated by Vaddadi as:

ఆపదల కగ్గ మగుచు మహానుభావుఁ
డకృతపూర్వము నౌదార్య మగపతిచెడు
నగ్గినడుమను బడిరొ నల్లిగలు మిగుల
బుగులుకొలిపెడుఁ గడల నబ్బురపు వలపు.

And Vasireddi caught the soul as:

ఎన్నడుఁనులేని యౌదార్య మిడుములందె
సంతరించు మహాశయచక్రవర్తి
తాను సాంతము జిచ్చులోఁ దగులవడుచు
నబ్బురపుఁ దావు లొసఁగదే యగరువత్తి.

Yet another of Jagannatha is:

స్వస్వవ్యాపృతమగ్నమానసతయా మత్తో నివృత్తే జనే
చఞ్చూకోటివిపాటితాయసపుటో యాస్యామ్యహం పఞ్జరా
దేవం కీరవరే మనోరథమయం పీయూషమాస్వాదయ
త్యన్తః సంప్రవివేశ వారణకరాకారః ఫణిగ్రామణీః.

Vaddadi translated as:

తనతన వ్యాపృతిం జనము దారిన నాకడనుండి చంచు కో
టిని బగిలించి తల్పును, బ్రడీన మొనర్చెద గూఁటినుండి నే
నని శుకపోత మిట్టులు మనోమృత పానము సేయుచుండ, లో
నను గరితుండ సన్నిభ ఫణాధర ముద్ధతి దూఱె దారునన్.

And Vasireddi's rendering is:

తమ కార్యాదృతిఁ దాము నాకు జనముల్ దవ్వైనయప్డే గత
భ్రమ నాసాగ్రవిభిన్నపంజరముఖద్వారంబునై పోదు న
శ్రమ నంచున్ శుక మొండు కోర్కి మధువాస్వాదించుచున్నంతఁ
రె మహాహీంద్ర మొకండు దిక్కరికరవ్రీడాకరాకారమై.

While Odayaru Veeranagayakavi orientates:

కరగిన నఱికిన నొరసినఁ
బొరయదు దుఃఖంబు మేలిపుత్తడి నన్నున్
వఱిగింజకు గురిగింజకు
సరిగా తులఁ బూన్తురను విషాదము దక్కన్.

And Jagannatha's original reads :

హేమ్నః ఖేదో న దాహేన
ఛేదేన కషణేన వా
తదేవ తు మహద్దుఃఖమ్
యద్గుఞ్జాసమతోలనమ్

Our poet has finished the same this way:

కాచినఁ గోసిన ఱాతన్
రాచినఁ జింతిలదు కాంచనము తన్నుఁ దులన్
వైచుచు గురిగింజలతోఁ
దూఁచుట గనిమాత్ర మాత్మ దుఃఖించుఁ గడున్.

Vaddadi in Prastavika has poineered a piece:

వానకారును గొన్నాళ్ళలోన పోవుఁ
జెల్లు పొల్లగు నీ నీటి వెల్లువలును
గూలమున నున్న ఫలతరుల్ గూలఁద్రోయు
నీ యఘుంబే ధునీ! చిరస్థాయిగాని.

And Jagannatha's original is to this effect:

యాస్యతి జలధర సమయ
స్త వాపస్సమృద్ధి ర్లఘీయసీ భవితా
తటిని! తటద్రుమపాతన
పాతక మేకం చిరస్థాయి.

Vasireddi places it nicely into:

జలదబులోను వరుసను నీ తి
వ్వలు గనుపడ నీదు పొంగు పదటఁ గలదు నీ
కెలన మను తరులఁ గూల్చిన
కలుష మొకఁడు నిల్చెఁ దటిని! కలకాలమ్మున్.

Kakaraparti has translated a piece to cover:

వలలిర్వంకలఁ జాపమెక్కిడి పురోభాగమ్మునన్ వ్యాధుఁడే
నిలిచెన్ వెన్కఁ దహించుచున్నది వనిన్ దీవ్రానలం బెల్లెడన్
బలిసెం గుక్కలు కాళ్ళ కడ్డుపడఁ గూనల్ గర్భసంధారణా
చలయై యేణి యిఁకేమి సేతునని రక్షంగోరె లక్ష్మీపతిన్.

Vasireddi's mastering diction brings out:

ఇరుగడ నుచ్చులుగ్రధను వెక్కిడి ముందఱ బోయ వెన్కఁజి
చ్చెర గొను కాననమ్ము నెటు లేఁగినఁ బైఁ బడు జాగిలమ్ము లె
వ్వరుసునఁ గాళ్లు చుట్టుకొని పాయని బిడ్డలు నిండు గర్భపుం
బరువున నేమి నేర్తునని ప్రస్తుతి సేసెఁ గురంగి శ్రీహరిన్.

Jagannatha's beauty:

అగ్రే వ్యాధః కరధృతధనుః పార్శ్వయో ర్జాలమాలా
పృష్ఠే వహ్ని ర్దహతి విపినం ప్రేరితా స్సారమేయాః
ఏణీ గర్భా దలసగమనా డింభకై ర్లగ్నపాదా
లక్ష్మీనాథ! త్వమసి శరణం కిం కరోమి? క్వయామి?

There is yet another writer who strayed into a rendering of Bhaminivilasa round about 1949 and who to this day has been in the lime – light as a poet in a reflected glory. This is how Pingali Lakshmikantam has done:

మధుర పల్లవ పుష్పసంభరిత చూత
పోతమును నుజ్జగించి యో ముగ్ధపికమ
చేమునిండిన యీ వేఁపచెట్టుమీఁదఁ
గాకులను గూడియుంటకు కతము చెప్పు?

For Jagannatha's:

సంత్యజ్య కోకిలశిశో మధురప్రవాళం
మాకందబృంద మళిపోత మిళత్ప్రసూనం
నింబే తు తిక్తహృదయే బలిభుక్కులాఢ్యే
మానేఽవతిష్ఠసి యదీహ వ దాశు కార్యమ్.

And our poet has beautified this way:

అళికులబాలలోలకుసుమాంచితమై మధురప్రవాళమై
పొలుచు రసాలసాల మటు పోవిడి తిక్తరసప్రపూర్ణ హృ
న్నిలయముఁ గాకభోజ్యమగు నింబవనీరుహమెక్కి యిడ్డెదో
పలుకవు మానమూని పికబాలక యిందుఁ బనేమి చెప్పుమా.

Yet another piece of the same writer Pingali to indicate how a 'Muktaka' Poetic form is rendered into a drawn out lugubrium as :-

పరిచిరి కాలపాశములవంటి యురుల్ మరి పల్వలంబులన్
గరళము గల్పి దారుల మొగంబుల గోతులు ద్రవ్వి యగ్గి గొ
ల్పిరి యిరుప్రక్కలన్ సెలగు విండ్లను దాల్చి నిల్చి రెట్టులున్
సురుగగ లేక యా హరిణసుందరి బోయని నిట్లు వేడెడిన్.

and our poet as usual did it as:

కలయ జలంబులన్ విసము గల్పియు గోఁతులు ద్రవ్వి యెల్లెడన్
వలలిడి యేమిసెప్ప నలువంక వనమ్మునఁ జిచ్చువెట్టి యే
నెలవునఁ జాపహస్తులయి నిల్చిరి చెంచులు నంద చేరె బి
డ్డలు తను వెంబడింప నకటా ! దరిలేని కురంగి దుర్విధిన్.

Jagannatha's original runs thus:

రజ్జ్వా దిశః పరివృతా స్సలిలం విషాక్తమ్
ఖాతా మహీ హుత భుజా జ్వలితం వనాన్తమ్
వ్యాధాః పథా స్యనుసరంతి గృహీతచాపా
స్తం దేశ మాశ్రయతి డింభవతీ కురంగీ.

All these illustrations are from Prastavikavilasa and now let us see from Sringaravilasa:

నీవీం నియమ్య శిథిలా ముషసి ప్రకాశ
మాలోక్య వారిజదృశః శయనం జిహాసోః
నైవాపరోహతి కదాపిచ మానసా న్మే
నాభేః ప్రభా సరసిజోదర సోదరాయాః.

In this, Vaddadi has to say:

ఉదయపువెల్గు దోఁపఁగనె యొయ్యనమేల్కని, సెజ్జవీడుచుఁ
బ్రిదిలిననీవి చక్క సవరించు మహోత్పలపత్రనేత్ర సొం
పొదవెడు నాభిశోభ, జలజోదరసోదరమైన దార నా
హృదయములోననుండి యొకరింపనుమ్మవరోహమొన్నఁడుఁ

Vasireddi has revised:

వేకువవెల్గుగాంచి కనువిచ్చుచు నూడిన నీవిబంధమున్
రైకముడిన్ బిగించుచుఁ జరాలునఁ బానుపు డిగ్గనెంచు నా
లీకవిశాలలోచన జలేజమృదూదర సోదరప్రభా
శ్రీకము నాభిశిల్ప మెదఁ జేరి డిగం జన దెన్నఁడేనియున్

In Santavilasa, Jagannatha's mobility works out:

విశాలవలయాటవీవలయలగ్న దావానల
ప్రసృత్వరశిఖావలీవికలితం మదీయం మనః
అమన్దమిళదిన్దిరే నిఖిలమాధురీమన్దిరే
ముకున్దముఖచన్ద్రిరే చిరమిదం చకోరాయితమ్

Vaddadi worked it up into:

గురువిషయాటవీ వలయఘోరవిలగ్నదవానలప్రసృ
త్వరబహుళార్చులన్ వికలభావము నొందిన నామనంబు స
త్వరము చకోరమట్టు లగుతన్ మిళదిందిరమాధురీధురం
ధరకమలామనోహరకనన్ముఖచందిరమండలంబునన్.

Vasireddi musicalised the same:

తటవిషయాటవీవలయ తాండవలగ్న దవానలాప్లుత
హతమయినట్టి నాహృదయమాతఁ జకోరములట్ల ఘోరద్రమా
హితమయి సర్వమాధురల క్రిల్లగు ప్రేంతల మేలువాని సు
స్మితసుముఖచంద్రబింబమునఁ జిక్కని వెన్నెల లానుఁగావుతన్.

In Karunavilasa, Jagannatha springs out:

విన్నా శశామ సకలాపి సరోరుహాణా
మిన్దోశ్చ బిమ్బ మసమాం సుషమామయాసీత్
అభ్యుద్గతః కలకలః కిల కోకిలానామ్
ప్రాణప్రియే యదవధి త్వమితో గతాసి!

And Vasireddi put up:

కమలములకున్న దిగులెల్ల సమసిపోయెఁ
జంద్రబింబము కాంతి మిన్నందిపోయె
కలకలలు రేఁగెఁ గోకిలగళములందుఁ
బ్రేయసీ నీవు నను వీడి పోయినపుడె.

Vaddadi has manipulated thus :

జలరుహ సంచయంబునకు స్వాంతమునంగల చింతయంతయుఁ
బొలిసెను, జంద్రమండలముఁ బొందెను నిస్తులభూరిశోభ, బ
ల్కలకల మెచ్చెఁ గోకిలకులంబుల కక్కట! యెప్పుడీ విటం
దలఁగి దివంబు చేరితివి, నాఁటనుగోలెను ప్రాణవల్లభా!

The last chapter in Bhaminivilasa is Santavilasa and Jagannatha has risen to an impssionate height and sings as if about himself:

గిరాం దేవీ వీణాగుణరణనహీనాదరకరా
యదీయానాం వాచా మమృతమయ మాచామతి రసమ్
వచస్తస్యాకర్ణ్య శ్రవణసుభగం పణ్డితపతే
రధున్వ న్మూర్ధానం నృపశు రథ వాయం పశుపతిః.

Vaddadi has rendered this personalised piece thus:

వీనులఁ దా సుధామయము [illegible] వేసి వచోరస మాని [illegible], చేఁ
బూనిన వీణెపంతుపదపద్మము బట్టికింపఁ దలంచ [illegible]
దుర్వ్యాపుల పండితేశు శ్రుతిభూషణభాషణ మూలకంప న
న్వాని శిరంబు కంపిలదు, [illegible] ద్విపాత్పశు వెద్దమొద్దగున్,

and our poet has realed it off as follows:—

తన వీణాగుణనిక్వణధ్వని మొదం దాత్పర్యమున్ జేయు నె
వ్వని వాక్యామృతవాహినీరసము నాస్వాదింప వాఁడని త
త్ఫణితుల్ పండితరాజకర్ణసుభగస్వాదిష్ఠముల్ వింటి నే
జనుఁడూ పండుశిర [illegible]వాఁడు పశువో సాక్షాత్పశుస్వామియో

I will no longer cumber the reader with any more comparisons, as the same have covered all the cantoes of Bhaminivilasa. Suffice it to show a few more stanzas to indicate how in a free, flowing, mellifluous manner our poet has brought down Panditaraya into his nativity. Here are three stanzas:

వైదుష్యమ్ము త్యజించి చేనికడఁ గైవారమ్ము గావించి నాఁ
డీ దుష్టాత్ముని కిమ్ము హాపదవి నూహింపంగ రానట్టి దే
నే దిక్కై పడరాని పాట్లువడి యట్లిప్పించితిన్ నేఁడు నే
చేఁదైపోయితి పాముచిక్కి యెదురేచెన్ హేనితోఁ జెప్పుదున్.

అలవోకన్ నిజబాలకేళితతి ము న్నాషాఢ కాదంబినీ
జలధారాపరిధౌతధాతుగిరులన్ సాఁగించె లీలాయితం
బలపంచాస్యము నేఁడు శైలశిఖరవ్యాపాతభగ్నాంఘ్రియై
యలుకన్ బాణిగ్రసించు మాటికి శివాహుంయుప్రరావంబులన్.

స్ఖలదురుఘర్మవారికణికాగణశాలికపోలపాళి నూ
మెలవలెఁ గర్ణకుండలము లిట్టటు నూఁగఁగ వందనీయుమా
యలయికఁ దూలునాఁటి మది రాత్రి యొకానొక రమ్యరేఖ లోఁ
దలఁచిన నెందు లేని ప్రమదంబొకఁ డీరికలెత్తు నిప్పుడున్.

There are innumerable such which show that the translator makes his translation appear spontaneous and as a finished product of meditation in tranquillity. Vasireddi has a gifted diction, a mellowing of Telugu and Sanskrit idiom in equal proportions. Whatever his bias may be for the Romantic in content, his finished sentiment is full of classicism, and some day we should see him working out in a sublime theme in keeping with his real and inner poetical self.

I would only cull out two stanzas from his earlier writings to show his tastes and approach about poetic standards:

మొకమనుచు వృకమనుచుఁ జే
లికయని గబ్బిలము గొంగళీ పురుగనుచున్
బకమనుచు వ్రాయు వెన్నఁడు
సుకవీ ! యాదర్శధర్మసూక్తుల తక్కన్.

వెనుకటి సత్కవీంద్రులు కవిత్వము దివ్యముగా రచింపఁ జే
ర్గని రఘునాతనుల్ కవులు కమ్మని కైత రచించుచెట్టులు
న్నను నిజకావ్య నామకరణంబు లొనర్పఁగఁ గ్రొత్తరీతి ము
దక్షిణ మొనరింపఁగా బిరుదుఁ దాలిచినారలు చంద్రశేఖరా.

The poet has a high opinion of himself. At the end of each one of the four sections of the book, he has expressed about himself. See what he has to say at the end of the first canto:

ఇది వాసిరెడ్డిపయసా
ముదన్వదుదయేందుచేత నున్నతకవితా
పదవీమతిచే నన్యో
పదేశ మాంధ్రీకృతంబు ప్రాస్తావికనా.

Similar are the references at the others' ends. But such expressions about oneself are conventional in Telugu literature, and a critic would note them to assess the poet if he measured himself up to such attributives.

Vasireddi has to pull himself up, so that he runs into more abiding works of art, good as his present endeavours seem. A poet's capacity to manipulate a plot with a narrative alone would mark of him for a classical writer; and one would wish to see our bard in such fields and pastures. They are many and it is easy to tread a conventional path; they are few only that break new ground and lay new avenues. In artistic realms it is much more difficult; and when a poet succeeds in such difficult regions, only can he claim for immortality, because a poet never could die.

One should aim high, and in our poet we are just finding one who is beginning to aim high. Though contemporary literature is rich enough, qualitatively, it has yet to grow, yet to strike a form, reach out to a sensibility, and rise up to heights of real literature. In that purposeful endeavour, let our poet have his due.

It is reminiscencing to see the poet sing in Prastavikavilasa.

అఖిల విషయమ్ములను లోలుఁడయ్యు వీడఁ
డాత్మబోధామృతము రుచు లాత్మవిదుఁడు
వాద్యలయతాళసంగీతవశ్యుఁడయ్యు
మాళితటఘటరతి యేమరునె నటుఁడు ?

Before I close, I would say a little more. What I have exampled above is on the basis of the touch-stone method of Mathew Arnold, a method of verification of literary beauties and excellences.

I have avoided drawing conclusions, deliberately leaving to the reader to surmise. I would just conclude by bringing to the reader's mind what Arnold said of Goethe "physician of the iron-age, who with his hand on the pulse of civilisation is able to say – those ailest here and here;" and we need such literary physicians to cure and exalt us.

Tenali,
15-3-1957

A. Gopala Krishna Murthy,
M. A., LL. B.,

ప్రస్తావనం

ఒక గ్రంథమును గుఱించి ప్రస్తావించుటకు ముందుఁ దద్గ్రంథకర్త జీవితమును గూర్చియుఁ దద్గ్రంథ రచనాకారణమును గూర్చియుఁ దెలిసికొనవలెనను కుతూహలము సహజముగఁ గలుగును. రాజతరంగిణీ హర్షచరితాది కతిపయ గ్రంథములు దప్ప నితిహాస గ్రంథములు మనకు లేవు. ఇతిహాస రచనా సంప్రదాయమే మన భారతదేశమున లేకున్న దేమో యనవలె నేమో! కవికులగురువగు కాళిదాసుని జీవితచరిత్రము మనకు లేదు. ఇది దురదృష్టము. 'రాజతరంగిణి' యందు,

కోఽన్యః కాల మతిక్రాంతం
నేతుం ప్రత్యక్షతాం క్షమః
కవి ప్రజాపతీం స్త్యక్త్వా
రమ్యనిర్మాణశాలినః.

(రమ్యవస్తు నిర్మాణశాలురు కవిప్రజాపతులు దప్ప గతించిన కాలమును మన కనులయెదుట వెలయింపఁగల సమర్థుఁడెవఁడు?)

అని ఇతిహాస ప్రశంస కలదు. భామినీవిలాసకర్త జగన్నాథుని జీవితవిశేషములను దెలుపు ఇతిహాసగ్రంథములు మనకు లేవు. కాని యతఁడు సూత్రప్రాయముగఁ దన గ్రంథములయందుఁ దెలియఁజేసిన యంశములను బట్టియు, దేశమున బహుళప్రచారముగల కొన్ని పుక్కిటి పురాణములను బట్టియు దిఙ్మాత్రముగ పాఠకులకుఁ దెలుపుట మా కర్తవ్యముగదా!

జగన్నాథుఁడు తెలుఁగుబిడ్డ. తెలుఁగు వెలుఁగుల సర్వస్వమైన గుంటూరు మండల మీతని జన్మభూమి. తండ్రి పేరుభట్టు. తల్లి లక్ష్మి. తన తండ్రి యొక్క పాండిత్యప్రభావములనుగూర్చి జగన్నాథుఁ డిట్లు వర్ణించెను.

పాషాణా దపి పీయూషం
స్యందతే యస్య లీలయా
తం వందే పేరుభట్టాఖ్యం
లక్ష్మీకాంతం మహాగురుం.

(లీలామాత్రముననే పాషాణమునుండి యమృతమును జిందింపఁ జేయువాఁడును, లక్ష్మియను స్త్రీకి వల్లభుండును, మహాగురువును నగు పేరుభట్టును గూర్చి నమస్కరించెదను.)

శ్రీమద్జ్ఞానేంద్రభిక్షో రధిగతసకలబ్రహ్మవిద్యాప్రపంచః
కాణాదీ రాక్షపాదీరపి గహనగిరో యో మహేంద్రా దవేదీత్
దేవా దేవాధ్యగీష్ట స్మరహరనగరే శాసనం జైమినీయం
శేషాంకప్రాప్త శేషామలభణితి రభూ త్సర్వవిద్యాధరో యః.

(శ్రీమంతుండగు జ్ఞానేంద్ర భిక్షువు నుండి అధిగతబ్రహ్మవిద్యుఁడును, కణాదగౌతముల గహనవాణీవిలాసములకు లాస్యాంగణభూము లగు న్యాయవైశేషికములను మహేంద్ర గురువు నొద్ద నధ్యయనము చేసినట్టియు, వారాణసీ పట్టణమున జైమినీయమగు పూర్వమీమాంసను గ్రహించినట్టియు, శేషవీరేశ్వరునొద్దఁ బాణినీయ మధీతి యొనర్చిన సర్వవిద్యాధరుఁడును)

జగన్నాథుఁ డనూచానమగు విద్వత్కుటుంబములోని వాఁడు. తండ్రి యొద్దనే చదివి సకలశాస్త్రనిష్ణాతుఁడాయెను. చదువు ముగిసిన వెంటనే జీవికార్థము దక్షిణాపథమందలి తంజపురాస్థానమునఁ బ్రవేశించెను. కాని అచ్చటి సత్కారము లతనికినచ్చక వెంటనే తంజపురాస్థానమును విడిచిపెట్టిన ట్లాతని 'అశ్వధాటీ' కావ్యములోని ఈ క్రింది శ్లోకము వలనఁ దెలియుచున్నది.

ఖంజాయితోధిమతి గంజాపరోపి బత సంజాయ తేత్ర ధనపః
సంజాఘటీతి గుణపుంజాయితస్య నతు గుంజామితంచ కనకం
కింజాగ్రతీ జయసి కిం జానతీ స్వపిషి శింజానసూపురపదే
తేజోపురేశి! నవకంజాక్షి! సాధు! తదిదం జాతు! వాకిము! శివే!

(ఇచ్చటి ధనవంతుఁడు గర్వాంధుఁడు. మధుపాయి. ఇందుఁగల గుణవంతునికి గురిగింజంత యెత్తు సరిగల బంగారముగూడ లేదు. మొరయుచున్న అందెలచే నంకితమగు చరణములుగల తల్లీ! కమలదళ విశాలాక్షీ! నీవు మేల్కొని యున్నావా! నిద్రించుచున్నావా ? కామేశ్వరీ! మేలు! మేలు ! ఇదె నాయంతిమనమస్కారము ! స్వీకరింపుము! పయనమున కనుమతింపుము!)

అనంతరము జగన్నాథుఁ డుత్తరభారతమున కరిగెను. జయపురాస్థానమునఁ బ్రవేశించెను. అచ్చటఁ బ్రచారమందున్న పారసీభాషా ప్రభావమును గ్రహించెను. వెంటనే పర్షియనుభాష చదివి మంచిపాండిత్య మార్జించెను. ఒకభాషలో సాహితీనిష్ణుఁడగు ప్రతిభాశాలి కన్యభాషా సాహిత్య సంపాదనమన్నఁ దృణకణప్రాయముగదా!

ఈ తరుణమందొక మహమ్మదీయ మతాచార్యుఁడు తన పాండిత్య ప్రభావముచే నెదిరివాదములెల్ల నపాస్తమొనర్చి తన మతప్రచారము తీవ్రముగ సాఁగించుచుండెను. మన జగన్నాథుఁడీమతాచార్యునితో వాదము చేసి ఆత్మవిద్యా ప్రాగల్భ్యమున వాని నోడించెను. గుణరసికుండగు మహమ్మదీయ మతాచార్యుఁడు పరాజయము స్వీకరించెను. దీనితో జగన్నాథుని పేరు ప్రతిష్ఠలు దేశమందెల్లెడ వ్యాపించెను. ఈ వార్త ఢిల్లీశ్వరుని చెవి సోకినది. వెంటనే జగన్నాథుని నిజాస్థానికి రప్పించుకొనెను. ఒక యున్నతపదవి ప్రసాదించెను. అప్పటినుండి జగన్నాథుఁడా యాస్థాన మందసమాన ప్రతిష్ఠాగౌరవము లందుచుండెను. దీనికి నాఁటి ఢిల్లీశ్వరుఁడగు షాజహానుని కవితా రసజ్ఞతయే కారణము. సకలజగన్మండలీ మండనాయమానమగు తాజమహాలు భవన నిర్మాణ మీ పాదుషా యొక్క శిల్పకళాలాలసత కొక విజయధ్వజము వలె నేఁటికిని ప్రకాశించుచున్నదిగదా! ఆతని పెద్దకుమారుఁడు దారాషికోహ్ సహృదయుఁడు. హిందూమహమ్మదీయ మతసామరస్యము కొఱకు 'సముద్రసంగము', మను నొక కావ్యమును సంస్కృతములో రచించిన సుకవీంద్రుఁడు. కవితారాజ్యము నందు ధరణీరాజ్య మేపాటి దను నంత సుకవితాలసలంపటుఁడు. కవితాసరస్వతీభద్రపీఠమగు నాఁటి ఢిల్లీ యాస్థానము సమస్తశాస్త్రనదీష్ణుఁడగు జగన్నాథుని పాండిత్యమున కొక నికషోపలమాయెను. పర్షియను కవితాసరస్వతి కీయాస్థాని క్రీడాభూమి. హిందీ కవిత కేకాంతమందిరము. ఉరుదుకవితారాసిక్యమునకు సర్వస్వము. సకలకళాధిదేవతకుఁ బరమార్థము. ఈ సంస్థానమందే జగన్నాథుని యౌవనమంతయుఁ గడచెను. కనుకనే,

ఢిల్లీవల్లభపాణిపల్లవతలే నీతం నవీనం వయః

అని తన భామినీవిలాసములో జగన్నాథుఁడు సగర్వముగఁ జెప్పికొనెను. ఢిల్లీశ్వర దత్తమగు పండితరాజ బిరుదము వహించి ఆస్థాన పండితులందగ్రగణ్యుఁడయ్యెను.

సుకవితా యద్యస్తి రాజ్యేన కిమ్

అను సుభాషితము సార్థకముగా సుకవిరాజన్యులు రాజమాన్య రాజపూజితులైన కాలమది. ఈ కాలమన్ననో అట్టిదికాదు. అందులకు కేవలము విపరీతము. ప్రచారమునే కాని పాండిత్యమును గుర్తింపలేని దుష్కాలమిది. ఇందుకాశ్చర్య మేమియు లేదు. స్వభావ వైషమ్యులు పీఠాధిపతులైనప్పుడు కలుగునది విపరీతభావనయే కదా !

ఢిల్లీకి వచ్చినప్పటికి జగన్నాథుఁ డవివాహితుఁ డనియుఁ బిదప లవంగి యను నొక మహమ్మదీయకన్యను వివాహ మాడెననియు నీ క్రింది శ్లోకము లాధారముగఁ గొన్నికథానికలు ప్రచారమునఁగలవు. జగన్నాథుఁ డొక చలినాఁటి సమయమున ఢిల్లీశ్వరునితో భాషించుచుండ నేదో ప్రసంగ వశమున నీ క్రింది శ్లోకముఁ బఠించెనని కొందఱు చెప్పుదురు.

శీతార్తా ఇవ సంకుచంతి దివసా న్యైవాంబరం శర్వరీ
శీఘ్రం ముంచతి కించ సోపి హుతభుక్ కోణం గతో భాస్కరః
త్వం చానంగహుతాశ భంజి హృదయే పీనస్తనీనాం గతో
నాస్మాకం వసనో న వా యువతయః కిం బ్రూమహే వయం.

(చలికి బాధపడుచున్నవో యనఁ బగళ్లు ముడుచుకొని పోవుచున్నవి. విభావరి పట్టుమని అంబరమును విడిచి పెట్టుటే లేదు. ఖరకరుఁడుఁగూడ నగ్నిదిక్కునకుఁ బోయెను. నీ వన్ననో అగ్నిగుండముంబోని పీనస్తనుల హృదయ మాశ్రయించితివి. ఇఁక మా కింత వస్త్రమూ లేదు. తారుణ్య వతులును లేరు. ఎందుఁ జొత్తుము!)

ఢిల్లీశ్వరునికడ జగన్నాథుఁ డింతచనవు సంపాదించెనన్న షాజహా నెంత స్నిగ్ధుఁడో రసజ్ఞు లూహింతురు గాక! పులకండము లూరించు పద్యరస రసభావములచే నార్ద్రమై యొక క్రొత్త జీవకళ సంపాదించుకొన్న ఉరుదు భాషాకవిత్వమున కెల్లరు సమ్మోహితులై అహో భాగ్యమని యానందించు నాఁటికాలమున గీర్వాణకవితాసరస్వతి నారాధ్యదేవతగా నొకమహమ్మదీయచక్రవర్తి యాస్థానమున నెలకొల్పిన ధీమంతుఁడు మన జగన్నాథుఁడు. సమపక్షపాతియయి సకలభాషాకవితల కాశ్రయమిడి పోషించిన షాజహానుని బాహుచ్ఛాయ నందఁగాఁగొని మన జగన్నాథుఁడు పొయిన పోక లాశ్చర్యములు. హృదయంగమములు.

ఇట్లుండ వేఱొక రాజన్యుఁడు నిజాస్థానపండితుఁడుగా నుండవలసినదని కోరుచు జగన్నాథుని కొకవార్త పంపెననియు, దానికిఁ బ్రత్యుత్తరముగా నతఁ డీ క్రింది శ్లోకము రచించి పంపెననియుఁ జెప్పుదురు.

ఢిల్లీశ్వరో వా జగదీశ్వరో వా
మనోరథాన్ పూరయితుం సమర్థః
అన్యైర్నృపాలైః పరిదీయమానం
శాకాయ వా స్యా ల్లవణాయ వా స్యాత్.

ఈ వాక్యమును విన్నంతనే పాదుషా ఆశ్చర్యచకితుఁడాయెను. వర్ణాంతర జాత్యంతర వివాహ దీక్షా దీక్షితులుగదా మహమ్మదీయ చక్రవర్తులు. అందును షాజహాను గుణలుబ్ధుఁడు. కావుననే లవంగిని వెంటనే జగన్నాథుని కైవసము చేసెను. జగన్నాథుఁడును లవంగిని వివాహమాడెను. ఇట్లే పలువురు పలువిధములఁ జెప్పుదురు.

ఈ లవంగి ఒక రసపుత్రభార్యయందుఁ బాదుషాకు జన్మించిన కన్య యని కొందరు చెప్పుదురు. అంతిపురిలోని యొక పరిచారిక కొమార్తె యని కొందఱందురు. పాదుషా సంబంధులలోని యొక మహమ్మదీయుని తనూజయని మఱికొందఱు కథింతురు. లవంగి జగన్నాథుని యుంపుడు కత్తెయని వేఱొక కొందఱుపన్యసింతురు. ఇందలి సత్యాసత్యము లెట్లున్నను లవంగీసంగతి కొఱకై జగన్నాథుఁడు పడ్డ ఆవేదనలు, తహతహలును ఈ క్రింది శ్లోకములవలనఁ దెలియుచున్నవి.

యవనీ నవనీతకోమలాంగీ
శయనీయే యది లభ్యతే కదాచిత్
అవనీతల మేవ సాధు మన్యే
న వనీ మాఘవనీ విలాసహేతుః.

(నవనీత కోమలాంగి, యవనసుందరి యెప్పుడైన నా శయ్యాతల మింత కైసేయు నేని మహేంద్రుని నందనోద్యానము విలాసహేతువని తలంపను. అవనీతలవాసమే మేలని తలంతును.) ఈ వివాహమున కాధారముగా నీ క్రింది శ్లోకముఁగూడఁ గొందఱు పఠింతురు.

యవనీరమణీ విపదశ్శమనీ
నవనీతసమా కమనీయతమా
ఉహి ఊహి వచోమృత పూర్ణముఖీ
సముఖీ జగతీహ యదంకగతా.

ఇట్లే పలువురు పలుకథలు చెప్పుచుందురు. ఇట్టి చిత్తప్రవృత్తిగల జగన్నాథుఁడు లవంగిని వివాహమాడి యుండునని లోకమం దొక వదంతి కలదు. యౌవనమంతయు నీవిధముగ రాజోచితములగు భోగవిలాసములలోఁ గడపిన జగన్నాథుఁడు తనవార్ధకమందు దారాషికోహ మరణానంతరము ఢిల్లీవీడి కాశీపట్టణమునకేగెను. నచట జగన్నాథునికి మొదటి నుండియుఁ బ్రతిపక్షియై యున్న అప్పయ దీక్షితుఁడను నొక ద్రవిడ పండి

తుం డిదే సమయమని లవంగి వివాహ మొక సాకుగాఁ గొని దుష్ప్రచారము చేయుచు నైహిక కానంద వంచితులై జీవనవిలాసవైహాసికులగు కొందఱు మూఢాచారుల నొక ప్రోవుగాఁ జేర్చి జగన్నాథునిపై దండెత్తించి, యాతనిఁ గులమునుండి వెలివేయించెననియు, యీజగన్నాథుఁ డచటినుండి మధురాపురి కరిగి చరితార్థజీవుఁడై యసువులు వాసెననియుఁ జెప్పుదురు. ఎవరెట్లనుకొన్నను జగన్నాథుని ఆశయము లుదాత్తములు. తెలుఁగువారికి ఆదర్శములు. దేశముగాని దేశమున కేఁగుగాక! అందే నివసించుఁగాక! నేను తెలుఁగువాఁడ నని చెప్పికొనుట జగన్నాథుని కొక గర్వకారణము. ఆభిజాత్య గర్వ మితనికి మెండు. ఎవ్వరికంటెను దాను విద్యాధికుఁడనను అహంకారము గలవాఁడు. ఎంతవాఁడైనను సుకవితామూర్తైన యెడల నేను తలవంచి మ్రొక్కఁబోనన్న ప్రతిజ్ఞ పలికిన కవిరాజు. ప్రతివాది భయంకరుఁడై, ఆసేతుశీతాచల మెదురు లేక విహరించెనని యాతని ప్రాణాభరణ కావ్యములోని యీక్రింది శ్లోకము తెలుపుచున్నది,

తైలింగాన్వయ మంగళాలయ మహాలక్ష్మీదయాలాలితః
శ్రీమత్పేరమభట్టసూను రనిశం విద్వల్లలాటంతపః
సంతుష్టః కమతాధిపస్య కవితా మాకర్ణ్య తద్వర్ణనం
శ్రీమత్పండితరాజ పండిత జగన్నాథో వ్యధాసీ దిదం

(నేను తెలుఁగు వాఁడను. లక్ష్మీకృపా లాలితుఁడను. శ్రీమంతుఁడగు పేరు భట్టారకుని తనయుఁడను. విద్వల్లలాటంతపుఁడను. పండితరాజ బిరుదాంకితుఁడను. కామరూపాధీశ్వరుని కవిత్వ మాలించి సంతుష్టి చెంది ఆతని గుణములు వర్ణించుచు నే నీకావ్యము రచించితిని)

నేఁడు కొందరు జగన్నాథు నహంకారి యందురు. అందురుగాక! ఆతని యహంకార మన్వర్థము. సారభూతము. ఆతని సాహితీశాస్త్ర వ్యాయామ మతిలోకము. రసగంగాధరములోని క్రింది శ్లోకమే దీనికిఁ బ్రమాణము.

నిమగ్నేన క్లేశై ర్మననజలధే రంత రుదరం
మయోన్నీతో లోకే లలితరసగంగాధరమణిః
హర న్నంతర్ధ్వాంతం హృదయ మధిరూఢో గుణవతా
మలంకారాన్ సర్వా నపి గళిత గర్వాన్ రచయతు!

(మననధ్యానమను మహా జలరాశి యొక్క అంత రుదరమున మునిగి యశేష క్లేశముల నోర్చి లలిత లలితమైన రసగంగాధరమణిని వెలికిఁ దెచ్చితిని. ఈమణి అంతర్నిహితమగు ఘనాంధకారమును హరించుచు, గుణవంతుల హృదయ మధిష్ఠించి సర్వాలంకారముల గర్వమును దులుచుఁగాక !

రసజ్ఞపాఠకులారా ! చూచితిరా ! మన జగన్నాథుని సాహితీ శాస్త్ర పరిశ్రమము! కనుకనే సమానులయం దుత్తమ శ్లోకుఁడై, అమరజీవియై యున్నాఁడు. గీర్వాణ భాషాకవులం దంతియుఁ డయ్యు నాద్యులను మించి వెలుఁగుచున్నాడు. తన రసగంగాధరమును సకలాలంకార శాస్త్రములకును ఆధికారికమైన చరమ శాస్త్ర గ్రంథముగా సర్వతో ముఖ పాండితీ నిక్షేపభూమిగా నవతరింపఁ జేయుటకుఁ బ్రతినఁ బూని అందులకు వలయు దృష్టాంతశ్లోకములు అముంచితములుగా నుండవలెనన్న దీక్షతో రచించిన ముక్తకముల సంపుటియే యీ భామినీ విలాసము. ఈ విషయమై జగన్నాథుఁడే,

> నిర్మాయ నూతన ముదాహరణానురూపం
> కావ్యం మ యాత్ర నిహితం న పరస్య కించిత్
> కిం సేవ్యతే సుమనసాం మనసాపి గంధః
> కస్తూరికాజననశక్తిమ తా మృగేణ.

(ఉదాహరణానురూపమగు నూతన కావ్యమును నేను రచించియుంచితిని. ఇతరునియది కొంచెమైనను లేదు. కస్తూరిని బుట్టించు శక్తిగల మృగము మనసాగూడ సుమనో గంధము సేవించునా?)

అని నిజ కవితా దర్పమును వెల్లడించెను. కవితా వధూ విభ్రమవిలాస మూలం బోని ముక్తకములు రచించెను. ఒక్కొక్క ముక్తక మొక్కొక కావ్యమనిగదా అభిజనోక్తి. ఈ ముక్తకముల సంపుటికి భామినీవిలాసము అని నామకరణముచేసెను. భామినుల హావభావవిలాసము లెట్లో యీ కావ్యమందలి వ్యంగ్యార్థ్వని చమత్కారము లట్లే పరహృదయముల నాక ర్షించునని కవిహృదయము. కనుక నీనామ మన్వర్థము.

ఆంధ్రీకరణము:— జగన్నాథుని చరిత్రాత్మక జీవితమును, నాతని కావ్య కవితారీతులును న న్నీ భామినీవిలాసాంధ్రీకరణమునకు ఉత్సాహపఱచి నవి. వ్యంగ్యార్థ్వని ప్రధానమై, ప్రసన్నశయ్యా సనాథమగు జగన్నాథుని కావ్య మాంధ్రీకరించుట యన్న సులభమైన కార్యము కాదు. కాని హృద యమం దుత్తరంగితమగు ఉత్సాహమే న న్నీయాంధ్రీకృతికిఁ బురికొల్పినది.

ఈ కావ్యవస్తు వెంత ప్రాచీనమో అంతనూతనము. నిత్యముఁ జూచుచున్నను ప్రభాతభానూదయచ్ఛాయలు, సంధ్యారుణ కాంతి పుంజములు గగనాంగణ పరిష్కారములై, చిత్రమాంజిష్ఠము లగు దివ్యశోభలు వెలార్చుచు మనకు నిత్యనూతనములై కనిపించును. ఈకావ్యమందలి విషయములుగూడ నిత్యానుభూత జీవిత వృత్తాంతములయ్యును, విన్యాస ధన్యములై నిత్యనూతనములుగ నుండును.

ప్రకృతిదత్తమైన ప్రపంచ ప్రజాహృదయ మం దనంత కాలము నుండియు నిరంతర సంచారక్రమముతోఁ బ్రతిఫలించు భావసంపదను గ్రహించి సుకవులైనవారు తమ రచనాకౌశలమున నూత్ననూత్నముగ నుండునట్లు రమ్యకావ్యములు సృష్టించెదరు.

భావములు ప్రజల సొత్తు. భాషయు వారిదే. ఒక్క గ్రథనకౌశలము మాత్రము సుకవుల సొమ్ము. ఈ విషయమై విశ్వవిఖ్యాత కవిచంద్రుఁడును, విమర్శకాగ్రణియు నగు గెటే యను జర్మనువిద్వాంసుఁ డేమనుచున్నాడో చూడుడు!

People are always talking about originality, but what do they mean ? As soon as we are born the world begins to work upon us, and goes on to the end. And, after all, what can we call our own, except energy, strength and will ? If I could give an account of all that I owe to my great predecessors and contemporaries, there would be but a small balance in my favour.

—Goethe.

చాలకాలము క్రిందట నే నీ భామినీవిలాస మాంధ్రీకరించి శుద్ధప్రతి కూడ సిద్ధపఱచుకొంటిని. కష్టించి రచించుకొన్న ఆ ప్రతి సర్వమును దురదృష్ట వశమునఁ బోఁగొట్టుకొంటిని. ఈ వేదన తీఱరానిది. హృదయైక వేద్యము. ఏదియో యొక ప్రసక్తి కల్పించుకొని ప్రతివాని కడఁ జదివి వినిపించు అలవాటు లేని నాకు, నాఁటి ప్రతిలోని పద్యము లెక్కడనో గాని లభింపలేదు. దాదాపు సర్వమును మఱల రచించుకొన వలసివచ్చినది.

ఈ భామినీవిలాస మూలమనేకులు ముద్రించిరి. ఒకదానిలోఁ గల శ్లోకము లింకొక దానిలో లేనివి కొన్ని మూలములు నాకు లభించినవి. వానిలో నాకు నచ్చిన శ్లోకము లనువదించితిని. ప్రాస్తావికవిలాసములోఁ

ప్రక్షిప్తము లనఁబడు కొన్ని శ్లోకములుఁ గూడ నాంధ్రీకరించి యీ సంపుటి యందుఁ జేర్చితిని. ఇదివరకే పలువు రాంధ్రీకరించిన దానిని మరల మీ రాంధ్రీకరించుటలో గుణ మేమైనఁ గలదా అని ప్రశ్నించు వారికి సహృదయులగు రసజ్ఞుల హృదయమే ప్రమాణము. ఒకే విషయమును గూర్చి పలువురు రచించుట దోషముగాదు. ఇదానీంతన పౌరాతన్యపుఁ బ్రసక్తి యిందుండదుకూడ.

పురాణమిత్యేవ న సాధు సర్వం
న చాపి కావ్యం నవ మిత్యవద్యం
సంతః పరీక్ష్యాన్యతర ద్భజంతే
మూఢః పరప్రత్యయనేయబుద్ధిః.

అని కవికులగురువు కాళిదాసు చెప్పుచున్నాడు. మన జగన్నాథుఁడు రసగంగాధరము రచించు సందర్భములోఁ గూడ నిట్టి ప్రశ్నయే కలిగి, యట్లు ప్రశ్నించువారి కాతఁడీ క్రిందిరీతి సమాధాన మొసఁగెను.

పరిష్కుర్వన్త్వర్థాన్ సహృదయధురీణాః కతిపయే
తథాపి క్లేశో మే కథమపి గతార్థో న భవితా
తిమీంద్రాస్సంక్షోభం విదధతు పయోధేః పునరిమే
కిమేతే నాయాసో భవతి విఫలో మందరగిరేః.

కనుక ఒకే విషయమును గూర్చి కొందఱు రచించినను దోషములేదు. గ్రథనకౌశలమున్నవారి రచనలు నిత్యనూతనములై చిరకాలము బ్రతుకును. గుణపక్షపాతులగు రసజ్ఞులీ నా కావ్యమందలి గుణమునే గ్రహింతురు గాక!

ఒకటి రెండు మాటలతో నీ ప్రస్తావము ముగించెదను.

ఈ కావ్యమును మొదట నే నాంధ్రీకరించుచున్న సమయమం దొక కార్యవశమున నేను విశాఖపట్టణమున కేఁగితిని. శ్రీ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి గారి దర్శనమునకు వెళ్ళితిని. ప్రసంగవశమున వారి కిందలి పద్యములు కొన్ని చదివి వినిపించితిని. సుకవితామార్మికులగు రెడ్డిగారు ఆనందకందళిత మగు మందహాసముతో కరచాలన మొనర్చి 'ఈ కావ్యమునకుఁ టీక నేను వ్రాసెదను. విశ్వవిద్యాలయములోఁ బఠనీయ గ్రంథముగాఁ గూడఁ బెట్టించెదను. త్వరలో పూర్తిచేసి పంపవలసినదిగాఁ' గోరిరి. కాని దురదృష్టవశమున నేనట్లు చేయ లేక పోయితిని.

రెడ్డిగా రిప్పుడు స్వర్గీయులు. వారి పీఠికా భాగ్యప్రాప్తి మా కావ్యమునకు లేదు. కాని సహృదయ ధురీణులు శ్రీ ఆవుల గోపాలకృష్ణమూర్తిగా రీకృతికిఁ 'బరిచయము' వ్రాసినందున ఆ కొఱత తీఱినట్లు భావించుచున్నాము.

జీవితాంతమువఱకు మఱపురానిది, సహృదయుల గుండెలు కరగించునది, ఒక్క మాటకలదు. సత్యహరిశ్చంద్రీయ రామాయణాది బహు మహా గ్రంథకర్తలు, కవితాకళానిధులు, విశేషించి మా కాప్తులు బ్రహ్మశ్రీ బలిజేపల్లి లక్ష్మీకాంతకవిగారు మద్రాసులో మరణ శయ్యపై నుండిరి. వారి క్షేమ మరయుటకు నేను మద్రాసు వెళ్ళి వారిని దర్శించితిని. నన్నుఁ జూచుటతోడనే ప్రాణములు లేచివచ్చినట్లు లేచికూర్చొని "నేను బ్రతికి యుండఁగా నీ కావ్యము అచ్చు వేయించవుగదా!" అని బొట బొటఁ గన్నీరుగార్చుచు మఱల శయ్యపై నొఱఁగిరి. ఈదృశ్యము తలఁపునకు వచ్చిన నేఁటికిని హృదయము జలదరించుచుండును. ఓహో! కవితా సరస్వతీ! ఏమి! నీ ప్రభావము! ఇంత లింతలుగ హృన్మర్మములను ఛేదించి నైన మరణవేదనయందుఁగూడ సుకవీంద్రుల వదనాంగణమున నీ విలాస లాస్యము భాసించుచుండును గదా!

వడ్లమూఁడి
తెనాలి.

వాసిరెడ్డి వేంకటసుబ్బయ్య
గ్రంథకర్త

మనమాడు మాటలే మన
మనుకొను భావములె క్రొత్తలగునటు కూర్పం
బనితనమున విశ్వజగ
జ్జనులను వలపించు హృదయశాణికులు కవుల్.

— వాసిరెడ్డి.

భామినీవిలాసము

ప్రాస్తావిక విలాసము

తే. మాధురులకెల్ల నెల్ల వాఙ్మయ పయోధి
మథనమునఁ జేసి పొడమిన మామకీన
సుకవితామృత మతిలోక సుఖకరంబు
లోకులెల్లరు దీనిఁ గ్రోలుదురు గాక.

చ. కరులు మదాంబు కశ్మలిత గండము లుండు దిగంతమందు లోఁ
గరిణులఁ గన్న జాలియగుఁ గక్ష్యకుఁ గావుగదా సమానముల్
హరిణము లిట్టిచో నిజ సమగ్ర మహోగ్ర నఖాగ్ర పాండితీ
భరము మృగాధిపుం డెవనిపైఁ బ్రకటించు నిఁకన్ జగమ్మునన్.

చ. దళదరవింద బృంద గళితం బగు పుప్పొడి కల్మి సౌరభో
జ్జ్వలమగు మానసాంబువున జవ్వనమెల్ల గ్రమించినట్టి యం
చల యెకిమీఁడు నేఁ డెటుల సంచరణం బొనరించుఁ జెప్పుమా
చల దురు దర్దుర ప్రకర సంకుల దూషిత పల్వలంబునన్.

క. విధివశత వచ్చె నిచటికి
మధుకరు నెగ్గాడఁ బోకుమా కుటజంబా
మధుర మధు ద్రవ ధారా
నిధులకు మాన్యుం డితండు నెత్తమ్ములకున్.

చ. తొలిదెసఁ జూడ నేఁకటను దూలెడు చూపులతోఁ జకోరముల్
కలువలు వీడ మానమును గాముఁడు కార్ముక మెక్కువెట్టఁగా
నిలువడితోడి మానినుల యాలువు దవ్వుల కేఁగఁ జూడఁగా
నలువ కిటుల్ ఘటింపఁదగునా విధుమీఁద ఘనాఘనార్భటుల్.

క. కడు నీచ మైతి నే నని
యడలకు కూపంబ యెన్నఁడైన సరసమా
యెడఁద గల దన్న వాసిఁ
గడిదేఱితి గాదె పరగుణ గ్రహణమునన్.

ఉ. వేసవి మండుటెండలఁ దపించుచు నేనిటు లింకఁ దప్పికన్
వేసటగొన్న పాంథులకు నిల్వర మిం దెవరన్ మనోవ్యథన్
గాసిలుటం దనూకృశత గాంచిన మార్గసరస్సు జీవనం
బే సుకృతంబు సార్థక మిసీ జలరాసుల జీవ మేటికిన్.

క. అరవిందమ స్వేచ్ఛగ నీ
మరంద మళు లాని గానమధురిమ సూపన్
దొరకొనుఁగా కెల్లెడ నీ
పరిమళమును జల్ల వలఁతి పవమానుఁడె కా.

చ. ఖరకరుఁ డేచి నిప్పుకలు గ్రక్కెడు వేసవిఁ దోఁటకాపరీ
కరుణను నీవు దోసెఁడుదకం బిడఁ గల్గిన నాఁటిపుష్టి యీ
తరున కొసంగఁ జాలదు గదా జడివానల విశ్వమంతయుం
బరిపరి ముంచి తేల్చఁగల వార్షుక మైన ఘనాఘనంబునన్.

క. ఎండాఁక నెదో రసాల
ఖ్మిందిందిర కంద మగుచు నిగురిడుఁ బికమా
యండాఁకఁ గాన నాంతర
మంద కడపు విరస వాస రానీకమ్మున్.

క. వెలికసినాదఱ గతిఁ ద్రాఁ
చులపోలికఁ గ్రూర భంగిఁ జూపట్టియు లో
పల సాక్షా ద్ద్రాక్షా ఫల
కుల దీక్షా గురువు లుంద్రు కొందఱు జగతిన్.

చ. సతము స్రవించు నీ మధువు సర్వము ద్రావుచు నీ దరిన్ మధు
వ్రతము లెదో విలాసముగఁ బాడును గాక దళత్పయోజమా
హితుఁడగు బాంధవుం డనఁగ నెక్కటి గంధవహుండె చుమ్ము తాఁ
బ్రతిఫల మేది నల్గడలఁ బర్వఁగఁ జేయు భవత్సుగంధమున్.

క. పరిభూత పరిమళాంతర
చరితమ్మగు సుర తరు ప్రసవమునఁ దొలుతం
జరణాం బిడియును బుష్పాం
తర మరుగం గోరవేని ధన్యాత్మ వళీ.

చ. అళులివి నిన్ను మొగ్గ దొడుటాది భజించుచుఁ ద్వత్ఫలాళికిన్
వెలుపలనే చరించినను వీనిని జూడవుఁ బల్కరింపవున్
ఫలముల గర్భమందె చొరబడ్డవి పుర్వులు కన్నుగప్పి ఛీ
కలదె పరాపకైక రసికత్వము నీకు రసాలభూజమా.

క. ఎన్ని గుణము లున్నను నే
పన్నగుల కతాన సుజనవంద్యత నీకున్
సున్నయ్యె వానినిన్ మను
తన్నా చందనమ నీ మహత్త్వమందున్.

క. ఫల కుసుమ దళ రమా సం
కలనం బెన్నఁడును లేదు కంటకము లయో
నిలువెల్ల నుండు నిన్నే
ఫలార్థినై చేరువాఁడ బర్బర చెపుమా.

క. దరి కరుదెంచిన యీ మధు
కరుఁ బఱచకు మెపుడుఁగూడఁ గలభము వీనిన్
శిరసావహించుకొనుఁ గరి
వరేణ్యములు దాన వారి భర సుందరముల్.

క. సుర వనితా సుమ పరిమళ
పరాయణతఁ గోర్కు లెల్ల ఫలియించిన బం
భరునకుఁ దలంపఁ బుష్పాం
తర సేవా సక్త బుద్ధి నగుఁబా టే కా.

మ. ఇలఁ జైత్రమ్మనను లేదు మాలిమతి వో యెం గావిరుల్ గ్రమ్మె ది
గ్వలయం బుద్ధతవాత్య నెండ సహియింపన్ రాని దిట్లీ మరు
స్థలి నీ సంపఁగి మొక్క సర్వ మొకమై చంపం దలంపన్ సుధం
జిలుకం దా నెటనుండిరో విధి వెలార్చెన్ నిన్ను ధారాధరా.

క. సారఝురిం జేరెదు నిను
వారింపఁగఁ బోము గాని వర్షానది నీ
నీరస తరంగ లీలల
నేరుపు దానికడఁ దగదు నిగిడింపంగాన్.

క. సకలాటవి గాలించె వె
దకి వెదకి రసాల చూచెఁ దరు లన్నియు నిం
తకుఁ దేఁటి చూడలే దీ
సకల జగమ్మందు నీకు సమ మగు దానిన్.

క. అళివో లె నీతఁడును బరి
మళ లుబ్ధయి చేరె ననుచు మదిఁ దలఁపకు మీ
యొలగాలిఁ బరహితార్థమె
నళినీ యిటు దిగియె యాచనకు ఘనుఁ డయ్యున్.

మ. మొదలా స్థూలము పాదు గట్టిది దృఢవ్యూఢంబు శాఖాళి నీ
సదనం బేరికిఁ జేరరాని గిరి యే జంతుండుఁ గానీ యొకం
డెద నాధి జ్వర మేర్చు నిర్ఘృణ శిఖా నృత్త ప్రతాపుండు నిన్
దుదముట్టించు దవాగ్ని ఘస్మరుఁడటంచున్ భూరుహోత్తంసమా.

చ. ఖరకరు వేఁడివెల్గులఁ బొకాలియు దీర్ఘము లైన గ్రీష్మ వా
సరముల నెట్టెటో కడపెఁ జాతక మాత్మ నినుం దలంచుచున్
దరిసెన మెట్టకేన్ జలద దైవ వశమ్మున నీవొసంగియుం
గరకరి దాని నిప్డుఁ గరకాహతి సేసి యనుగ్రహింతువే.

క. హితమగు నిర్గుణతయె యం
చిత గుణ గౌరవము కల్మి ఛీ యేమిటి కి
ట్లితర తరులెల్ల సుఖ సం
గతి బ్రదుకఁగఁ జందనములె ఖండితము లగున్.

క. పుయిలోట ప్రతిఘ లాపే
క్షయు స్నేహముఁ బ్రేమ మేనిఁ గన మైన జగ
త్త్రయ ఘోర తాపమంతయు
నయారె మాయించు నీ మహాత్ముఁడు ఘనుఁడౌ.

క. తరులెల్లఁ దఱచి చూచెం
బరభృతముల నడిగి వినియె మాకందమ యెం
దరిగిన నీకుంజాలిన
తరు వీలోకమునఁ దుమ్మెదకు దొరకదుగా.

క. తరు కుల సుమ మాపహరణ
పరాయణం బఖిల జంతు బాధా కర మే
మరసితి విట హిమ రాసుల
నెఱిఁగి యెఱిఁగియే భరింతు హిమవన్నగమా.

ఉ. హారి మదాంబు సంభ్రమ విహార మధువ్రతముల్ కరుల్ భయం
బూనెడు చూపులన్ నిలువనోప వెటం దెలి ముత్తియంబు లే
దారిని దొర్లుచుండు హరి దైవగతిం బరమేగఁ దద్దరీ
ద్వారతలంబునన్ శివశివా యిపు డుప్పతిలెన్ శివారుతుల్.

క. కరికుల విరోధి హరి జా
ఠరాగ్ని తన్నెంత పుట పుటన కాల్చెన యేన్
బరిమార్చునె భయ శంకలు
దొఱఁగి తనుం జేరు లేడి తుటుముల నెందున్.

తే. పొగరు కనుగప్పి యిటుఁ గృష్ణమృగము లెల్ల
నడుమ నిక్కాన నాడుచున్నావ యేమి
దళిత కరి కుంభ గళిత ముక్తా మయంబు
హరి విహార స్థలంబిది యరసి బ్రదుకు.

చ. ప్రతి విక చామర ద్రుమము పాకవిరోధి వనమ్మునన్ మధు
వ్రతుఁ డితఁ డాదిమూరుకొన వాడినపూవులె మూరుకొండ్రు దే
వతలును వాఁడె కాలగతి వల్ల మరందమువేఁడ లోభివై
మతకము పన్నెదేఁ గమలమా యెటులుండును నీవ చెప్పుమా.

క. కనుమోడ్చి లీలగా యే
మని కునికెదు నిద్ర యిప్పుడా కరివర తీ
రనిపగ గలిగెను హరితో
మునుముం దిఁక ముదిరి చావె మూఁడును నీకున్.

క. రతనములి వేల యబ్ధా
యిత మీా తనువేల పథికు లేఁకరిలి త్వ దా
గతులయినఁ బుట్టదుగదా
సుతరా మొక మంచినీటి చుక్కయు నబ్ధీ.

ఉ. మావికపాయ మంకురము మాత్ర భుజించి రసజ్ఞ కోకిల
మ్మావికి మెచ్చి తద్యశము నెల్లెడఁ జాటుఁ దదీయ మాధురిం
ద్రావు నళుల్ ముఖస్తుతి పరాయణ మాత్రము లీ ద్విజాతులం
దేవిధి మంచిచెడ్డలు గ్రహింపఁగఁ జాలు వివేక ముండెడిన్.

క. కలఁడే నీ పరిపాటిన్
మలయజమా తెలిసికొన సమర్థుఁడు నిన్నున్
నలిగులి నూరిన వారికె
బలకరముగఁ బొండివయ్యుఁ బరిమళ మీవే.

ఉ. ఇంతటి జీవనస్థితి వహించిన కాలమునందె దప్పికన్
గొంతుక లెండు వారి దగ గుప్పున నార్పవ యేని గ్రీష్మవే
ళాంతమునన్ సరోవరమ యర్కుని తీవ్ర కరాగ్ని జీవనం
బంతయుఁబోయి యేరి దగ నార్తు వహో కృశియించి చూడుమా.

క. కినుక వహింపవు గద నే
ననియెద నొకమాట నిను మహాత్ముఁడ వయ్యున్
వనధీ నీకడనే కొను
ఘనుఁడితఁ డిడు జలముగూడఁ గాదనవుగదా.

క. నీవల వింధ్యం బుట్టిన
పావనమగు నదివి లెస్సఁ బరికింపు మెదన్
నీ వెండిపోవుట యె మే
లీ పీధుల ముఱికి నీ గ్రహించుట కంటెన్.

తే. ఈమహాటవి నేకాకి వీవు పికమ
యిట్టులే బ్రతుకుము కంఠ మెత్తఁబోక
పాపమతు లయ్యుఁ దమజాతి పక్షియనుచు
గాసివెట్టక యుండు నీ కాకిమూఁక.

క. తుందిల మరంద లసదర
విందమ్ములైన దినము లట్లు వెడలించిన యిం
దిందిర మిప్పుడు కుటజము
నం దేగతి గడుపు వాస రావసరమ్ముల్.

క. ఎఱుకకుఁ గాని బకమ్ములు
పఱచెనె యని యెడఁదఁ గించపడకు కమలినీ
చిరజీవులు గాత మళుల్
పరిణత మధు రస వివేక పండిత మాళుల్.

ఉ. మొక్కలనెల్ల నొక్కగతిఁ బ్రోవఁగఁజూచెనె కాని మాలి దా
నెక్కుడు చూపఁ డక్కటిక మీ వకుళమ్మును సాక నైన నీ
మొక్క క్రమమ్ముగా నెదిగి పూవులు పూచి పరిమళించుచున్
దిక్కులఁ దేంట్లగీతికలు దీటుకొనన్ రహియించె నెంతయున్.

క. మలయజమా యెవ్వరి వా
క్కులకందును నీదు మహిమ ఘోరవిషమ్మున్
వెలిగ్రక్కు త్రాఁచులను బరి
మళపు సముద్గారములను మనిచెద వోహో.

క. ఓ రాజహంస నీవే
నీరక్షీర ప్రకార నిర్ణయమున జం
పూరక నడుపఁ గులవ్రత
మేరీ పాలించువార లిఁక నీ జగతిన్.

క. కోలఁకా నీ వింకినయెడఁ
బులుఁగులు దివికరుగు భృంగములు మామిడి మొ
గ్గల మూఁగు నేమగునో యిఁకఁ
దెలియదు మీనంబు దీనదీనం బకటా.

మ. వరుసన్ నీడలుఁ బుష్పముల్ మధురముల్ పండ్లిచ్చి మార్గశ్రమా
తురులం దృప్తి యొనర్చు నీతరు కులేంద్రుం డం చటన్ జేరె నే
మెఱుఁగన్ వాఁడు తదీయ కోటర పుటీ హేరాళ హాలాహల
స్ఫుర దుత్తాల ఫణా కఠోర నటనా ఘోరున్ ఫణి గ్రామణిన్.

క. సకలోర్వీ మానవంతం
బొక చాతకమే కదా యొహోహో యది చిరజీ
విక యవ్రత మడుగుచో నొక
సకల సురాధ్యక్షు నడుగుఁ జచ్చును గాదేన్.

క. కరి కుంభ దళన గళ దురు
తర ముక్తాస్తరణ ధరణి తల మగు హరి యె
క్కరణి హరిణముల దరిఁ దన
పరాక్రమము గూర్చి విన్నపము చేసికొనున్.

చ. మును ననకారు కాలమునఁ బువ్వుల గుత్తుల మంజు గుంజిత
స్వనముల బంభరుండ పెనుబండువు లీవటు చేసికొన్న యీ
తను సహకార శాఖి యిటు దైవగతిం గృశియింపఁ దొంటి నీ
వినయము చూపవేనిఁ బృథివిన్ భవదన్యుఁడు నీచుఁడుండునే.

క. జగదభ్యుదయ గుణోదయు
లగు విద్వాంసుల రుషయును నతిరమణీయం
బగు జన మోహన పరిమళ
మగు కాశ్మీరము కటుతయు నతిరమ్యమె కా.

క. గురువుల పరుషాక్షర వా
క్తిరస్కృతులు వడయు నరులె తేజో మహిమం
బొరయుచు నుందురు సానల
నఱుగని రతనమ్ము లెక్కునా నృపుల తలల్.

క. జలద గభీరములగు నుఱు
ముల నాఁగుము మదగజేంద్రమో యను భ్రాంతిన్
నెలనిండిన నా చూలు
చ్చలించుచుఁ గలంచుచుండె జఠరం బెల్లన్.

మ. అమరానీకము ముందటన్ నిజ భుజాహంకార హుంకారపుం
గ్రమ మగ్గించి పురారి పూర్కొని శరారంభం బొనర్చెన్ మరుం
డమరావత్యమృతాననా నయన చంద్రాలోక శంకా శరీ
రము ఫాలానల భస్మసాత్కృతికి నర్హంబయ్యె నువ్వెత్తుగన్.

క. ఖలు సత్కరించు నాతఁడు
జలములఁ దన వ్రాలు వ్రాయ సాగెను గగన
స్థలిఁ గాపురమ్ము పెట్టెను
సలిలమున సమీరుఁ దడుప సన్నాహించెన్.

క. మృతు జీవితరతి యసతికిఁ
బతిపయిఁ బ్రీతియును లుబ్ధువాదాన్యత దు
ర్మతి మైత్రి చిలువ తాలిమి
గతయుగముల సృష్టియందుఁ గన్పడ వెందున్.

తే. అనపరాధుల ప్రాణమ్ము లాహరింపఁ
ద్రాఁచుఁబాములకన్న మేధావు లరుదు
సుమతి హిత కార్యములకు విఘ్నము లొనర్ప
ఖలులకంటెఁ గుశాగ్ర బుద్ధులును లేరు.

ఉ. బీదలు దీను లౌ రయితుబిడ్డల యెండిన పైరు లెల్లనుం
గాదని కట్టిపెట్టెదవు త్మోధర సంతతి కీగి యెల్ల నీ
వాదట నంత కున్నతము నొ పద మందిన దుర్మదాంధపుం
జోదువుగాదె తెల్లముగఁ జూపితి నీ యవివేక మంబుదా.

క. జ్ఞానమయదీపమున కు
గ్రానిల మానందమృగచయమునకుఁ గార్చి
చ్చేనికపతి నడవడి యను
మ్రానుల పాలిటికి ఖలసమాగమ మరయన్.

చ. సలలిత హేమ పంకజ రజ స్సురభీకృత దేవతానదీ
చల దురు వీచిడోలికల సౌఖ్యముగాఁ మనుచుండు రాజహం
స లిపుడు దైవయోగమున శైవల జాల జటాల పంకగం
ధిలమగు నీటికే యకట దిక్కులెఁ యీ గతి దేవురించెడన్.

క. సాదులకు జరగు హితమ్ముం
బూదిరొనర్పంగ ఖలులు బుద్ధిమదీశుల్
బీదలగు నిరపరాధుల
గాదిలి ప్రాణములు దీఘుఁ గఱదులవారల్

మ. అయయెూ యేమిఫలాశతో గుణగ[redacted]యత్నించెదో
నయబుద్ధీ యిది యాత్మసంస్కృతి కనన్ నా మాట పథ్యమ్ము వి
న్మయదంబుల్ హృదయంగమంబు లని నీ వాశించు నీ భావసం
చయమేకా కలికిం గళేబరము నోమన్ సాయమా రేవగల్.

క. ఘనకార్యము చేసితి వ
త్యనుపమమగు యశముగూడ నార్జించితి వే
మనునంతదనుక నీకో
యనుఁగుసఖా యొసఁగుచుండు నాశీశ్శతముల్.

చ. అమలసరస్సునన్ జనన మర్కుని హస్తమునన్ వికాసమున్
రమకు విలాసగేహ మమరావతివాసులు మెచ్చు తావు ల
న్యములగు సద్గుణంబుల నుదార విఁ క్షిప్త ద్విజావతంస హం
సము వలతేని యంబుజమ సన్నుతికెక్కాద వింతకంటెనున్.

క. నడికినిశఁ బుట్టియును జెవి
దడవు నెదో గర్జ వినుచుఁ దల్లియొడి నొడల్
ముడుఁచుకొని సింహశిశు వె
ప్పు డెప్పుడని పొంచియుండెఁ బోయి పయిఁబడన్.

మ. పటు బాహా యుగ మండలీకృత ధను ష్పాతంపత న్మార్గణ
చ్ఛట విచ్ఛిన్న విపక్ష మండలు నినున్ సంగ్రామభూమిం గనన్
నట దుత్తాల మహోగ్ర గాంఢివ చల న్నానా శర జ్వాలికా
పటలీ తాండవ దగ్ధ ఖాండవు నెదన్ భావింతు నపాండవున్.

క. సకల పరీమళములకును
మకుటము నా పరిమళమని మదమూనకు దా
ని కతానను గిరిగుహాల బ్ర
దుకు నీ జనకునికి మూఁడదో కస్తూరీ.

చ. ఎడఁగల ప్రేమతోఁ గరిణు లెత్తిన చేతులు చాఁచి నీ యొడల్
తడుముచునుండ లీలగ మదావళమా చెలలాడు కొండలం
బడి ప్రవహించు నిర్ఝరుల వారి మునుంగు సరోజరాజి సా
పడు మిఁక నంతెకాని మృగవల్లభు డీకొను బుద్ధి మానుమా.

క. సరసు లను దూదిరాసుల
పరిపాలనమునకుఁ గుమతి వైశ్వానరుఁడా
పరదుఃఖానలశాంతికి
మరుత్తు ఖలు డతనిఁ దెలుప మాటలు గలవే.

క. శమశీతలతకు ననలము
విమలయశో గంధమునకు వెల్లుల్లి కృపా
సుమములకును గగనం బు
త్తమజనకంటకుఁడు ఖలవతంసుం డుండున్.

చ. నను మధుపాయి నీ విటు లనాదృతి చేసె నటంచు సంపఁగీ
మనమునఁ గుందకమ్ము కొఱఁతపాలిన జంతు వి దేమిలెక్క సం
జనిత వినీల నూతన ఘనాఘన మోహనమైన వామ లో
చనల మసార మేచక కచ ప్రచయమ్మునకున్ జయుంబగున్.

తే. మలినుఁడ వటంచు రాగము మాన లేదు
వదరుఁబోతని నగుమోము వదల లేదు
తిరుగుఁబోతని రసికత పరిహరింప
దేమని సరోజినిఁ ద్యజింతు వీవు మధుప.

చ. హరిహయు వీఁపునందు మును పాగతి సుందర నందనంబునం
దిరిగి మరంద మానుచును దీయని పాటల నాలపించు బం
భర మిపు డయ్యయో కటికి పస్తుల నోరును గొంతు నెండి సు
స్వర మధు రాలపం బెడలి సాలుపడెన్ బదరీ రసాప్తికిన్.

క. పంకము లేని సరస్సుఁ గు
శంకలుగల ఖలులు లేని సభయుఁ గటు వచ
స్సంకరము గాని కృతి విష
యాంకురములు లేని హృదయ మతిరమ్యంబుల్.

క. సంతత పర హిత కార్య ని
తాంతుల వాక్యములు తీయదన మందు సుధా
వంతము లెద యొక సంద్రము
కాంత శరచ్చంద్ర చంద్రికయ యగు యశముల్.

క. ఎంతటి డంబమ్మున్నర
వంతయు నిర్గుణుఁడు వెలుఁగఁడా పాత లస
త్కాంత నితాంత లతాంత ని
శాంతంబగు శాల్మలీ మహాద్రుమము గతిన్.

మ. తన క్రీడన్ వినుదాఁకు వీచి నిచయ ధ్వానమ్ము మంథోర్వీభృ
న్మణి సంఘట్టిత రావ మన్ భ్రమ దిశాదంతుల్ భయంబందుచుం
గన నుత్తుంగ తిమింగలాంగ కబల గ్రాసోగ్ర మా రాఘవం
బనయం బెచ్చట నాడుఁ గేలి కలహ త్యక్తాబ్ధి యాచో నిఁకన్.

తే. ఎన్నఁడును లేని యౌదార్య మిడుమలందె
సంతరించు మహాశయచక్రవర్తి
తాను సొంతముఁ జిచ్చులోఁ దగులవడుచు
నబ్బురపుఁ దావు లొసఁగదే యగరువత్తి.

క. కృతుల రస భావ తత్త్వ
ప్రతిపత్తి గ్రహింపఁ జాలు భావుకు లరు దీ
క్షితి మధు రస మర్మ కలా
మతిమంతుఁడు గలఁడె యొక్క మధుకరుఁడు వినా.

చ. పరహిత తత్పరత్వమున స్వార్థము వీడి స్వభావ జన్యమై
పొరలు నభేదబుద్ధి గుణభూత జగమ్మున వర్ధిలన్ నిజాం
తరమునఁ జారుతాలస దుదాత్త మహత్త్వము వర్తిలన్ మహా
పురుషుఁడొకానొకండనిశమున్ జయమందు మహోన్నతస్థితిన్.

క. ఫలకుసుమ పత్ర భరముం
జలి నెఱకల నోంచు రుజయు సైఁచి పరహిత
మ్ములకు నిజ దేహ మిడు తరు
కుల వర్యునకున్ వదాన్య గురునకు జేజే.

క. పర గుహ్య గుప్తి నిపుణుఁడు
సరస గుణాంచితుఁడు లోకసమ్మతుఁ డమలాం
బర మటు సుజనుఁడు బ్రదుకం
జెఱుతు రతని నెలుకలట్లుఁ జెనఁటి దురాత్ముల్.

క. గజఘట యను భ్రమఁ గరజా
గ్రజాగ్రదుద్దామశౌర్యకలన గిరిశిలా
వ్రజము పొడిసేయు హరి కెం
దు జనింపద హింస యొక్కటునకయు విధిచేఁ.

చ. అమరులతోఁట నున్కి కలశాంబుధిఁ బుట్టువుఁ జాగ మెల్ల దే
శములఁ బ్రశస్తి కెక్కినది సౌరభమా హృదయైకచోరకం
బమరుల కింక నర్థికిడు నత్తఱి నొక్క వివేకమున్న ను
త్తమముల యెందు దాతలకు దాత సురద్రు గుణంబులన్నియుఁ.

తే. వంశభవుఁ డైన సద్గుణవంతుఁ డైన
సంగతివిశేషముననె పూజ్యత వహించు
మహిమ గలుగునె వీణదండమున కెందు
వికలితం బయినట్టి తుంబీఫలమున.

క. బహు లౌషధీయ గుణసం
గ్రహమగు వెల్లుల్లి యుగ్ర గంధమున బలెఁ
మహితగుణ మయ్యు నిందా
సహమగు వస్తు వొక దోషసంగతినైనఁ.

క. తన గుణములచే శూన్యం
బున గూడను గుణనికాయ్యముం గొలుపుచు నెం
దును సందులున్న గప్పు సు
జనుఁడు జయమ్మొంపుచుండు సాలీనిగతిఁ.

మ. తలమాణిక్యము నాకలోకమున కాస్థానమ్ము దేవద్రుమం
బుల కీ వాదు గదా శచీంద్రుల పురా పుణ్యైక పాకంబ వె
వ్వలనఁ ఖాండవరంగ తాండవనటుఁ స్వాహావిభుఁ నీకు ద
వ్వుల నాఁగ నుపహ్యామల్భజింత్రు తొలి వేల్పు న్నందనోద్యానమా.

చ. మధురముఖీ ముఖస్పృహాము మాధురి నిర్మలవారిఁ బుట్టువున్
మధురిపు కేల నున్కి సురమానస చోరము సౌరభమ్ము స
ర్వ ధనము నీవహో కవుల వాక్కులకుం గుసుమైకధన్వికిన్
మధుపము మీఁది ప్రేమ నెద మానవు పద్మమ యేమనన్ వలెన్.

క. చందనము పన్నగులకున్
విందిడు దీపమ్ము మసిని నెత్తి నిడుకొనుం
జందురుఁడును భజియించుం
గందును భరియింత్రుఁ గొండెకాండ్రనె నృపతుల్.

క. సుజనుఁ డడుగకయె హితముం
బ్రజ లానందింపఁ జేయుఁ బరు లెవ్వరు తన్
భజియింపఁ గుముదముల శశి
యజస్ర మలరించుఁ దన యుదారకరములన్.

చ. మలయజమా జగత్త్రితయ మాన్యము సౌరభ ముజ్జగమ్ము శీ
తలతయు దిక్సతీ సదన తాండవ నర్తకి కీర్తి యైన నా
పలుకొకఁ డాలకింపు విషవహ్నులు గ్రాయుచుఁ గోటరమ్ములన్
మెలఁగెడి త్రాఁచులే యకట మ్రింగు భవత్సుగుణంబు లన్నియున్.

తే. ఆపదలఁ దాను జిక్కియు నహరహమ్ముఁ
బరుల కుపకారమే చేయుఁ బండితుండు
మృతిగనియు మూర్ఛితంబయ్యు మేలె చేయు
పారదరసంబ దీనికిఁ దారకాణ.

క. ఖలుఁ గపటదూషితుని ద
వ్వులనే వర్జింత్రుఁ దమకు ముప్పగు ననుచుం
దలఁచు జను లెల్ల విష వి
హ్వలమగు హేతువునఁ ద్రాఁచుఁబాముం బోలెన్.

క. పరు వేఁడికో లనెడు దు
స్తరచింతానల శిఖా వితానమ్మునకున్
గుఱిగాని యెడలతోడన్
దరువులు జీవించు సంతతము ధన్యములై.

మ. సృణిఘాతమ్ము దలంప బంది భ్రమకుం జింతింప దేశాంతర
వ్రణముల్ లెక్కిడ మాంసలాంసమున మావం తెక్కినన్ ద్రొక్కినన్
గణుతింపన్ వ్యథ యొక్కఁడే కలభముల్ కంఠీరవ త్రస్త కా
రణ జీవుల్ గల నాదు యూథము వనిన్ గాపాడ దిక్కెవ్వరో.

తే. నమ్మి చేరిన ప్రాణిప్రాణములు నేనొ
కండన హరింతునని లుబ్ధకా వగవకు
రాజగృహములఁ బుణ్యతీర్థముల గూఢ
మతులు నిసుబోని సాధుహింసకులు గలరు.

చ. రతనము లర్కబింబ రుచిరంబులు పొర్లుచు నుండు జాలతో
జతపడి సీదువేల జలజంతులఁ గూడి రమావిభుండు ని
ద్రితుఁ డగు నీ యెడంద నరరే యవివేకము నిట్టి యున్నత
స్థితియును గాంచి తిట్టుదునొ క్షీరనిధీ నినుఁ బ్రస్తుతింతునో.

క. కృతి లోకోత్తర మాకృతి
కుతుకం బార్తులకు నంతకు మనఃప్రకృతుల్
హితకారులు మాటల తీ
రితరము పండితుల పోక లెవ్వఁ డెఱుంగున్.

క. ఒక కాష్ఠజాతి జాతి జ
నకుఁ డొక చట్రాయి చందనంబ భుజంగుల్
సకు లైననేమి నీ గుణ
నికరమ కద కారణమ్ము నీదు మహిమకున్.

మ. తమ కార్యాదృతిఁ దాము నాకు జనముల్ దవ్వైన యప్డే గత
భ్రమ నాసాగ్ర విభిన్న పంజర ముఖ ద్వారంబనై పోదు న
శ్రమనంచున్ శుక మొండు కోర్కి మధు వాస్వాదించుచున్నంతఁ జే
రె మహాహీంద్ర మొకండు దిక్కరి కర ప్రీడా కరాకారమై.

క. విలసిత సహకార వనీ
లలిత పరీమళ విహార లాలస యగు నీ
యళి దుర్విధిఁ ద్రిమ్మరు శో
షిలి మిడుతలదండు లుండు జిల్లేడు వనిన్.

చ. అహమునఁ గన్నుగానక మదావళమా యెటు చేరి తీ మహా
గహన మిటన్ క్షణంబయినఁ గాదు వసింప మదాంధ సింధుర
స్పృహఁదన గోళ్లఁ గొండలను బిండియొనర్చు మృగాధినాథుఁ డ
న్వహము శయించియుండు సఖుఁడా కనుమీ గిరిగర్భ గహ్వరిన్.

క. గురుగర్వమునన్ దిరుగకు
గిరిగుహలం దేన్గుగున్న తీరగళంబా
హరిశిశు వెతెఁగిన నీ గుహ
కరిణీపరిశోషితంబు గాదే తలఁపన్.

చ. విడుదల యయ్యె మాధుకరవృత్తి సువర్ణము గాఁజుగూడఁ గ
న్పడు నొకరీతి నీదయిన ప్రాపక మందిన దాఁడిఁ దేఁటి కి
ప్పుడు నిను గొడ్డఁటన్ నటుకఁ బొట్ట నిమిత్తముఁ జెట్టుఁజెట్టు నే
వడువునఁ గానలోఁ దిరుగఁబాల్పడునో వచియింపు చూతమా.

తే. స్వార్థమై సొమ్ము ధనవంతువలనఁ గొన్న
యతని మొగము తెలివిదప్పు టబ్బురంబె
జలధిజలము పరార్థమై సంగ్రహించి
సొంతముగ నల్లవడిపోయె నంతఘనుఁడు.

క. సమ దేభ గండ కండూ
ప్రమాణ పాండిత్య బద్ధ పరిపంథి మృగేం
ద్రము లేళ్ల నడుమ నిజ వి
క్రమ గాథ లుపన్యసింపఁ గడఁగునె యెందున్.

చ. లలిత కషాయ పత్ర రుచి లాలిత బాలరసాలలోల మం
జుల కల గుంజిత భ్రమరసుందర మాధవ నీవులేని కో
యిల కొడ లగ్నివోలె దహియించుగతిన్ మలయానిలమ్ము లు
జ్జ్వల దరవిందముల్ దశదిశల్ పొగ గ్రమ్మిన యట్లు గన్పడున్.

క. దళ దబ్జ పరాగ పరీ
మళ గాత్రులుఁ గరి కపోల మద పారణ మాం
సలులు మధుకరులు కాలము
వెలార్త్రు నిం బార్క తరుల విధియోగమునన్.

చ. నెగళులు మాపెఁ గొన్నిటి వనీగజముల్ పుటమార్చెఁ గొన్నిటిన్
మిగిలినకాన గ్రీష్మ తరణిజ్వాలనమ్ముల బూడిదాయె నే
దో గతి లవంగితీవియ యెదో యొక మూలన యుండి వాసనల్
బుగులుకొనంగ నల్దెసలఁ బోయె నయో దవవహ్నిదగ్ధమై.

క. చిరకాల శిక్షితులు చి
త్తరువుల వ్రాయఁగల రేమొ తత్తత్సుమముల్
పరిమళము వాని కెటు చే
కుఱు నెటు మధు వచటఁ దేంట్లు గ్రోలఁగ దొరకున్.

చ. విపుల తరంగ సంహతుల వెల్లువ సాగర మేఁగు నీనదిన్
జపలమృగమ్ములార నగసంశ్రితలార డిగం దలంతురే
యపరిమి తోచ్ఛ లాంబునివహ భ్రమ దూఁకఁగ నక్ర మిప్పుడే
ద్విపపతిఁబట్టి గిఱ్ఱుమని త్రిప్పి రసాతలమంట నీడిచెన్.

క. అటువంటి తామరల విడి
కుటజములకుఁ గూర్తు వంతకును జీవన సం
పుటి వయ్యుఁ బ్రబల వాయువు
లెటువీచిన నట్ల పోదు వేమి పయోదా.

చ. మతిచెడి చేయిజాఱి జలమధ్యమునం బడెఁ ద్రెడ్డు దారి ప
ర్వతములఁ బట్టె మబ్బు మఱి పట్టెను మిన్నున నౌక బ్రద్దలై
చతికిలనుండె దాఁటుటకు సాధ్యమె సాగర మిందు ముంచె దో
యుతమిడి యొడ్డు చేర్చెదవొ యున్నవి నీకయి రెండు ఘూరుతా.

క. పరుగుణముల భాసించును
నరుఁ డాత్మీయంబులగు గుణంబులఁ గాకన్
బరిమళమునఁ గా కెటు వి
స్తరిల్లుఁ గస్తురిప్రశస్తి శపథముచేతన్.

చ. పలుకువెలందిపట్టణముభాగ్యము దోఁచిన వారి మ్రోల వా
జ్ఞిలయన నిర్గళత్కణ కణీయులు మూఢులు త్రుళ్లుచో నిఁకన్
బులుఁగుల పిల్ల లుగ్రఫణిమూర్ధమునన్ మృగనాథు మౌళి న
క్కలుఁ గరి నెత్తి ముంగిసలుఁ గాలిడు లీలగ నేఁట రేపటన్.

క. అడుగక యె యిచ్చు నెంతగ
నడిగిన సుఖమొసఁగ దున్న దంతయుఁ గూడం
దుడిచి మఱి పెట్టు విధి యె
క్కడి యుచ్ఛృంఖల బలాధికమ్మో యెఱుఁగన్.

క. పాలుం బలె నా చేసిన
మేలంతయు నిర్భయముగ మ్రింగియు నన్నే
కాలుని ప్రోలికిఁ బంపం
గాలవ్యాళానుజుండు ఖలుఁడు యతించెన్.

క. పరహితమ యాత్మజీవన
పరమార్థము చేసి బ్రదుకు వారి పలుకు లె
ల్లర కాపాత కటుత గల
పరమౌషధముల విధానఁ బథ్యమ్ము లగున్.

చ. జడిమ నడంచుఁ జిత్తము బ్రసన్న మొనర్చును బూర్వపాపపున్
జడధులు పుక్కిలించుఁ గరుణామతిఁ బ్రోదిడు నెల్లప్రాణులన్
జెడుఁగు లడంచు నాపదలఁ జిక్కినవేళ నిఁకేశుభమ్ములం
బడయఁగ రా దహో సుగుణవంతుల స్నేహము గల్గు వారికిన్.

క. అకట రజోవతి మఱి కం
టకబంధుర పాండువర్ణ నాక యిటులఁ గే
తకిఁ దవిలితి మధుకర నీ
మొకమున కేమైన సిగ్గుబొగ్గును లేదే.

చ. వనమున నాడుకొంచు శశబాలకుఁ గాంచి భయమ్ము తోడ మున్
దన విభు బాహు వండగొని దాఁగెడు సీత మహోగ్ర రాక్షసా
గ్రణి హృతయై కటా నుడువరాని విపద్దశఁ జిక్కె నేఁ డిటుల్
దనుజులు తీవ్రలాంగలపు దంష్ట్రల వా రటు చుట్టుముట్టఁగాన్.

క. ఎంత మహా వేదాంత ని
శాంతుఁ డగుంగాక ఖలుఁడు సాదగునొక్కొ
సుంతయిన మెత్తవడునొకొ
యెంతగ మైనాక మబ్ధి నెడపక యున్నన్.

క. ఖలుని వశపఱుప నెవ్వఁడు
దలఁచె నతఁడు హాలహలమ్ము ద్రావెను గాలా
నలుఁ జుంబించెను గవుఁగిఁటి
కెలయించెం గోడెత్రాఁచు నీ క్షితిలోనన్.

చ. కనలి యులూకముల్ నిజనఖంబులఁ బక్షము లూడ్చినన్ విడన్
జనవు పురీష పుష్ట వపుషంబులు పక్షులు కొన్ని స్వాశ్రయం
బనిమిష వాః ప్రవాహ జలమైన విడుం గలుషించె నేనిఁ బా
వన ఝరిణీ మృణాళ లవ భాజన భోజన రాజహంసముల్.

క. కోఁతుల పేరోలగమం
దాతత తరు శాఖలే మహాసనములు ది
వ్యాతిథ్యము నఖ దంతా
ఘాతము ఛీత్కృతము లౌర కలభాషణముల్.

క. మర్కట గళమ్మునం దొక మందబుద్ధి
మంచిముత్యాల హార మర్పించె నదియు
నాకి మూర్కొని హారమ్ము నలిపి ముద్ద
చేసి చేసికొనియె నున్నతాసనమ్ము.

ఉ. అంకుశ తీవ్ర ఘాతముల కొఁదల నొగ్గుచుఁ గట్టుఁగంబపున్
సంకెల బందిజీవనము సల్పుచు మావటి కాలి తాఁపులున్
జంకెనలున్ మృగాధిపతి సైఁచినచో నిఁక భూమిపాల సా
ధాంకణ సీమలం గనఁగ నౌ నెటు మత్త మతంగ యూథముల్.

క. తానమ్ము లేని రాగము
దాన కళా హీన మైన దంతీంద్రమ్మున్
మానమ్ము లేని నృపతియు
జ్ఞానమునకుఁ గాని ముని ప్రశాస్తిం గనునే.

క. బడబడఁ బండితు నోటన్
వెడలవు నుడు లొక్క వేళ వెడలిన మఱలం
బడ వెట్టివేళ నేనిక
పడవాలుని వదన దంత పంక్తి విధమునన్.

క. హరి రాజాస్థానులఁ బం
జరమున నుదరిపఁడుఁ బౌరుషము మొనవోవన్
గర జార్వణోత్సవ మ్మిఁక
జరుపు నెవం డున్మిష ద్గజ కపోలములన్.

చ. కుడువుము పాలు నిద్ర గయికొమ్ము మ దేభ మటంచు నీవు న
ల్గడల రుపా కషాయ చటులంబగు దృష్టి నిగిడ్చె దేల యీ
తఁడు భువన త్రయీ హృదయ తాప మడంచు ఘనుండు మేఘుఁ డీ
యుడిగము కోసమే యుఱుముచుండె నదే మెలమెల్లఁ బోతమా.

క. నతుల మృదువచనముల స
న్మతులను నమ్మించి వంచనము చేయు దురా
గతుల సయితము భరించెదు
మతిపోయెనె నీకుఁగూడ మాత ధరిత్రీ.

చ. ఎద నలయించు తృష్ణఁ బరువెత్తు సముద్ర తటాక వాపికా
నదుల జలాభిలాష మెయి నారద యన్యములౌ విహంగముల్
పెదవులు గొంతు నెండినను వేఁడదు చూడదు వాని నెప్డుఁ జే
రదు శిశువయ్యుఁ జాతకము బ్రామిక చూపదు లోఁ దలంపదున్.

క. తన వాడిగోళ్ల బాల్యం
బుననే మదకరికపోలములఁ జీల్చు మృగేం
ద్రునకు నిజపౌరుషము యీ
వ నోత్సవము నం దిఁ కెందుఁ బ్రకటింప నగున్.

క. హరిమందిర మరిగిన మద
కరికుంభస్థములు మౌక్తికంబులు దొరకున్
దొరకు నిఁక దూడతోఁకలు
ఖురచర్మంబులును నక్కకొంపకుఁ జేరన్.

చ. చిగిరిచి పూచినట్టి తరుశేఖరముం గని తీయమామిడిన్
నెగులున నారికేర మెద నీరయిపోయెను దాడిమీ ఫలం
బగిలె నెడంద నల్లవడె సొంతము నేరెడుపం డసూయచేఁ
బగ గొనె నేమొ నా పనసపండును శూలము దాల్చె నక్కనన్.

క. కలరు బుధులందు జ్ఞానపుఁ
గళికలు యతులన్ విరక్తి గలవారలునుం
గలరు నరాకృతి జ్ఞాతులఁ
గలరు హాలాహలపు టగ్గిఁ గ్రక్కు దురాత్ముల్.

చ. మొలిచెను బీజముల్ లతలు పూచెను మ్రోడులునుం జిగిర్చె దుం
పలు మొలకెత్తె వల్లు లెగఁబ్రాఁకె ధరా ప్రజ సంతసించె నీ
జలదము వర్షముం గురియఁ జాచిన గొంతుక నొండు రెండు చి
న్కులు పడ వెట్టి పాపమునకున్ జనియించితొ వానకోయిలా.

క. నిండినవానినె మఱిమఱి
నిండింతు పయోద యేమి నీ నడవడి నో
రెండి నినుఁజేరెఁ జాతకి
కొండిక దాని కిడ వయ్యొ గ్రుక్కెఁడు జలమున్.

చ. అటమట గాఁగఁ గృత్రిమ సటాంచల సంచయ మొప్ప శ్వానమున్
జటిలతరాంస భిత్తిగ నొనర్చి మృగేంద్రపదాన నిల్పినన్
సటయగుఁ గాని యుద్ధత గజ వ్రజ కుంభ తటీ విపాట నో
ద్భట సుభ టాయమాన హరి వైఖరి జాగిల మెట్లు గర్జిలున్.

క. ఉన్నత గజ కుంభముపైఁ
గన్నిడి జీవితము నడపు కంఠీరవ మా
సన్న మగుఁగాక హరిణముఁ
గన్నెత్తియుఁ గనునె కడుపు కక్కుఱితికై.

చ. మృగమదచర్చలన్ వలపు లీను లతాంగుల గబ్బిగుబ్బ చ
న్నొగడల నాట్యమాడు తెలిముత్తెపు హారము లందుఁ జేరియున్
ధగధగలాడు నో మరకతంబ యిటుల్ గురివెందపేర్ల దం
డ గలసి చెంచుకాంతల మెడం బడి వ్రేలఁగ నయ్యె నేఁ డయో.

క. త్రిచతుర జల కణములు వా
ర్చ్మచమును దప్పిగొని వానపులుఁ గడుఁగు జగ
త్ప్రిచయ మది నీట ముంచును
విచిత్రముగ నుండుఁగాదె పెద్దల యీావుల్.

తే. సకల విశ్వంభరా ప్రదేశము
గమల మండిత మగు నీరు గలుగఁ గ
మానసము వీడి రాయంచ మానసంబు
రక్తి వహియింప దితర సరసుల యందు.

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయ
గ్ర... ం
ప్రమోదు సంఖ్య.
తేది ....

చ. హాలహాల వహ్నిఁ గ్రోలిన మహాత్ముఁడు శూలియు నీలకంఠుఁడే
జ్వలిత మహాహులం జిదిమి సావదు నెమ్మియు నీలకంఠుఁడే
నల దళ సంగి కీటక గణమ్ము మెసంగెడి యూరపిచ్చుకా
యిలపయి నీలకంఠుఁడను నే ననుచుం దలపోయు చుంటివా.

తే. ఉఱిమి భయపెట్టు నుగ్ర వాయువులు వీచి
గాసి నిడు మబ్బ మటి వడగండ్ల మొత్తు
మీా విడు జలమ్ము గ్రుక్కెఁడు ద్రావి బ్రదుకు
చాతకమునకు నీకంటె శరణు లేరు.

ఉ. నాలుగు బొట్లు నీ జలము నా వదనమ్మున నింపుమా జగ
జ్జాలముఁ బ్రోచు ప్రేమగల దాతవు కూప నదీ నదమ్ములన్
దేలిక సేసి నిన్ గొలుచు దీను నెఱుంగవె గీము వీడి నీ
పాలిఁటఁ బడ్డవాని నను బాలునిఁ జాతకపక్షి నంబుదా.

క. అనిమిషపతినందనమున
జనించి సుర తరు వర ప్రసవ మధు రస పా
రణ లగు తేఁటుల కిటు జీ
వనమయ్యెఁ గొడిసె పువులె ప్రారబ్ధమునన్.

చ. సిగనగ సేసికొందు దయసేయఁగదే యొక యీఁక యంచు నెం
తగ బతిమాలుకొన్నను వృథా యొనరించితి నా కొసంగుదే
పగగొని పట్టి బొమ్మపయి వామపదం బిడుచున్ మయూరమా
పొగరున లాగి యొల్చుకొను బోయ కొసంగెదు గాక సర్వమున్.

క. ఘనుఁ డుఱుముచుఁ జల్లెడి వాః
కణములె గ్రహియించుఁ జాతకము దాత యెటుల్
పనవుచుఁ గాఱులు ప్రేలిన
ననన్యగతికులు గ్రహింతు రాశ్రితు లగుచున్.

ఉ. జాలరివాని క్రూరకరసంగతి దప్పియుఁ బాఱలేమిచే
జాలెము నందె చిక్కుకొని చల్లఁగ నచ్చటనుండి జాఱుచున్
నేలకు దూఁక దుష్టవిధి నేర్చు నయో యిఁక నేమిసెప్ప బే
తాళ మటుల్ బకం బొకఁడు దారి గుటుక్కున మ్రింగె మీనమున్.

క. వని ననగుత్తులఁ దిరుగుచుఁ
గనియును మూర్కొనదు సంపెఁగను నళి యది చ
క్కని పూవుగాదొ రసికత
తనకుఁ గొఱయొ యీశ్వరాజ్ఞ దాఁటఁ దరంబే.

క. శశిబింబము వీక్షింపని
కుశేశయుని జన్మ మెందుకుం గాని దగున్
శశిపుట్టుక యును వికసిత
కుశేశయునిఁ జూడకున్నఁ గొఱగాని దగున్.

క. జలదబుతు వరుగు నీ తి
ప్పలు గనుపడ నీడు పొంగు పదటఁ గలయు నీ
కెలన మను తరులఁ గూల్చిన
కలుష మొకఁడు నిల్చుఁ దటిని కలకాలమ్మున్.

చ. ఇలఁగల జీవరాసులకు నెక్కటి జీవనదాత వయ్యు నో
జలదుఁడ భీషణధ్వను లెసంగఁ జరించుచు రాజహంసలన్
విలవిలఁ బోవు నట్లు భయపెట్టె దయో విషయప్రవృత్తికిం
దొలఁగి చరించుటే యకట దోష మటంచుఁ దలంచి నాడవో.

క. కడుపార మధు వి చటె సా
పడి కడపితి రాత్రు లపుడె ప్రాఁతవడెనె యి
ప్పుడు పద్మిని మంచున సిరి
గెడసె ననుచు దాని వంక కే చేర వళీ.

ఉ. నీరముఁ బాలు నేర్పఱుప నేర్చిన దానవు నీ వివేక మే
యూరికిఁ బోయె నిప్పుడు ఖగోత్తమ హంసవతంస యేల కా
సార జల ప్రసారమగు చంద్రకళం గనినంతనే బిసాం
కూర మటంచు దానిఁ గయికోఁ బరు వెత్తెదు రిత్తయాసలన్.

తే. ఏల యడియాస నర్తించె దిది మదాంధ
గజముగాని చాతక ఘనాఘనము గాదు
నిన్నుబోంట్లకు దాన మీ నేర దిది మ
తంగజము నీగి మధుపసంతతికె చుమ్ము.

క. ఎలమావి సరళమగు కో
కిలతో స్నేహమ్ము నీకుఁ గీలించిన య
న్నలువ గదా నింద్యుఁడు నీ
కొల గలదే కాకి ప్రేలుకొను మిఁకఁ గాఱుల్.

క. త్రావితి తీయనినీరము
నీవు మరాళంబ బిసములెల్ల మెసవి తౌ
సేవించితి తామరపూ
లీవే మిడి యీ సరసుని ఋణ మీఁగెదవో.

చ. మొగమెదు టిచ్చకమ్ములకుఁ బోవు ధనాఢ్యు లటంచు వారి నె
మ్మొగములు మాటికిం దడవఁబోవు తదీయ దురుక్తు లాలకిం
పఁగఁ జన వాస వారిబడిఁ బర్వులు వెట్టవు వేళ కింత పూ
రి గఱచి వేళ కింత నిదురింతు కురంగమ యే తపస్వివో.

క. వనదా నీ వోసఁగెడి వాః
కణములకయి రాదు చాతకము సరసుఁడవుగా
ఘనుఁడవని యున్నతుఁడవని
చను దెంచెనుగాని లేవె జలజాకరముల్.

చ. హరియని భేకమర్కటము లంబర మంచును నాకసంబు శ
ర్కర యని పల్లుటాయి భుజగంబని భోగి యటంచు సర్పముల్
గరిమదవారి దానమని కాకి ద్విజాఖ్య ధరించు నట్లె కొం
దఱు ధరియింత్రు నామములు దంభముగా ఘృతకోశతుల్యముల్.

తే. ఖండితా లోచ నాబ్జ వికాస నైక
పాండితీ శౌండములు దిశాప్రాంత దివ్య
మండనములు విభాసిల్లుఁ జండ భాను
మండల ప్రోత్థితము లంశుమండలములు.

క. నీరజినుల మరగియుఁ బైఁ
గోరెదు తీరజములైన కుటజమ్ముల ని
ష్ఠేరీతి విడెదు మధుప మ
హారాజా నీకు సాజమగు చాపలముల్.

తే. వెండి బంగారు కొండల యుండ నెన్ని
తరము లున్నను నచ్చటి తరులు తరులె
మలయము గిరీంద్ర మందుఁ దక్ గొలుచు కుటజ
నింబ కంకాలములఁ జందనించుచుండు.

క. మధుబుతువు ద్విరేఫమ్మును
మధురవచను ద్విజుని నొక్కమాదిరిఁ గను నె
వ్విధి జాతిహీనునకు నగు
బుధుగుణములు నధము దోషములు గుఱుతింపన్.

ఉ. హంసము కంక వాయస బకాది ఖగమ్ములఁ జేరె నొక్క సా
యం సమయమ్మునం దన ప్రయాణపు సొక్కు నడంప నంత నా
హింసకజాతిపక్షు లిహిహీ యిది యూఁగ యటంచుఁ బక్ష వి
ధ్వంస మొనర్చె నున్నతుల పాటు లివే యధమాశ్రయమ్ములన్.

క. తన యిచ్చకువచ్చిన య
ట్లనురాగ విహార వశత నందం దూరే
గును గాక మలినమతి వీఁ
డని యళివల్లభుని మఱువ దబ్జిని యెడఁదన్.

క. ఉద్యాన వనాశా ప్రళి
యోద్యమ మగు మోదు గెంతయున్నతి గన్నన్
సద్యః పల్లవ సుమ ఫల
హృద్యమయిన నందు చిలుక లేమి యొనర్చున్.

క. తెలివి గలవు సుమ పల్లవ
దళ భాగ్యమె తెల్పు రిక్తత గ్రహించియు నే
ఫలమున కుపవనిఁ దిరిగెదు
చెలువుఁడ పండినను వేప చేఁదే కాదా.

క. బక కాక కోక మండుక
వృకసంతతులార మ్రొక్కి వేఁడెద మిమ్మిం
చుక మీ కోలకోల లాఁగుడు
పికము మనోజ్ఞముగఁ గూఁతపెట్టుచు నుండెన్.

ఉ. ఏణగణమ్ములున్ నెమిళులీ శశ శల్యక జాతి గుంపులే
కోణమునందొ యేదియొ నికుంజమునం బడియుండు నెండకుం
ద్రాణ నశించి తన్ దఱియు దంతికులేంద్రము నిల్వ నీడయై
రాణువ మిన్నుదాఁకు తరురాజము జన్మమె ధన్య మన్నిటన్.

క. కుల శీల రూప రేఖా
కలనమునం దెందు ఘనత గన్పడ దైనన్
గలకాలముఁ బ్రోచెద వీ
యళికుల మంబుజమ నీ మహత్త్వ మదియొకా.

చ. అడవులఁ బూరి మేయుచు విహార మొనర్చెడి లేళ్ళ నాభులం
దిడి మృగనాభి తద్వ్యథకు హేతు వొనర్చె వృథా విధాత యా
జడమతి యట్లుగాక ఖలసంతతి నాల్కల మూలభాగమం
దిడినయెడన్ బ్రపంచమున కెంతటిమేలు ఘటించి యుండునో.

తే. ఇచ్చవచ్చినట్టు లెల్లెడ నీతోడి
పులుఁగులెల్లఁ బ్రొద్దుపుచ్చుకొనఁగఁ
బంజరమున నీవు బందివడితి రామ
చిలుక పలుకుతీపి ఫల మిది గద.

క. మెడజూలు విదల్పక బొ
బ్బిడకయె హరి శోభసేయు నిలతాల్పున కె
వ్వడువున నెంతగ గర్జల
నిడినను జేయంగ వశమె యేనుంగునకున్.

క. బిసకందమ్ముల మెసవెదు
బిసినీ దళ పంక్తియందు విహరింతు మహో
ల్లసమున హృదయంగమ మా
రస మిపుడు త్యజించెదేల రాజమరాళా.

చ. చలువలు పుట్టు జాడ ద్విజసంతతి కాఁపురముండు మేడ పాం
థులకును నిల్వ నీడ గుణతోయము లుండెడి వాడ భూరుహం
బులకును జేఁడటంచుఁ దలపోసి తరూత్తమ నీదు నీడలో
నిలువఁ ద్వదీయ కోటర ఫణి వ్రజమే యెడసేసె మమ్మిటుల్

క. మల్లీలతికల మాలతి
వల్లుల నెల్లపుడుఁ దిరుగవచ్చునుగా కీ
వల్లడి సంపెఁగవనితో
నుల్లసమునఁ జెల్మిసేయ కో మధుకరుఁడా.

మ. ఒకచోటన్ జనియించినాము కొలనం దున్నాము కొన్నాళు లో
వికచాంభోజమ నీవు నేన్ గలిసియే విచ్చిత్ర మీ వీగతిన్
జకితాక్షీ శ్రవణావతంస మయిపో శైవాలమై యెందు నో
పక నేఁ దేలుచు నుండుఁ జామర వధూ పాదాహ తాంభస్సులన్.

క. మానధనుఁ డెందు మరణం
బైన వలచుఁగాని విడువఁ డాత్మోన్నతి ని
ర్యాణం బొందిన నొంకుం
గాని హలు తాశనుఁడు శీతకరుఁడగునొక్కో.

తే. బుడుతతనమాదిఁ బెదిగి నీకడుపులోన
నెడఁద నీ జీవనసమృద్ధి కెలమిఁ బొందె
జీవనము దీని దిఁక నీవు జీవనంబు
తోన సరి యెట్లు బ్రదుకు నీ మీను కొలఁక.

క. ఘనుఁడా నీ జీవన మి
మ్మని చాతకపక్షివోలె యాచింపను నీ
ధ్వనిమాత్రమునకె తృప్తిం
గని బ్రదుకుచు నుండు నీలకంఠుఁడు గాదా.

చ. ఇలఁగల తాపమెల్ల హరియించి పయస్సుల ముంచివైతు భూ
ముల మొలిపింతు విప్పలకు మొగ్గలు దొడ్డెదు కన్ను లెల్ల మి
న్నులపయి నిల్పి నీకొఱకు నోఁచెడి చాతకపక్షి నోటిలోఁ
జిలుకవు బిందువేని యది చేసిన నేర మదేమి నీరదా.

తే. గజము దానార్థులగు తేంట్లఁ గండకావ
రమునఁ జెవిగాలి విసరి దూరముగఁ గొట్టె
నది తన కపోలకాంతికే హాని గాని
మధుకరులకేమి విచ్చుదామరలఁ జేరు.

చ. ఎటు శరణమ్ము లేక వటియించుచు శోషిలిపోయెఁ గాఱు చి
చ్చుటమటఁ జాతకమ్ము దగ నార్పఁగ గ్రుక్కెఁడు నీళ్లు నీ వొసం
గుట కరుదేర నిప్డె ప్రతికూలపు వాయువు దాపరించెనా
యెటుచనె దీవు నీ యుదక మెక్కడ చాతక మేడ మేఘుఁడా.

క. కాచినఁ గోసిన జాతఁ
రాచినఁ జింతలదు కాంచనము తన్నుఁ దులఁ
వైచుచు గురిగింజలతోఁ
దూఁచుట గని మాత్ర మాత్మ దుఃఖించుఁ గదుఁ.

క: శరదంబుధరం బుఱుముఁ
గురియదు వర్షాంబుదమ్ము గురియు నుఱుమ దీ
ధర నీచుఁ డీయఁ డఱచును
సరసు డఱువఁ డిచ్చు సర్వసమయములెఱుఁ.

క. కళకాంతుల నెలవని శుచి
కులుఁడని శశి నెత్తినుంచుకొనె శంకరుఁడే
నళిని జగత్కాంతు నితని
పొలపముగని మొగము నేల ముడుచుకొనెద వే.

ఉ. ఓయి చకోరమా మెదలకుండుము రాచిలుకా ప్రసంగముం
బాయుము నోరువిప్పకుము బర్హిణమా యిఁకఁ బావురంబ నీ
కూయుట చాలదే పికము క్రొంజివురాకుల విందు లానుచున్
హాయిగఁ బాడుచుండె శ్రవణామృతపంచమనిస్వనమ్ములన్.

క. ఇది పారిజాతమని యెం
తదనుక గుఱుతింప దంతదాఁకను బొదరుం
బొదరుం జెట్టును జెట్టును
మది నాఁపఁగలేక తిరుగు మధుకరుఁ డకటా.

చ. శుక మొకఁ డావులించుతఱిఁ జొచ్చెను జంచుపుటాంతరమ్ముఁ గిం
శుకమనుకొంచుఁ దేఁటి తన క్షుత్తు నడంప నిఁ కేమి సెప్ప నం
గకములు నొత్తిడిం బడఁ బొకాలుచుఁ దేనియ యాసకుం దిలో
దకమిడి యెట్లొ బైటపడి తప్పుకొనం దలపోసె నక్కటా.

క. ఫలియించు నెప్పుడోయని
నిలువకుమీ కింశుకమున నీ వొకలెక్కా
యిల నెందఱెంద ఱీపయి
వెలుఁగులు గని మోసపోరు వెంగలిచిలుకా.

చ. శ్రమపడి రేవగల్ లొక కిసాల లవమ్మున కాససేసి కం
ఠ మెరియఁ గూయుచుంటివె కటా పికబాలక యీ రసాలభూ
జము ఫలమిచ్చునే రసవిచారణపూర్వము దీని కెందుఁ గా
కమయినఁ గాంథుఁడైనఁ గపిగాఁడయినన్ బికమైన నొక్కటే.

తే. పరిచయం బెక్కువైనచోఁ బరువుపోవు
నిరతగమనమ్ముచేత నాదరము తఱుఁగు
గంధగిరి నుండెడి కిరాతకాంత వంట
చెఱుకుగా వాడు గందపుఁజెక్కలెల్ల.

చ. మహీపతు లిచ్చినట్టి చనుమానమునన్ బికపంక్తిఁ జేరి దు
స్సహములు వాయసమ్ములు రసాల మరంద రసమ్ము ద్రావుఁ గా
కహమిక చే వసంతసమయం బరుదేరఁగఁ బంచమశ్రుతిం
గుహుకుహునాదముం బలుకఁగూడునె కర్ణరసాయనంబుగన్.

క. పరుని ప్రతిష్ఠాగ్ని నిరం
తరోగ్రమై తన్నుఁగాల్పఁ దత్పదమందన్
నెఱి చాలని నీచుఁడు త
త్పరోక్షమం దెగ్గులాడఁ బ్రయతించు నోహో.

చ. కొలఁకులనుం బ్రవాహములఁ గుంటలఁ జెర్వులలోని నీరమున్
జలధరమా త్యజించి నినుఁ జాతక మింతగ నాశ్రయించినం
దులకు ఫలమ్మిదా శిరము నుగ్గుగ ఱాల్గురియించి వైద్యుతా
గ్నుల జళిపించి గర్జిలుచునుం బిడుగుల్ పడవైచుచుంటివా.

క. చిలుకముకుపుటము దూఱన్
బలాశకుసుమమను భ్రాంతి బంభర మదియున్
గొలగొల దానిని జంబూ
ఫలమని గుటుకుమని మ్రింగ భావించెనదన్.

చ. సలిలత పల్లవ ప్రసవ చారు ఫలమ్ముల నెల్లభూజముల్
విలసిలుచుండ నీయుదయవేళ ని దేమి టొహో వసంతమా
నులుసులమైన మాకుఁ గొఱ నోములు నోఁచిన రేఁగుఁ జెట్లకుం
గళితములయ్యెఁ బండ్లు చిరకాలశిఖాతతి లూనమై చనెన్.

క. సుముఖ మగుఁగాక సన్మా
ర్గమునం బడియుండుఁగాక కంటకము సువృ
త్తముతోడ నున్నతుల పా
దము లంటునుగాక యది వ్యథాకారి యెకా.

చ. అల తరు వున్నతంబు ఫలమా కడు గొప్పదటంచుఁ జూచి జె
క్కలెగయ నోటఁగల్గు వరికంకి త్యజించియు నారికేర మా
కలిమెయి నెక్కి రాచిలుక కాయ పగుల్ప యతింప నాసయే
నలినలియాటగాదు తన నాసయు నూడెను నుగ్గునూచమై.

క. ఉన్నతి కలుగుట గుణసం
పన్నతచేఁగాని జాతిమాత్రమ్మునఁ గా
దౌన్నత్యము పయసాన్నిధి
కన్నంతనె హాలహాలమ్ము కనఁగల్గునొకో.

చ. లలిత పయోద నీల తనులాభము నొందిన నొందుఁగాక స
త్ఫలరస మానుఁగాక మఱి బాల రసాలవనీ విహారముల్
సలుపునుగాక కోకిలకలాపములన్నియుఁ జూపుఁగాక త
త్కలరవపంచమ శ్రుతిసుఖస్థితిఁ గాకము కాకమేకదా.

క. కరివరమదాంబుసేవా
భిరతి నళీ యీ దినములు వెడలింపుము త
త్కరి నిశితకర్ణతాడము
నెరపిన నవనవ సరోజినికడకుఁ జనుమా.

క. సరసులకుఁ గలువె కమలా
భరణలకును రాజహంసభాసురలకు నీ
గురుగర్వమేమి చాతకి
పరుగిడుఁ బౌరందరీయవాఃకణములకే.

క. ఇదె హేమంతము మాధవ
మిదెయని యిరుదొరల నడుమ నెటుదోఁచని తు
మ్మెద కుందము మాకందము
గదిసియు రెండింట నెందుఁ గాలిడదుగదా.

ఉ. కారున నీకు సమ్ముఖముగా నిజచంచుపుటమ్మునెత్తి యా
ధారములేని మింటఁ దన దప్పికదీర్పఁ జిరమ్ముఁ జాతకం
బూరకనిల్చె నీయిడు మహాహ్లాదకణమ్ముల మాటటుండనీ
నారదమా భవన్మధురనాదముగూడ వినంగనోఁచదో.

తే. ఓ సరోజమ రేకులు మూసికొనియు
నీవు లోనికిఁ దేఁటి రానీయవేనిఁ
దక్కవేమగు దాని కుద్యానవీథిఁ
జిగురిడిన లేఁతమామిడిచెట్లు లేవె.

చ. ఒడలు మలీమసైక మదియుం బరపుష్టము సంతతమ్ము నీ
యడవి శకుంతసంగతి విహార మొనర్చెద వే విహంగ మీ
వడువున శ్రోత్రపేయమగు వాక్సుధ వీనులనింపు విద్య నీ
కిడెయె శకుంతమా నుడువుమీ కలపంచమనాదవంతమా.

క. చండాంశు మండుటెండల
నెండి నవయు నీ మహా మహీరుహముల కి
ష్టండ యెవఁ డయ్యెయో మే
ఘుండీ జగమేది వార్ధిఁ గురియుచునుండన్.

క. నిశలందున ఖద్యోతము
శశాంకుఁ డుదయించుదాఁకఁ జక్కఁగ వెలుఁగున్
శశిఖద్యోతుల తేజము
నశించు నహిమాంశు డుదయనగమెక్కినచోన్.

తే. చెలిమిధర్మ మెఱుఁగరు బోయలు మృగమ్ము
లా పశువు లిందు నాగరుల్ రారు ఋషులు
రాగరహితులు ధూమసౌరభము దిశల
బుగులుకొనఁ గాలె నయయొ యీ భూరుహమ్ము.

చ. పసిరిక మేసి మంద్రగిరిపజ్జ నెమర్చుచు నిద్రవోవుమా
విసువు దొలంగినన్ దిరుగు స్వేచ్ఛగ నంతియెకాని మమ్మయో
రుసులను జూచి నిర్గళితరోషులఁ బామరమూఁక చూచిన
ట్లసురుసురై వృథా భయము నందెద వేల కురంగబాలకా.

క. చిలువలు మూలము శిఖరము
పులుఁగులు కొమ్మలు ప్లవంగములు తేఁటులు పు
వ్వులు పార్శ్వ మేనికలు మృగ
ములు కరణము గంధభూజమును సేవించున్.

చ. హిమపటలం బడంచు హరియించుఁ దమస్సు వికాసమిచ్చుఁ బ
ద్మములకు చక్రవాకములఁ దార్చి సుఖంబిడు కన్ను ప్రాణిలో
కమునకు వ్యాపకుండు త్రిజగంబుల నాతనికే స్థిరమ్ముగా
సమకుఱ దొక్కచో నిలువ సాగునొకో విధిఁదాఁట నేరికిన్.

క. వాయసముల హంసము గో
మాయువులన్ హరి ఖరమ్ములందున నాజా
నేయమ్మును నిజకాంతిం
బాయు నిరక్షరుల నడుమఁ బండితుఁడు బలెన్.

క. సుమతులగోష్ఠిం బెద్దఱి
కము గల్గునె కొండెకాఁడ కలకంఠపదం
బమరునె రసాలశిఖరా
గ్రమెక్కి కూర్చున్నమాత్రఁ గాకమ్మునకున్.

క. ఫలదళములకై చూతమ
పులుఁగు లనేకములు వచ్చిపోవుచు నుండుం
గలకూజితమున నొక కో
కిలమాత్రము నీపరోపకృతి కీర్తించున్.

ఉ. ఎందఱులేరు రాజులు మహిం దమమిత్రుల భాగ్యవంతులన్
బందుగులైనవారి బలవంతులఁ బ్రోచెడివారు వారి నేఁ
గొందునె దూరవాసులఁ జకోరుల సూర్యకరాభితప్తులం
జందనశీతలద్యుతుల సాఁకునతం డగుఁగాక రాజిలన్.

తే. మధురసం బెల్లెడల జాఱి మంటఁగలసె
నాకులన్నియు మారుతాహతుల రాలె
నిప్పటికిఁగూడ మాధవి నీవు మధుప
యక్కటా పట్టుకొని ప్రేలుకాఁడెదేల.

చ. స్తనములుమాత్రమేది మెయి సొంతముమాంసము నొల్చుకొమ్ము నన్
బనుపు మనుగ్రహింపు మిదె వాగురికా పనిగొమ్ము పోయెదన్
గను లటు విప్పి నేఁటికిని ఘాసము గుప్పెడు నోటఁబట్టఁ గా
నని పసిబిడ్డ లింటికడ నా చను మార్గము గాచియుండెడిన్.

క. హరిణాంక నిన్ను సాక్షా
త్పరమేశ్వరుఁ డెంత నెత్తిపై నిడుకొన్నన్
నిరతముఁ గృశించుచుందువు
పరాశ్రయం బెంత కష్టభాజన మకటా.

క. అతిమాన మణీ భాగ్య
స్థితి గలిగియు నబ్ధివిభుఁడు చెందఁడు మదమున్
గతిపయముక్తారత్న
ప్రతిపత్తికె యెంతమదము పట్టెఁ గరులకున్.

క. ఫల దళ రహస్య వేదులు
కలిగినఁ గలుగుదురు గాక గణుతింపఁగ ని
య్యళివిడి మధు మర్మ కలా
కలాపుఁ డగు వాఁడు గలఁడె కలికమ్మున కేఁ.

చ. శ్రిగ గహనోపకంఠ మిది యిప్పుడె వీడుము దిక్కు లన్నియుఁ
బుగులుకొనం బకీమళము పొంపిరివోవఁగ నీకు కీర్తులుం
బొగడిక లుండని మ్మచట బోయల శాతశ రాభిఘాతపుఁ
నెగులు హరించు వాఁ డెవఁడు నీ కిఁకఁ గస్తురికాకురంగమా.

క. తరు జేందు కల సరస నిను
శిరమున భూతపతి చేర్పఁ జెడునె తమము ధు
త్తురధూర్త కలువ విరియునె
కరఁగునె శశికాంత మబ్ధి గనునే వృద్ధిఁ.

చ. గలయ జలంబులఁ విసముగల్పియు గోఁతులుద్రవ్వి యెల్లెడఁ
వలలిడి యేమిసెప్ప నలువంక వనమ్మునఁ జిచ్చువెట్టి యే
రెలవునఁ జాపహస్తులయి నిల్చిరి చెంచులు నందచేరె బి
క్షలు తనువెంబడింప నకటా దరిలేని కురంగి దుర్విధిఁ.

క. పొగరెక్కి చక్రవాకము
లగడు లఱచుమాత్ర నేమియగు నీ దయ్యకుం
దగి బ్రతుకు చకోరుల కీ
జగమందునఁ గఱవుగలదె శార్వరినాథా.

క. పామరులు పంకమను భ్రమ
చే మృగమదమా నినుం దృజించిరె యనుచుఁ
నీ మదిఁ దలఁపకు మెందఱు
భూమీంద్రులులేరు రసికమూర్ధన్యు లిలఁ.

క. స్థానముననుండి నక్ర
మ్మేనుంగును గూడ బయటి కీడ్వఁగఁ జాలున్
స్థానభ్రష్టగునెడ నది
శ్వానముచేతను బరాభవంబే పొందున్.

చ. సహజను లిందిరాసురకుజప్రముఖమ్ములు నాత్మసూతికా
గృహము పయఃపయోధి నిజవృత్తి చరాచరమోదమున్ సుధా
మహితము బింబ మట్టి గుణమాన్య మహోదయమందు నీవనీ
రుహము వహించు సంకుచితరూపమె నింద్యము నింద్యుఁ డిందుఁడా.

క. లలిత పరిమళ మిళదళి
కుల దళిత దళమ్ము లృతుకుల మరుదుగదా
యిలపయి శాఖాశతశత
ములు వేలకువే లరణ్యమున లేవె తరుల్.

చ. కువలయినీగణమ్ము నినుఁ గోడిగమాడనిదాఁక లోకబం
ధువు కరముల్ నిగిడ్చి మెయిదువ్వి పరామరిశించుదాఁక నీ
నవ మధు వైభ వైక పరిణాహము సాగెడుదాఁక నీ మధు
ద్రవమునఁ దేంట్ల కబ్జమ యథామతి విందులు చేయుచుండువా.

క. అహిమాంశు వేఁడిమికి దవ
దహనుని కాఁక కును వాడి తప్తములగు నీ
గహనమయూరము లంబుద
స్పృహ గల్గి బ్రదుకుఁ ద్వదంబుసేచనమహిమన్.

క. ఋతుసమయ కుసుమితము లగు
క్షితిజాతము లెన్ని లేవు చెపుమ యశోక
క్షితిజమునకు బలె దేనికి
క్షితి నీదృశదోహదమ్ము చేయుదురు జనుల్.

క. మలయాచల సంసర్గము
గలమాత్రన బొంగు లెట్లు గంధపుతరులౌ
కలుగునె రసోదయము లో
పల సారములేని పగటిభాగవతులకున్.

చ. రవి చరమాచలాగ్రశిఖరంబున వహ్నిశిఖాళి నిల్వఁగాఁ
జవి గొనఁగా మరందమును సారసగర్భము దూఱెఁ దేఁటి సం
జ వడిన యంతలోఁ గలుగు సంకటముం గనఁ బోక యే కటా
యవని ఫలార్థులౌ రసవిహారు లపాయము లాత్మ నెంతురే.

తే. వీచికాగర్జనల వెఱపింతు వేల
కడలి పడియుండు మిఁక నోరు గట్టిపెట్టి
యీ తెరువరి నీ దరిని నో రెండి చిన్న
పడియకోఱ కేఁగె నీ కెట్లు పరువులేదు.

చ. పరిమృదితైకభిత్తి నొకప్రక్క నెదో జనియించి నీవు బం
గరువునకున్ సమానమగు కాంచననామము దాల్చి మెల్లగా
నరిపురభేది రత్నమకుటాగ్రము నెక్కి కలానిధిం దిర
స్కరణ మొనర్తు ధుత్తుర విచార మొనర్పవె పూర్వవృత్తమున్.

క. హరి మాంసరుచి మరగి నినుఁ
దొలఁగిన గురివెందసరులదొరలు కిరాతుల్
సరకుగొనకున్న నీ ధర
తఱుఁగునె కరికుంభసంగతమ ముత్యంబా.

మ. మహితంబుల్ సయిఁచెం బరార్థమునకై మంథానమర్మవ్యథా
బహుళంబుల్ తనమేర దప్ప దపురా వాత్యాహతంబయ్యునున్
మహిభృత్సంతతిఁ గుక్షిఁదాల్చు జగముల్ మంచున్ జలంబిచ్చి తా
నహహా దీనఁగదా సముద్రమహిమం బన్నింటి మీఁదై చనెన్.

క. క్రౌంచెము పంచమ మాలా
పించుము మానంబు పికమ విడు కాదేఁ గు
ర్తించునెవఁడు నిను వాయస
సంచయసంపిహితమగు రసాలమ్మందున్.

చ. అమృతమువోని తేనియ నిరంతరమానుచు దేని క్రోడభా
గమున నిశీథివేళల సుఖమ్ముగ నొత్తిలి కన్నుమోడ్చి తా
కమలిని నీపయిన్ మనసు గల్గినదానిఁ దలంతె యిప్పుడో
భ్రమరమ దిక్కులెల్లఁ దెగఁబాఱి లతాశతలంపటుండవై.

క. అమరేశ్వరు దిఙ్ముఖమున
హిమకరుఁ డుదయించెఁ జూడవేమొ భ్రమరమా
కమలిని మొగము ముడుచుకొనె
శ్రమపడి నీ వింతదవ్వుఁ జనుదెంచితయో.

చ. కమలదళాశ్రయం బొకఁడు కల్గెఁగదాయని నీవుగూడ ము
త్యములను భ్రాంతిఁగొల్వెదు యథార్థపు ముత్తెపుడంబుదాల్చి హ
స్తమునఁ బరీక్షసేయుటకుఁ దార్ప యథాయథలౌదు నీకు ము
త్తెములన నంతమచ్చరము దేనికి వారికణంబ చెప్పుమా.

క. రవిమండుటెండ కెండన్
దవదహనజ్వాలఁ బిదప దగ్ధములయ్యెన్
భవదంబుసేకమునఁ బున
రవతారంబెత్తు జలదమా యీ తరువుల్.

క. పరిమితనీరమె కుంభము
భరించుఁ గుంభజుఁడు గ్రోలె వారాన్నిధియే
వరజని యొక్కొకఁ డిటు నిజ
చరితమ్మున మించు నాత్మజనకునిగూడన్.

తే. అంతిపురి రాచిలుక యూఁగ నాఁగె దరుగ
నరిగె దీక్షింప నీక్షింతు వార రత్న
భిత్తిమాటున సకల మబ్బినదిగాని
యది పలుకఁ బల్క వేమి ఛాయాశుకంబ.

చ. ఉఱిమియుఁదా నొసంగుజల మొక్కొక బొట్టదిగూడ నెందొ యే
తరుణమునందొ యీఁగితటిఁ దార్కొనుఁ గావిరి మేన మీఁదఁబొం
డురము ఘటిల్లు నాపయిఁ గడుంగడు లాఘవ మొందు మేఘుఁడీ
ధర నొకదాతయే ప్రభునతంసమ వీరనృపాలహంసమా.

క. దోసిటఁగల కుసుమంబులు
వాసించుం గేలుదోయి వహ్వా సుమనో
రాసిక్యము కుడియెడమల
వాసించుచునుండుఁ బక్షపాతములేకే.

ఉ. ఈవు చతుష్పథాన జనియించిన యందుల కిట్టి నీడకుం
దావలమైన కల్మి కిటు దట్టముగా ఫలియించు దానికిన్
నీవు భరింపఁగా వలె వనీజమ దారిన పోవు నెల్ల రె
ల్లే విధి నీ శిఖల్ పిడికిలించిన వంచినఁ బండ్లురాల్చినన్.

క. బందింబడియుండియు వే
మందిని భరియింపఁ జాలు మదకరి శ్వానం
బెందును స్వేచ్ఛగఁ దిరిగియుఁ
గుందు మొగమువాఁచి పొట్టకూటికిఁగూడన్.

క. నీ యున్నతియును నమ్రత
ఛాయా కిసల ప్రసూన సంపదయు వృథా
నీయొద్దఁ గలవె పథిక జ
నాయాసంబుడుపు ఫలము లకట యశోకా.

క. పాణిని యైనను గౌతముఁ
డైనఁ బరాశరుని కొడుకు వ్యాసుండయినన్
నేను దలవంచి మ్రొక్కఁగఁ
బో నతఁడు కవిత్వ తత్వ మూర్ఖగు నేనిన్.

చ. తఱిఁగియుఁ దా నహో పరులఁ దన్నును గంధపు మ్రాను పూరియే
కఱచియు గోగణమ్ము లిడుఁ గమ్మని క్షీరము మేఁతకొద్దిఁ దే
ళ్లురకయ తల్లిఁ జంపి కను నున్నతి యక్కట కుక్షిగాములౌ
పురువులు చచ్చియున్ వమనముం బొనరించు భుజించు నన్నమున్

క. పాలకుల పరిగ్రహమే
మూలంబు సమస్త భూతముల ఖ్యాతి కటుల్
వేలాది సంకు లంబుధి
మూలఁగఁ బేర్పాంచజన్యమునకే వచ్చెన్.

చ. ప్రతి భవనంబునందుఁ బ్రతి వారితటిన్ బ్రతి భూరుహమ్మునన్
సతతముఁ గాకిమూఁక నిజచంచుపుటమ్ములఁ జప్పరించుచుం
గతుకుచుఁ బ్రేలుచుం దనివి గాంచదు మండిత పుండరీక సం
హతులనె యుండిగూడఁ గలహంసవతంసము తృప్తి గాంచెదున్.

క. నళినీకులవల్లభుఁడు క
మలినుల యెద నాఁచికొన్న మధుకరుఁడు పర
స్థల మరిగి విధివశమ్మున
వలచును ధుత్తూరరసమె పరమార్థముగన్.

క. రాచిలుక సుభాషితమును
వాచావైభవము శీల వైఖరి రూప
ప్రాచుర్యముఁ గులసంపద
పూచికతుల్యము బిడాలభూభుజులకడన్.

క. తల పగులుచు వారికై నీ
జల మొసఁగెదు నారికేళ చటులాకృతి నీ
సలిలముగొన నాకుఁ గడుఁ
గిలియగు శుకరాజ సుతుఁడ ఖేదవిముఖుఁడన్.

చ. ధర కభిషేక మబ్బె జలధారల వేసవికాఁక తగ్గె ను
క్కఱియె దవానలంబు దెస లన్నియు విచ్చె నటించెఁ గేకు లా
దరమున మేఘుఁ డున్నత పద స్థితి లోకహితమ్ము సల్పఁగా
నరయక తద్యశమ్ము శరదబ్దపర మ్మొనరింత్రు దుర్భ్రమన్.

క. కోఱలఁ బాములు కొఱికిన
నూఱినఁ గొట్టినను గోసి నుఱిమినఁ బలుక
న్నేర భువనోత్తరంబగు
సౌరభమువహించు మలయజము శాంతమ్మున్.

క. వెన్నెలగల రేలఁ గలువ
కన్నియతోఁ గూడెదవు పగలు రవికర సం
భిన్న నవదళను బద్మిని
కన్నెఱికమువాపె దెంతఘటకుఁడవో యలీ.

చ. హరినఖరాగ్రముక్తములు నంతట నెత్తుటఁ దోఁగువాని సం
బరపడి మంచిముత్తెములఁ బండిన రేఁగుఫలమ్ము లంచు స
త్వరమునఁ బ్రోగుసేసి యొకవాఁగునఁ జక్కఁగఁ దోమికడ్గి లో
నెఱిఁగియు బోయజాయ యచటే పడఁజల్లె నయో సుపాణులన్.

తే. శ్రద్ధతో విను మొకమాట చాతకంబ
ఘనము లెన్నేని మిన్నునఁ గలవు కొన్ని
భూమిఁ దడుపు వృథా కొన్నిపోవు సిగ్గు
దెఱలఁ బ్రతిమబ్బుకడ నోరు తెఱచెదేల.

క. ఖరకరు నిదాఘదాహ
జ్వరమున జీర్ణంబు లయ్యెఁ బర్ణమ్ములుఁ బం
డ్లురలిపడె తరులు నీ కృప
మఱలం దారుణ్యమందె మధుమాసంబా.

చ. నను నిజపంజరస్థుఁ గలనాదవినోదు మనోజ్ఞకీరముం
గనుఁగొను నంతమాత్రమున గర్జిలుచుందు వరే బిడాలమా
తన నిశితాగ్ర దీర్ఘ రదనంబుల నీ తనువెల్ల వ్రచ్చు దం
టను శునకంబుఁ జూచినయెడం బ్రకటింపవు నీదు శౌర్యమున్.

తే. ఎల్ల దేశాలు తిరిగితి వీవు మధుప
తథ్యము వచింపు పక్షపాతమ్ము లేక
జాజి కెనయగు పుష్పమ్ముఁ జవులు సూచి
గాని కనిగాని మఱి వినిగాని యుంటె.

క. అంతశ్ఛిద్ర సహస్ర మ
నంత శత సహస్ర కంటకావళి బయటన్
దొంతరలిడ భంగుర గుణ
దంతురతం బాయవెట్టు తామరతూఁడుల్.

చ. కలహకలావినోద శునకంబ రణంబొనరింపు మొంగిలా
కులకడ నాత్మజాతులగు గుంపుల డీకొని యంతేకాని నీ
వల గజరాజు రాజభవనాంగణపూజితుఁ జూచి యేడ్వఁగా
వలదిఁక దాన నీ కొరగి పైఁబడు మేలును లేదు సుంతయున్.

క. హరియింపుము విశ్వజగ
త్పరితాపము జలద వారిభరనికరములన్
జరుగుమవలఁ గాదేన్ హిమ
కరు కరములనైన మాకుఁ గన్పడనిమ్మా.

తే. మణు లగును గాక జలధిసంభవము లగును
గాక ధర రాదు తగుపరీక్షకులు లేక
మందప్రోయాంద్రు తమపల్లెయందుఁ గెంపు
ఱాయి వెలగట్టెదరు మువ్వరాటికలకె.

మ. చిలుకల్ పండినపండ్లటంచు భ్రమరశ్రేణుల్ సుగంధాప్తికిం
గలహంసల్ సరసీరుహంబులనుచుం గాకాదికమ్ముల్ ఖగం
బులు మాంసంబని దూరమందుఁగని పర్వుల్ దీయు నీ మీఁది పు
వ్వులు పైపైఁ గని సాగునే సతతమున్ మోసం బిటుల్ శాల్మలీ.

క. చెవిటిజనమున్నచోటన్
శ్రవణామృతమైన పికము స్వర మింపగునే
యవిదగ్ధు లుండ్రుఁ దదభే
ద వర్ణమగు కాకిఁ జూడ దైవోపహతుల్.

చ. అనలకణాల నన్నిడి శతాధికవారము లెంత కాల్చినన్
దిన దిన వర్ధమాన గుణ తేజము నాకు లభించు నీ ముఖం
బున కిఁక దుమ్ము ధూళియును బొట్టును ధూమ్రమె కా లభించుటల్
కనఁ బరదుఃఖసంఘటన గండరగండఁడ స్వర్ణకారుఁడా.

క. ఖరకరుఁడు దక్షిణాశన్
గర ప్రసారమ్ము సేయఁ గటకట తానే
కుఱుచవడుట కా దాతని
కొఱఁతయె కారణము. దినము కుఱుచవడుటకున్.

ఉ. శారికి వోలె సుస్వర మెసంగునె పించెము నెమ్మికట్లు చే
కూరునె తేనె చిల్కనాకొ కోకిలబాలకపోతరీతులన్
గీరముభాతిఁ బారకమొ నెమ్మొయి కుందసితంబొ యంచక
ట్టీ రతనాల పంజరము నిచ్చిరి కాకికి నే గుణంబునన్.

తే. ఒక్క పసిబిడ్డ తనకడ నున్నఁ జాలు
నిద్రఁగొను నాఁడుసింహమ్ము నిర్భయముగఁ
జుట్టుఁ బదిమంది బిడ్డలఁ బెట్టికొనియు
రాసభికిఁ గేవలము జాగరణమ శరణు.

మ. దళదిందీవర లోచనా సఖుల కుత్సాహంబుఁ గాంతావియో
గులకుం దైన్యముఁ గోకదంపతులకుం క్షోభమ్ము వేడ్కల్ చకో
రులకుం ముప్పు సరోజినీరమ కెలర్పుం గల్వకుం గూర్చుఁ జ
ల్వలరాయండె హితాహితంబులకు బీజం బొక్క దైవమ్మె చూ.

క. మహితుల కోర్కులు దీర్పఁగ
మహితాత్ముల కగును నల్పమతులకునగునే
మహిభృన్నిదాఘ దాహ
ప్రహతికి వార్ముచము లోపుఁ బరులోపుమరే.

క. దానార్థులళులు దూరము
గా నైల్య స్థౌల్యములను గాంచి యిదారా
యేనిక తేఁడని పరుగిడఁ
గా నయయో యేమిసెప్పఁ గాసరమా యెం.

ఉ. మంచు సరోజముల్ కమఠమత్స్యములం వలకాంత్రు పక్షులం
జెంచులుఁ దూఁడు లేనికలు నీరము భాస్కరుఁ డేదు లెండ్రలం
గ్రించుదనాన సర్వము హరింపఁగఁ బేరున కీ సరస్సు క
న్పించెడు వారిదానమున నించుము దీని మహోవలాహకా.

క. ఎంతెంత స్నేహరసమున
సంతతము భజింత్రుగాక సాధులు తనుఁ దా
నంతంత తాపమిడుఁ గా
లాంతకుఁడు ఖలుం డహో మహోదహనుఁడె కా.

క. హరిణము మున్యాశ్రమమని
పొరపడి చేరితే కిరాతపురి కిట వినవే
నఱుకుఁడు కొట్టుఁడు త్రావుఁడు
కఱచుఁ డనుచుఁ బల్కు శుకనికాయముఁ గూడన్.

చ. ఇరుగడ నుచ్చు లుగ్రధను వెక్కుడి ముందఱ బోయ వెన్కఁ జి
చ్చెరగొను కాననమ్ము నెటు లేఁగినఁ బైఁబడు జాగిలమ్ము లె
ప్పరుసునఁ గాళ్లుచుట్టుకొని పాయనిబిడ్డలు నిండుగర్భపుం
బఱువున నేమినేర్తు నని ప్రస్తుతిసేసెఁ గురంగి శ్రీహరిన్.

క. సుమనోలతికల సురత
శ్రమశమములఁ గూడి క్రీడ సలుపుము కానీ
కొమిరె నజాతరజస వ్య
ర్థముగా నవమల్లిమొగ్గఁ దవులకు మధుపా.

మ. తెగనిండం దివియంగ నారి తెగియెన్ దీర్ణంబయెం జాపముం
దెగి పర్వెత్తె శునుల్ దవానలముభీతిం గాలిపోయెన్ వలల్
సొగసెన్ వహ్నియకాలమేఘసలిలస్ఫూర్తిన్ నివాసమ్ము చే
రెఁ గురంగాంగన తాను బిడ్డలు నివే శ్రీశానుకారుణ్యముల్.

తే. కొలనిలో నీరుభేదించి వెలికివచ్చు
పనియొకటి తమ్మిమొగ్గ సేయునది విచ్చు
టయును వాసించుటయు శ్రీనిలయ మగుటయు
సర్వ మహిమాంశువని యంద్రు శాస్త్రవిదులు.

క. పరిణామఘోరమగు ఋణ
పరిణాహం బుభయలోకభయభరితమొకా
సిరిగల్గు లుబ్ధు కినుకకు
నెఱగాని నరుండె పరముఁ డీ త్రిజగములన్.

క. మృదుమధురమరందఝరీ
సదనము సరసిజము వీడి శాల్మలిఁ బ్రేమిం
చెదు మధుపమ యిడుమలకుం
గుదురిది మతిలేదె వెతలు గుడువఁ దలంతే.

మ. జలమల్పంబగు బావి నీచము ప్రహ్రద స్నానమ్ము కాసారముల్
బిలసంకాశము స్వాదుశీతజలమా విస్వాఁక పాద్యాంబువే
కలితక్షారము నీచ మబ్ధి ఋషికిన్ గండూష మాత్రం బటం
చలసారంగము మాని కోరు నెపుడే నత్యుచ్చ మేఘాంబువుల్.

క. చులికితగజేంద్రగండ
స్ఖలితమదాంబువు కరేణుకల గర్వము గ
ర్జల డులిచినహరి హరిణ
మ్ములకె కటా లోఁకువయ్యె ముసలితనమునన్.

ఉ. ఓయి రసాలమా యిటు ఫలోన్ముఖవాటకు మున్నె ముండ్లతో
నీ యొడలెల్ల నింపుకొని నిల్చి తిదేమి త్వదీయశీతల
చ్ఛాయయు మాయమాయె ఫలసంతతి మాట యటుండ నిమ్మదే
న్యాయము నిష్ఫలుండవయినన్ సుఖసేవ్యుఁడ వౌదువేకదా.

క. అయగుణముల నార్జింపుము
ప్రయోజనము గలదె బయటిబండారములం
బ్రియమైన పాలు లేకెటు
క్రయించనగుఁ బాఁడిమొదవు గంటలమ్రోఁతన్.

తే. హంస లఖిలాంగధవళమ్ములయ్యుఁ గమల
సమితిగాంచినయంత దూరముగ నుండు
లోనఁ జొరఁబడె మధుపసంతాన మార
ధనమదాంధుల కీగతి తప్పదుగద.

తే. కడిమి నూరేఁగుఁగాక పంకజనిమరగుఁ
గాక గోరంటఁ గాలమ్ము గడుపుఁగాక
దిరిసెనను వ్రాలుఁగాక నిందీవరమ్ము
లను మఱచునొక్కో తేఁటి కాలక్రమమున.

మ. జనియుం బ్రాభవ మిప్పుడేకద విధిన్ ఝంఝానమీరంబ యిం
కను నీ వుండున దొండొ రెండొ నెల లీ కాసంతలోనే కటా
వనవాటంబులు పెళ్లగిల్లిన వయో వాపీతటాకంబు లిం
కెను దిక్చక్రము ధూళిధూసరితమై కీడొందె నీ ధాటిచేన్.

తే. చిగురిడినదాది మామిడిచెట్టు నాశ్ర
యించుకొనియుండెఁ గోకిల యేఁకరిలియు
నది ఫలించినయంత వాయసపుమూఁక
చుట్టుముట్టుకొనియెఁ బిక మెట్లు బ్రదుకు.

చ. నరపతు లాత్మహస్తనళినంబుల మేన్ నిమురంగఁ బైఁడి పం
జరమున నుండి దాడిమరసాలఫలంబులు మెక్కుచున్ సుధా
సరసజలంబె పేయముగ సంతతపాఠము రామనామమై
పరఁగియుఁ బర్విడుం జిలుక స్వాంత మయో తనపుట్టుకానకున్.

క. నిజముఖమున బహుధాన్య
వ్రజము హతముసేయఁ జాలి పతనసహజతా
త్మజని యగు ముసలమునకుం
గుజనునకు సతమ్ము నేటికోళ్లు ఘటింతున్.

చ. తల ధరియింతు వుగ్రరవితాపము దుస్సహమున్ నిదాఘవే
ళల వడఁబడ్డపాంథుల ఫలమ్ములు నీడ లొసంగి ప్రోచె దె
వ్వలనను భూరుహంబ ధృతివాయకు నీ యశ మంతకంత కు
జ్జ్వలమయి ప్రాకుఁ బో దశదిశాకము లైన త్వదీయశాఖలన్.

క. కాకులగూఁట వసింపుము
కోకిలమా తెక్కలింత కూడినదాఁకన్
నీకు వసింపఁగ వసతుల
నేకములు రసాలసాల మెందేఁజిక్కున్.

ఉ. గందపుఁగొండ వాయసపికమ్మ లులూకకపోతముఖ్యముల్
మందలకొద్ది నుండుననుమాత్రఁ బ్రయోజనమేమి నెమ్మియొం
డం దొకమూలనుండియు నహో యొకకేక యిడంగ సర్పపున్
బందమువీడి చందనము భాసిలు సర్వజనప్రమోదమై.

క. హాలహాలమా దారుణక
ర్మాల కేసే గురుఁడననుచుఁ బొంగరూనకు నిన్
దలకడచి పరశ్శతములు
గలవు దురాయాములాడు కష్టపుమాటల్.

ఉ. త్రావెద విప్పపూరసముఁ దామరపూల రమించుచుందుఁ గ్రొ
మ్మావిమధూళి సాపడెదు మాధవికామధువున్ వసంతమం
దీవు భుజింతు వో మధుప యిప్పుడిఁ కేమని కొండమల్లెలం
దీవరపాటునన్ వలచితిగ్గద వింతదురాగ్రహంబొకో.

క. జననము గజేంద్రమూర్ధము
జనపతుల మణీమకుటము సదన మెవండో
యనభిజ్ఞుఁ డాదరము సే
యనిమాత్రన ముత్తియముల యపరాధమొకో.

క. శ్రీవిష్ణువతనిపట్టపు
దేవియు భాస్కరుఁడు బ్రహ్మదేవుఁడు నీకుం
గేవలబంధులు మంచుం
దూవరము ప్పకట తప్పద్రోచిరె నళినీ.

క. చనుదేయి సుప్రభాతము
చనుదెంచుం బ్రొద్దువోడుచు సరసిజము హసిం
చు ననుచుఁ గోశగతం బళి
యనుకొను లోపలనె యేనుఁగబ్బినిఁ ద్రుంచెన్.

చ. సుర లమృతమ్ముచేత మధుసూదనుఁడున్ సిరిచేత దేవతా
తరువులచేత నింద్రుఁడు సుధారుచిచేఁ బరమేశ్వరుండు ని
ధ్ధర మరియాదచే నుదరధామముచే గిరిజాగ్రజుండు సం
బరపడి రంతెకాని ననుఁబట్టి మహాముని త్రావ నడ్డిరే.

క. ఘనుఁడా వివేకివేకద
వనధి వృథా కురిసెదేల వాఃకణమాత్రం
దనివొంది చిరము నిన్నే
కనిపెట్టుకయున్న చాతకముఁ గనవొక్కో.

మ. క్రియతిం జెప్పఁగరాని శోభగల వంగీ మైకవారాంగనా
నయనశ్రీ గని పుణ్యజీవులు విడెన్ ధైర్యమ్ము సారంగముల్
ప్రయి సైరించి తదీయచారుకుచగర్వశ్రీకిఁ దా మోడియుం
గయిపుం దాల్చుఁగరుల్ పరాభవ మెదంగైకోరు మూర్ఖాధముల్.

క. సురభీకృతహరిదంతము
పరిమళముం గలవు నేత్రపర్వము నీ రూ
పు రసాలమ యిటు లయ్యును
నెరియించుం దృప్తకఠోరహృదయగ్రంథుల్.

క. గుణములచే నున్నతుఁడగు
మణిసింహాసనము లెక్కమాత్ర నెటు లగున్
ఫణివైరి యగునె బలిభుజ
మనయముఁ బ్రాసాదశిఖరమందే యున్నన్.

క. గురివెందసరులు కొప్పుల
ధరియించి చరించు బోయతల కాకరమా
పురి ముత్తెపుబేహారులు
దొరకరనం దద్గుణజ్ఞధురు లెవ్వరిఁకన్.

చ. హిమసమయమ్మునం దమకమేచ లతాశతసేవనావ్యథం
గుమిలితినంచు దైన్యమునఁ గుందఁగనేల వృథా ద్విరేఫమా
సుమనసులాత్మ మెచ్చెడి ప్రసూనఋతూదయ మయ్యె నిట్టి ప
ర్వమున రసాలసాలమకరందఝరుల్ ప్రవహించు నేఱులై.

క. మణిగని యడుగునఁ దాల్చుచు
దృణముం గనినంత నెత్తినిడు జడధి కేటుల్
గుణరసికత గలుగు నయిన
మణిమణియే తృణముతృణమె మర్మజ్ఞులకున్.

చ. తళతళలాడు చిత్రగతతామరసమ్మును జూచి దాని రం
గులుగని యాత్మ కక్కజము గొల్ప మధువ్రత మందుఁజేరి కా
ల్నిలుపఁగఁ దావిగాని మధులేశముగాని తదీయమైన కో
మలతయుఁగాని కాన కభిమానమునన్ రొదవెట్టుచుం జనెన్.

క. ధారాధర ధారాభర
నీరమునన్ ధరణియెల్ల నించెడి నీకున్
భారమొకో చాతకముఖ
పూరణమున కొండొరెండొ బొట్టులొసంగన్.

క. చెవిదెబ్బ దినియుఁ గరిచె
క్కు వెంటఁ దిరుగాడుఁ జుట్టుకొని భ్రమరము దా
న విమూఢాంధవిలోచనుఁ
డవమానమ్మును గణింపఁ డధముండగుటన్.

తే. నిశలఁ బద్మినిఁ జేర బందివడుఁ గర్ణ
తాడనప్రాప్తి గజదానధార కరుగ
సంపఁగిం జేరుచో నీకఁ జావెమూఁడు
నెల్లకడ దుఃఖమే తేఁటి కీ జగాన.

చ. కమలజుఁ డొక్క సౌరభము కాఁపున కే విషవిస్ఫురత్ఫణో
గ్రములగు త్రాఁచులన్ నిలిపెఁ గాఁ బ్రతిశాఖకు నింక దైవ యో
గమున ఫలప్రసూనముల కల్మియొకల్గిన నెట్టి రక్షణ
క్రమము ఘటించునో యెఱుఁగ గంధవనీజమ యేమనన్ వలెన్.

క. శిరసావహించుకొను మిఁక
నిరతము సేవింపు మెంత స్నేహముతో నేన్
దరుణీకచనిచయమటుల్
దొరఁగునె తన కుటిలవృత్తి దుర్జనుఁ డెందున్.

చ. ఇలఁగల తాపమెల్ల హరియింతువు శుక్తులయందు ముత్తెముల్
మొలవఘటింతు క్షేత్రతలమున్ జలసిక్తమొనర్తు చందనా
దుల నిగురొత్తఁ జేయుదువు తోయనిధిన్ లవణాంబు వానియున్
జలదమ విశ్వజీవనమొసంగెదు నిన్ గొనియాడ నేరికా.

క. దినకరనిశాకరుల లే
మినిఁ గూర్చి వచింపఁదరమె మిడుకుచు వారల్
దినరాత్రివిభాగముచే
ననయంబును దిరుగుచుందు రంబరధరులై.

తే. పామరులునివసించు కుగ్రామవాటి
జడుఁడెవఁడు నాటె నినుఁ జెప్పు చంపకంబ
ఘొందు వనశాకములు కడు నెదుగుననెడి
కోర్కితో నీ చివుళ్లెల్లఁ గోయుచుంద్రు.

క. తమలపుఁదీవియ ఫలపు
ష్పములిచ్చునె పూచునొక్కొ పనస ఫలితమౌ
నె మొగలి యొకటియుఁ బూజా
ర్హ మగునె కదళీ ప్రశస్తి యన్నిట నీదే.

ఉ. నాకుఁ శ్రీ యని విష్ణుఁ డింద్రుఁ డిఁకఁ జింతారత్నపుం బీఠమే
నా కంచుఁ సుధ మాకటంచు సురలుం జంద్రుండు నా కంచుఁ గం
ఠేకాలుం డఖిలమ్ము దోఁచుకొన బం ట్లైకాని వార్ధిఁ రుషా
కాకుండై చుళికించి త్రావు ఋషి నెవ్వండైన వారించెనే.

క. ఊసరవివరములఁ బయో
రాసులు వీచికలెసంగ వ్రాలి కురెసెదే
కాసంతయుఁ గురియ వయో
భూసారముగల్గు పంటభూముల జలదా.

చ. అళికులబాలకోలకుసుమాంచితమై మధురప్రవాళమై
పొలుచు రసాలసాల మటు పోవిడి తిక్తరసప్రపూర్ణమౌ
న్నిలయముఁ గాకభోజ్యమగు నింబవనీరుహ మెక్కి యిష్టమో
పలుకవు మానమూని పికబాలక యిందుఁ బనేమి చెప్పుమా.

క. చలివేళఁ గుందకుట్మల
ములఁ గాదని యెందుఁ బ్రొద్దుపుచ్చితివో య
న్నళిని పరిహీణపరిమళ
యళి నీకురుచింప దేమియనఁగల దింక౯.

తే. కోకిలమృదుస్వనముల నిరాకరించి
భేకముల కర్కశధ్వనుల్ స్వీకరింతు
వమలగంగాజలము వీడి యబ్ధిలవణ
జలము సేవించెద విదేటి తెలివి జలద.

క. జలజావతంస ముక్తా
ఫలాయమానాంబుబిందుభంగతరంగా
కలహంసవతంసములో
కొలఁకా దూరవబకములా కూర్చుధనమ్ముల్.

చ. మృదుఫలముల్ భుజించితిమి మెత్తని మేలి చివుళ్లపాన్పులం
దొదిఁగితి మిట్టి నీడబడి నొప్పెడు చల్లనినీరమానుచుక్
మదిమది విశ్రమించితిమి మార్గతరూ సుమనోనురాగ మే
మిది సెలవిమ్ము పోవుదుమె యింకొకసారికి దర్శనంబగుక్.

తే. పిశునతాజీవి యానన వివరమందు
నాల్కనెపమున సృష్టించె నాగుఁబాము
నలువ కాదేని యదిసుంత నాకినంత
మడియునెట్లు హతాశుఁడై మంత్రమూర్ఛ.

చ. జలముల కీవ యేలికవు సర్వమణీఖని వీవ నేలతా
ల్పులకును బ్రాణదానమిడు పుణ్యుఁడవీవ మహాత్మకోటి కాఁ
దలరతనంబు నీవ యిటు దగ్గఱఁ జేరఁగ నీనిచో నిఁకం
గలఁడె జనమ్ము నాదుకొని కష్టములం దొలఁగింప నొక్కఁడుక్.

క. నీ కుసుమముతావికి సవ
తే కర్పూరచందనములు మృగమదమును మా
వీ కలదొసఁగిదె చూడవు
కోకిలకాకములలోని గురుతాలఘుతల్.

తే. గుణములు గుణజ్ఞులంజేరి గుణములగును
గుణవిహీనులఁ జేరి దూషణములగును
మధురరసహృదయమ్ములౌ నదులు జలధి
యందుఁ జేరినచో నపేయంబులగును.

తే. అఖిలవిషయమ్ములను లోలుఁ డయ్యు వీడఁ
డాత్మబోధామృతము రుచు లాత్మవిదుఁడు
వాద్యలయతాళసంగీతవశ్యుఁడయ్యు
మాళితటఘటరక్ష యేమఱునె నటుఁడు.

మ. హరికిన్ సెజ్జ దిశాకరుల్ మునుఁగుచో టద్రుల్ వసింపంగ నా
దరు వెందుండుఁ దిమింగిలప్రభృతిమత్స్యవ్రాత మెచ్చో నిజో
దరమున్ నింపుఁ బయోద మిందరవు లెందం గ్రుంకుచుం దేలుచుం
దురు పర్యాయత నట్టివార్ధిదొసఁగే తోయం బపేయంబయేన్.

క. రసమెఱియుం గార్పాస
ప్రసవమ్ములు చూడ మిగుల భాసించు గుణ
ప్రస్మృతము తదీయజన్మం
బసకృత్పరగుహ్యగోపనాలయ మగుటన్.

ఉ. చందనచంపకామ్రతరుసంతతి గూల్ప వెదుళ్లు వెంపఁగాఁ
జంద్రకిహంసకోకిలలఁ జంప శుకంబటు కాకిఁ బ్రోవ దం
తీంద్రమునమ్మి గాడిదఁ గ్రయించఁగఁగప్రము దూది నొక్క రీ
తిం దులఁదూఁచు బుద్ధిగల దేశనివాసులకున్ నమస్కృతుల్.

క. భూపులు దురాసదులు పెనుఁ
గూపమ్ములగతి నగాధగూఢహృదయు లే
ప్రాపున గుణగతఘటకదు
రాపులు వడయుదురు జీవనామృతరసమున్.

చ. తఱితఱిఁ బాఱుచుం గుసుమితంబగు బాలరసాలభూజముం
దొఱఁగి ఫలించుమాత్రమునఁ దుఱ్ఱున నీ పిచుమందవృక్షః
బరుషరవోగ్రవాయసనివాసము చేరి జడాత్మ యెట్లు సు
స్వరమునఁ గూయుచుంటి కలవాణి వృథా చన రాజకీరమా.

తే. ఎవనిజీవాణువులు సంగ్రహించి యిట్టి
ఘనపదము నందుకొను శక్తిగంటి వద్ద
యేమిపోఁగాలమయ్య నీ విప్పు డతని
మీఁదనే యుఱిమెద వెంతమిడిసిపాటు.

చ. మణుల కివే నమస్కృతులు మంగళమయ్యెడు విద్రుమద్రుమ
ప్రణుతవనీతలమ్మునకు భద్రముగాత పయోధి ముత్తెపున్
జనియగు శుక్తిమాల కిఁక సర్వధనమ్ము లభించినట్టి యే
వ్రణమిడకే భవజ్జలచరంబులు నన్విడెఁ జాలు నంతియే.

తే. గుణమును దహించు స్నేహనాశన మొనర్చు
పాత్రమునుగూడఁ జేయు నపాత్రముగను
మలినముగఁ జేయుచుండు నమలమునైనఁ
గుజనజనమైత్రి దీపపుఁగోడి విధాన.

మ. తతదావాగ్నిజటాలభీషణచలజ్జ్వాలావళీసంగళ
ల్లతికావ్రాతముతోడ మాఁడుచు సమస్తక్ష్మారుహంబుల్ హతా
హతమౌచుండఁగ నేమిరా సిరిమదం బంభోద భూభృచ్ఛిర
స్తతి నీ జీవము వమ్ముసేసెదు వృథాధారాంబుపూరంబులన్.

క. ననువిడి షడంఘ్రి చుంబిం
చెను దుమ్మిసుమమని మొగలి సిగ్గిలవల దే
మన పసువౌను జతుష్పది
కనఁగ షడంఘ్రులకుఁ బసువునరయగు టరుదే.

తే. తీయగనున్నను గోప మ
జేయంబగు శాంతిపడఁడు చేఁదుగనున్నన్
మాయురె కఫరోగి కహహా
దాయాదుఁడెకా ఖలుండు తత్తత్కృతులన్.

క. కరధృతదండుఁడు జముగతి
హరియటు సగదుఁడు శశాంకునటు వక్రుం డీ
శ్వరుఁబోలె విరూపాక్షుఁడు
జరచేఁ బాపియును దేవసదృశుఁడుగాడే.

చ. ఘనతరతుంగభూధరశిఖాస్థితినున్న మహామహీరుహ
ప్రణుతఫలంబులం దిను సపక్షములౌ బలిభుక్కు లుగ్రవా
రణగణగర్వదారణపరాక్రముఁడయ్యును హీనపక్షుఁ డౌ
టను గృశియించుచుండె నకటా మృగనాథుఁడు తత్తరుస్థలిన్.

క. అంతకుఁడైనను జీవుల
కంతసమయ మరుగుదెంచు నంతవఱకుఁ దా
శాంతించుఁగాని యంతక
హంతకుఁడగు నుత్తమస్త్రుఁ డాఁగడు క్షణమున్.

మ. ప్రణుతావంధ్యరుషంబు వేని పటుగర్జాఘోష ధైర్యద్రుమా
రణ మింకించె దిశావశేంద్రమదధారావాహినుల్ దైవసం
జనితాపద్దశఁజిక్కినా హరి సటాఝూటంబయో నేఁడు క
ర్షణముం జేయుచునుండెఁ గేలను జరాసంజీర్ణమాతంగముల్.

క. ఖరకరుఁడు దక్షిణాశన్
గరప్రసారమ్ము సేయఁ గటకట తానే
కుఱచవడుటగా దిఁక నీ
కొఱతయె కారణము దినము కుఱుచవడుటకున్.

చ. అణువులకంటె సాజముగ నక్కట తేలికయయ్యు నెందునన్
గణనకురాక నిత్యమును గాళులక్రిందను నల్గి భూమిలో
నణఁగి విలీనమై హతమహానిల నీ పెనుగాలి నీ రజః
కణములు తుంగ భూధర శిఖాతల సంస్థితి నందె చూడుమా.

క. సుమనోసంగతిచేఁ గీ
టమును మహీధరశిరస్తటముఁ బయి నధిరో
హము సేయు శిలయు దేవ
త్వముఁ గను మహితప్రతిష్ఠితంబగు నేరిన్,

క. నిలుచుండఁగ రా దధములఁ
గలిసి చనంగూడ దొక్క క్షణమేనియు లో
కులు లోన శౌండినీకర
కలితక్షీరమును మదిరగాఁ దలఁతురెరా.

చ. అతిబలుఁడౌ సమీరుఁడు నిజాంతికమేఁగ హఠాద్గతిన్ రసా
లతరులు శారికాపికకలధ్వనివాక్యములన్ నుతించు న
వ్రతమెయి కంఠమం దొక సురాభరభాండముదాల్చి నిక్కుదీ
గతి మతిహీన తాళహతకా మహితాత్ముల కేమిలోటగున్.

క. కోటలు గనరావు ముఖ
ద్వారమ్మున హస్తమందుఁ బాశమ్మును లే
దారా ఋణదాతల ముఖ
మారయు జనములకు హృదయ మల్లాడుఁగదా.

చ. హలహలమా త్వదాశ్రయమహాస్థితి యేమన నుత్తరోత్తరం
బలఘువిశిష్టతాపదము నందఁగఁ జాలితి వట్లు తొల్తగా
జలధియురమ్మునం బిదప శంకరుకంఠమునందు నిష్ఠహా
ఖలుల ప్రసంగవాక్యములఁ గాఁపురముండెదు సుస్థిరమ్ముగన్.

తే. వీణవంశాశ్రయమునఁ దుంబీఫలమ్ము
వెలఁదుల ఘనస్తనములు చుంబించుఁగాదె
యుర్వితలమం దనార్యసంయోగవశత
రాత్రిచరుఁడును రక్తమ్ము ద్రావుఁగాదె.

క. ఏఁగుఁబయికి స్వల్పమున న
ధోగతికిం బోవుచుండు స్తోకమ్మనసే
యీగతి సమానముగఁ దులఁ
దూఁగుఁ దులాయష్టి తోడ దుష్టాత్ముండున్.

ఉ. అంతటి లోకమిత్రుఁ డఖిలాబ్జవనీకులబంధువే కటా
సాంతముఁ గ్రుంకు భాస్కరుఁడు సాధ్యమె దాఁట విధిప్రణీతమున్
శాంతివహించి ధైర్యగుణసంగతి వీడకు చక్రవాకి ధీ
మంతులువోలె దైన్యగుణమూంద్యులు కష్టము లుత్తరింతురే.

క. చిలుకలు బందింబడఁగా
కులు స్వేచ్ఛగఁదిరుగు నెట్టిగుణమున్నను రి
క్తులకు నధోగతియే ని
ర్జలఘటములెకాద నూఁతఁ జనుఁ బతితములై.

చ. తనపతిమెక్కియూసిన పదార్థములే తిని తక్కరావగా
హానపరిభుక్తశేషకలుషైకపయస్సులె త్రావి మున్మృతిం
గనిన కరేణువే సుకృతి కన్నులఁజూడదుగాన బంధన
వ్రణభయవిహ్వలంబయిన వల్లభునాస్య మనర్హదాస్యమున్.

తే. పెఱుకు మామూలముగ వట్టివేఱు దాని
సార మవనీగతముగాన మారుతంబ
యెల్లకడలును బరిమళవేల్లితముగఁ
జేయు నీ మాలతీలత చెనకవలదు.

క. ఒకచిను కకలంకము గొం
తుక యెండినచాతక మ్మెదో కనుగొని దా
నికి నోరుదెఱువ నది వే
ఱొకచోటం బడియె గాలియూఁపున నకటా.

క. సన్నతులు జీవనముగొను
చున్నష్టుడు పిదప మఱల నున్నతు లగుచుం
డ్రెన్న ఘటీయంత్రంబున
కన్నలో మఱి తమ్ములో దురాయామములిలన్.

చ. నిను వెనుదన్ని సంతతము నిల్చినవమ్ము విచిత్రరూపులం
గనుఁగొని యెట్లుపీడెదవు కాదని యఃక్కట పీకదేనియున్
వినుమొకమాట దీనగు వెల్తియు నష్టము నీకెకాని నా
మనుగడ కేమిలోటు నృపమాళుల నుంచను నీలకంఠమా.

క. ధరణిజములు శాఖాశత
భరితమ్ములు కల వరణ్యభాగములందుం
బరిమళభరమిళదళికుల
దళితదళంబులగు తరులు తలుఁగేకాదా.

చ. అలసవిలోచనమ్ముల వనాంతరమందున నిద్రగొంచు ముం
గలఁ గల కొంగ నారసియుఁ గన్నులుమోడ్చె మృగాధిపుండు త
ద్బలవిభవం బెఱుంగుట నపాస్తమనోభయ గానఁ గంటివె
ప్పలయిన నెత్తలే దతనిభామిని యేమిపరాక్రమం బొహో.

క. హరి కెవ్వరు సంస్కారము
గఱపిరి పట్టంబు నెవరు గట్టిరి వనిలో
గురుశౌర్యార్జితవనమృగ
పరివారుం జూచి యతనిఁ బ్రభుతయె వలచెన్.

క. విత్తజ్వరపీడితులగు
మత్తుల కిల శాంతి మందుమ్రాఁకుల నగునే
చిత్తఱి వర్షాశతముల
నెత్తఱినే నంపరించునే గండశిలల్.

క. నిరతం బరణ్యమున మద
కరిబృంహిత మాలకించి కడపు బ్రదుకు కే
సరి కిట లేదని తలఁతుం
గరీంద్రపలకబళనములఁ గడపుచునున్నన్.

శా. వైదుష్యమ్ము త్యజించి చేనికడఁ గైవారమ్ము గావించి నాఁ
డీదుష్టాత్మున కిమ్మహాపదవి నూహింపంగరానట్టి దే
నే దిక్కై పడరానిపాట్లుపడి యట్లిప్పించితిన్ నేఁడు నే
చేఁదైపోయితి పాదుచిక్కి యెదురేచెన్ వేనితోఁ జెప్పుదున్.

మ. అలవోకన్ నిజబాలకేళితటి ము న్నాపాథ కాదంబినీ
జల ధారా పరిధౌత ధాతుగిరులన్ సాఁగించె లీలాయితం
బల పంచాస్యము నేఁడు శైల శిఖర వ్యాపాత భగ్నాంఘ్రియై
యలుకన్ బాణిగ్రసించు మాటికి శివాహంయుప్రరావంబులన్.

చ. కడుగఁగ లేదు దుమ్మయినఁ గాకయుఁ దీఱదు దాహమాఱ దె
క్కడయిన స్వేచ్ఛగాఁ దిరిగి కందములం దినఁగాదు కేళిమా
టడుగకు కేలుసాఁచి యెపుడైనను బద్మిని నంటనైన లే
దుడుగ కకారణంబ యిటు లో చెల జుమ్మని మూఁగుఁదుమ్మెదల్.

క. ఇది వాసిరెడ్డి పయ్యసా
ముదన్వదుదయేందు చేత నున్నతకవితా
పదవీమతిచే నన్యా
పదేశ మాంధ్రీకృతంబు ప్రాస్తావికనా.

భా మి నీ వి లా స ము

శృం గా ర వి లా స ము

మ. అల రాహుగ్రహకోపశంక గనరా దావంతయుం బాండిమా
కులభావం బనరాదు చూడము కలంకుం బొత్తు నీ మోమునం
దెలనాఁగా యిపు డిట్టిదట్టిదని యూహింపంగ దుస్సాధమా
వెలుఁగేదో యొకఁ డెల్లెడన్ దినదినాభివ్యాప్తియే కాంచెడున్.

క. విరిఁదమ్మిసరము మిక్కిలి
పరుసము పేరునకె మార్దవంబులు తూఁడుల్
తరుణీ నీ తనుకాంతిం
బరికించిన నేటికింక పల్లవగాథల్.

చ. స్థల దురు ఘర్మవారి కణికా గణ శాలి కపోలపాళి నూ
యెలవలెఁ గర్ణకుండము లిట్టటునూఁగఁగ వందనీయమా
యలయికఁదూలు నాఁటి మదిరాక్షి యొకానొక రమ్యరేఖ లోఁ
దలఁచిన నెందు లేని ప్రమదంబొకఁ డీరిక లెత్తు నిప్పుడున్.

తే. గురుజనభయమ్ము నన్నుఁ గన్గొనుతలంపు
నెడఁద గలఁగింప నుత్తలపడు మృగాక్షి
దర దళిత సరసిరుహ సుందరములైన
మధుర నయనాంచలము లహాహా మఱువఁబోను.

క. క్రమముగ బదరామలక ఫ
లములయు దాడిమఫలంబులయు సిరిగొనుచున్
సమముగ బలిసిన నీచను
లమాంత మిభకుంభలక్ష్మి హరియించుఁ జెలీ.

క. సవిలాసాలకతావై
శ్రవణరమాసంగతాభిరామం బగుటన్
భవదీయకపోలతలం
బువిదా నేఁ దలఁచువాఁడ నుత్తరదిశగాన్.

ఉ. వేగువవెల్గు గాంచి కనువిచ్చుచు నూడిన నీవిబంధమున్
రైకముడిన్ బిగించుచుఁ జరాలునఁ బానుపు డిగ్గనెంచు నా
ళీక విశాలలోచన జలేజ మృదూదర సోదర ప్రభా
శ్రీకము నాభిశిల్ప మెదఁజేరి డిగంజన దెన్నఁడేనియున్.

క. లీలగ జంబీరఫల
శ్రీలను లంఘించి పైడిచికిలికలశముల్
వాలిచి నీ చనులిపుడో
బాలా కనకాద్రితోడ స్పర్థవహించున్.

చ. గురువు లుషఃప్రణామ మిడు కోమలిఁ బుత్రులఁ గాంచుమో తలో
దరి యని యాశిషంబులిడఁ దత్పరతామతి నాలకించి యా
సరసనెయున్న ప్రాణవిభు చక్కటికిం జకితాక్షి దారిచెం
బరమ ముదాదరైక భరభావతరంగితముల్ దృగంతముల్.

తే. పయికిఁ గోపమ్ముతోఁ దనపయిని లేని
పోని నేరమ్ము మోపి నేఁ బోఁదలంపఁ
బరిపతద్బాష్పకలుషచాపలదృగంత
కాంత యంగీకరించె నా కఱపులెల్ల.

క. సాయంసమయమ్మునఁ గం
దోయి గృహద్వారమందు నూలుకొలిపి య
ష్టై యిల్లుసేరు ననుఁగని
యాయతలోలాక్షి వికసితానన యయ్యెన్.

క. చెలు లడుగో నీమగఁడని
పలుకఁగ నులికిపడి మొగలివాకిలిదనుకన్
దులములఁజని వెన్నెలవలె
చెలి నాకనుదోయి చల్లఁజేయుటయెపుడో.

చ. లలిత వినూత్న సాంధ్యకమలంబులకున్ సయిదోడులై సిరుల్
తొలఁకెడుచూపులన్ మనసుదోఁచిన నాఁటిలతాంగియూరుపుల్
పలుకని లేఁతనవ్వు నకలంక సుధా మధు రాన నేందిరా
విలసన మయ్యయో హృదయవిభ్రమముం బొనరించు నిప్పుడున్.

క. ఆటలతొందఱలో నా
మాటలె యాళులకు మాటిమాటికిఁ జెపుచుం
బాటలగంధి దవుల నా
మాటలు సడికట్టి మెఱుపుమాదిరి మెఱసెన్.

చ. కలితకురంగనాభతిలకం బిడి మోమున సంజవేళ నె
చ్చెలి నగుమోముతోడఁ గయిసేయుము సౌధశిరఃప్రదేశముం
గళకళలాడుచుం దెలివిగాంచును గైరవకాననంబు లా
శలు తమమోములం గవియు సంతసముం బ్రకటించు నెల్లెడన్.

క. చనుమొన కేలఁబుణికి రి
వ్వున దూరమ్మగు ప్రియుని ముఖపద్మము సం
జని తారుణ శోణ విలో
చనమ్ములం జూచిచూచి సతి యూరుకొనెన్.

తే. తనప్రియుని వక్షమున సవతాలుకంఠ
హారచిహ్నము గాంచి లోలాక్షి యతని
యంసమునఁ దొల్తఁజేర్చిన యాత్మబాహు
లతిక నాక్షణమం దూడలాగికొనియె.

క. తనచుట్టు గురుజనం బు
న్నను జెక్కిలిగోఁకునెపమునన్ నాపయి జ
వ్వని దర సందర్శిత కాం
చన బాహానాళ నెరపె నయనాంచలమున్.

చ. మడఁగుచు గడ్డమంటి బతిమాలినఁ గన్నులు జోతులయ్యె నే
నడుగులవ్రాలి మ్రొక్కనకటా నులివెచ్చని బాష్పబిందువుల్
జడిగొనె నిద్దయో బ్రదుకె సంశయమయ్యెఁ బ్రయాణమైన నే
వడువునఁ దృప్తిసేకుఱునొ భామిని కే నెఱుఁగన్ రవంతయున్.

క. గురులనడుమ నుండఁగ నే
సరసిజకోరకము విసరి చల్లఁగ వేయన్
దర కుండల తాండవ సుం
దరముగ భ్రూలతిక గుంచి తన్వికలంగెన్.

చ. కరుణవిహీన మాయికుఁడ కల్లయె సర్వము చాలుఁజాలు నీ
యరసము చేలచెంగు విడుమంచు నిరంతరబాష్పవర్షముల్
గురియ నిరస్తభూషయగు లోలవిలోచన నాకుఁజూపనె
వ్వరుగలరాప్తు లిప్డు గుణభద్రమ నిద్దుర నీవుదక్కఁగన్.

తే. చారులోచన నగుమోము తీరమందు
నీరమునఁ బూర్ణవికసితాంభోరుహమ్ము
గాంచి యిరుగడఁ బరుగిడుఁ గమ్మఁదేనె
పెరకు మొగమువాఁచిన తేఁటిపిల్లమూఁక.

క. హారువిల్లెక్కిడి బంధుల
పరితాప మడంచి యెట్టిపాటును లేకే
పరిణయమాడునో లేదో
తరుణుఁ డితఁడు జనకరాజతనయను సీతన్.

క. ఎందాఁక నా యెడందన్
సుందరి క్రేఁగంటి వాడిచూపు సుడియదో
యందాఁక స్మృతిపురాణ
చ్ఛందోజ్ఞానమ్ము బిగువుసడలక యుండున్.

చ. కినుకను బైటికేఁగి నడికిన్నిశ వెండియుఁ జేరి తల్పుచెం
త నిలిచి పేరుదాఁచి యొకదబ్బరపే రెలుఁగించినంతనే
తనమదిలోన నేననుచుఁ దాను గ్రహించియె కాతరాక్షి వ
చ్చెను మెలమెల్ల యిల్వెడలి శ్రీసతి సాత్కృతమైన కీతిగన్.

క. అరమోడ్చిన కనుఁదామర
లరవంచిన కంఠభాగ మవిరళ నిశ్శ్వా
స రభసగాత్రంబగు సుం
దరిసురతోత్సవము చిరముఁ దలఁచుచునుందున్.

ఉ. గందపుఁగొండ సర్పములు గ్రాయు సమీరణముల్ కృతాంతముల్
సుందరి వీవసాగె నీఁకఁ జొప్పడునే బ్రదుకాస నాకు మా
కందముమాళి మంజులముగా నిటు గుంజితముం బొనర్చి నిం
దిందిరముం గటా యుసురె తీయుచునున్న దిఁకేమి సెప్పుదున్.

క. గురుజనపరివృతయై యీ
సరళిన తన యిల్లుసేరు చకితాక్షి ననుం
జిఱునగవునకున్ బొమముడి
గిటియిడి మెడద్రిప్పి కనిన కీలు దలంతున్.

తే. ఎదపయిని నాఁచుఁదీవెలు పొదల మాటి
మాటి కటునిటు ప్రక్కలు మార్చుకొనుచు
సఖులయం దాత్మసఖుని ముచ్చటకుఁ గడఁగు
చెలివలఁకుఁ దార్చె సతి జాలిగొలుపు దృష్టి.

క. తనచిబుకము నా మోమున
కనుకూలముగా ఘటించి యక్కన శయనిం
చినసతి నాఁడట్లింద్రుని
ఘనరాజ్యశ్రీనిఁ గ్రిందు గావించెఁ గదా.

చ. సుమశరుపోరిలో నలసి సోలిన లేజవరాలి యాస్యముం
గమలమునుండి వెల్వడు నికామ మనోజ్ఞ నకారముం బలెన్
సమధిక వేదశాస్త్రకలనంబును భారత సంహితాది పా
ఠములును దాపశాంతి నకటా ఘటియింపఁగఁ జాల వంతగన్.

క. పరిపరిఁ బ్రార్థింపఁగ ని
ద్దుర వేకువజామునందుఁ దోడ్తెచ్చిన సుం
దరిచిబుకమంటఁ బోన
త్తఱి నహింమాంశుండుఁ గూడ దయదప్పెఁ గదా.

సకలకలారసమ్ముపనిషత్సుధ గ్రోలితి గీత సర్వమున్
నికషణముం బొనర్చితి మనీషిక యన్ నికషంబుమీఁద నిం
తకు నయహో శశాంకముఖి నా హృదయమ్మునువీడి సుంత బై
టకుఁ జన దేమనందు నకటా యనురాగతమోవికారమున్.

క. అవలీలగ నీ చెక్కుం
గవ లవలిం బుక్కిలించుఁగద నిజకాంతిం
బువ్వుఁ బోఁడి యాధు లెల్లెడఁ
గవియుచుఁ దెలిఁదమ్మలందె కాఁపురముండున్.

తే. కుచకలశముల నడుమ నా గోటినొక్క
నొడలు పులకింప మెలమెల్లఁ దడవి కనుచు
కిటికిలోనుండి నేఁ జూచు కిటుకు గని త
లోదరి నతాంగియై యింటిలోని కుటికె.

క. తరలించు దెసలచీఁకటి
తరుణీ హరియించుఁ దాపతప్తుల చేతః
పరితాపము తమ్ములసిరి
పరిముద్రితముం బొనర్చు భవదాస్యరుచుల్.

చ. పొడమిన క్రొత్తజవ్వనపుఁ బోషణపుంబని చేతఁ గొంకుచుం
గడిమియు శీలమున్ బలముఁ గాంతియుఁ గన్గొనఁ గ్రేళ్లు వాఱుచున్
ముడుచుకొనున్ వికాసమునుబొందు రఘూత్తము చెంతనున్న య
ప్పుడు జనకాత్మజానయనఫుల్లసరోజరమావిలాసముల్.

క. తరుణుల గరువపుఁ జన్నుల
పరముం గావించి గౌరవమ్మును లఘుతన్
వరియించు నవయువల జ్ఞా
నరహితధైర్యంబ నీకు నతిశతమిదిగో.

చ. ఎపుడెపుడన్న వాంఛితము లీరికలెత్తఁ బరీమళించుచుం
ద్రపమెయి మాటికిన్ ముకుళితంబులుగా నవసంగమక్రియా
నిపతరిరంసుబాలపరిణేతృవధూనయనోత్సవంబు లె
ల్లపుడు గృహస్థ జీవనవిలాసకిలాసములై విభాసిలున్.

తే. నా యొడలినిగ్గు బంగారమేయటందు
వేమిపోలికయే యమాయికపుఁబడుచ
యాశలన్నియు విడి యది యగ్గిసొచ్చి
బయటవడినప్డుగద సాటివచ్చునీకు.

క. వారాటిక లార్జించెడి
కోరికఁ జల్లమ్మ సతముఁ గ్రుమ్మఱు గోపీ
తారుణ్యవతికిఁ జిక్కెన్
స్వారాణ్ణీలమణి రాజపథిమధ్యమునన్.

క. కన్నియలకు మాటలలో
నెన్నడలను విభ్రమముల నిత్యంబొక మే
ల్వన్నియ బెరుగును బాల్యము
సన్నగిలన్ జవ్వనమ్ము సంరూఢముగాన్.

చ. చెవుల నలంకరించుతఱిఁ జెందిన నూతనబాధ సీత్కృతుల్
గవయఁగఁ దిర్యగీకృత ముఖంబగు బాల కరాబ్జచాలన
వ్యవహృతు లాత్మపుణ్యపరిపాకములన్ రుచిసూచినావు నీ
దవు జననంబె సర్వజనతాస్తుతిపాత్ర మొహొ వతంసమా.

క. రూపారుచి గెడప యశో
దాపుత్రముఖాంశు సుధను ద్రావెడు బృందా
గోపికకు శివశివా రుచి
లోపించెను సగుణమైన లోకమునందున్.

మ. హతబుద్ధిన్ నడుకానఁ ద్రోచితిని పాపాత్ముండనై సీత నా
స్మితముగ్ధానన నన్నుఁబాసి వనిలో జీవించునే నే నిఁకే
గతిఁజూపింతు మొగమ్ముఁ బుణ్యులకు నీయాత్మరాజ్యచక్రం బధో
గతికింబోయినఁ బోవుఁగాక బ్రదుకం గాంక్షింపఁబో నే నిఁకన్.

క. నేత్రాంచలావమర్శపు
మాత్రయు మును సయిపలేని మగువ పతి యెదో
యాత్రాపరుఁడై కౌఁగిట
సూత్రింపఁగఁ గిమ్మనాక చూచుచు నుండెన్.

క. పడఁతి నిజగురుజనమ్ముల
కడనుండఁగ మృత్తికాశకలమును దనపైఁ
బడవిసరనెంచు నాదగు
కడఁక నుడిపె నాల్కఁగఱచి కనుసన్నలచేన్.

తే. ప్రాణములు దీయుటకు హాలాహలముకంటె
మారకుఁడ వీవటంచు నా మదికిఁ దోఁచు
నెవఁడో వదరెను దెలివితక్కువగ నిన్నుఁ
జూచి యమృతాంశుఁడంచు దోషాకరుండ.

ఉ. మఱుఁ జెదఁ గుందె నెచ్చెలి సమాజము గాంతికిఁ బాసె జీవితే
శ్వరుఁడును బ్రేమచేఁ గలఁగె సర్వమటుండఁగనిమ్ము బేల యా
దరమునఁ గొందువే నొకహితంబు వచించెద మాన మెప్పుడుం
బొరయకుమీవు నీ మొగము పూర్ణశశాంకవినిర్జితం బగున్.

క. పడుకగది నొంటిఁ బతి క్రొ
త్తడి నిజభుజపంజరమునఁ దవిలింప వలం
బడిన మృగశాబ మటు లె
క్కడలేని భయాన బాల గడగడవడఁకెన్.

చ. పయనమువేళ నెల్లరును భద్రవచస్స్తుతులం బఠింపఁగా
శయనగృహైకజాలకమునందున మోమిడి నిస్సృతాశ్రుసం
చయము కుచంబులం దడుప శ్వాసల మోవి వడంక బాల య
త్యయమునఁ జూచెడిన్ శివశివా ప్రియనాథు విలోలనేత్రయై.

క. పొలయలుకఁ బెడమొగంబయి
లలనామణి నిద్రవోవులాగునఁ దన చే
తులు పయికిసాఁచి మెడముడి
దలఁగుచుఁ దనచెక్కు సేర్చె దయితుకరమునన్.

తే. మిసిమిసిరిసంపదకుఁ బొలిమేరయైన
కమలలోచన నిడువాలుఁగన్నుదోయి
యొకటి రెండవదానిఁ జూచుకొను భాగ్య
మునకు నోఁచమి చాపల్యమును వహించె.

క. ప్రియుఁడు దురదృష్టమున నా
నయనములకు దూరమైన నాఁడాది మ దిం
ద్రియములు నిజవిధ్యుక్త
క్రియలం దాదరములేనిక్రియ నుండెఁ జెలీ.

శా. రానేవచ్చెనురాత్రి దిక్కులలమెన్ రాజప్రభాదీధితుల్
మేనందాల్చిరి భూషలంతిపురులన్ మిథ్యాణుమధ్యల్ సతుల్
మానం బీసున నించుకే నిపుడునున్ మానంగఁ బోవే నయో
దానన్ నీతనువల్లి వాడువడు ముగ్ధా లేఁతతూఁడుంబలెన్.

క. బలమున నడిరే ముత్తై
దులు దను బతికడకుఁ జేర్పఁ దొట్రిలుచును నా
వల నేమిజరుగునోయని
జలజాయతనయన లోన సందేహపడెన్.

చ. అరసమునం బ్రభాతసమయప్రభ గన్పడకుండ జీవితే
శ్వరుకనులన్ లతాంగి నిజపాణులఁ బ్రేమవశానమూసెఁ దా
మరసపరీమళగ్రహణమార్గణచుంచువులైన పశ్యతో
హరులు సమీరణుల్ దెలుప నర్కునిరాక గ్రహించె నాతఁడున్.

క. తరుణీ లోచనదళదం
బురుహద్వయమునకు నెడఁద ముచ్చటపడి క
స్తురిబొట్టు నెపముతో మధు
కరమ్ము నీ నుదుటియందుఁ గళకళలాడున్.

క. కనికరమేలేని మహా
ఘనుండ వీఁక నిన్ను విడువఁగాఁబో ననుచుం
దనకేలఁ జెలియకేలుం
బెనచి వికలయోర్తు యాలపించుచునుండెన్.

క. క్రమ్మఱకోనివచ్చె నవమే
ఘమ్ములిపుడుగూడ విడవుగద కామిని కో
పమ్మును ప్రియుమాటలె కను
దమ్ముల కొనలొరయు నెఱ్ఱదనముం జెఱిచెన్.

ఉ. చందనవృక్షసర్పముఖసంజనితంబులువోలె వీచెడిన్
మందసమీరణముల్ కనుల మాడ్చెఁ దలిర్చిన లేఁతమావు లే
మందుఁ బికమ్ము కూజితమయంబు హాలాహలమున్ విదుల్చె నే
కందువ నీ మృణాళ మృదుగాత్రికి ప్రాణము లింక దక్కునో.

క. అకటా ప్రియు సంకేతపు
నికేతనము సేరనైతి నే విధిచెయిదిన్
సకి చెప్పఁగదే యెఱుఁగను
మకరాంకనృపాలుఁ జెట్టిమల్లడి యిడునో.

మ. తొలుతం గన్పడె విస్మయస్తిమితమై దూరాన నున్నప్డుఁ జం
చలమై కొంచె మెఱుంగు నప్డు డవలన్ సంపూర్ణవిస్ఫారితో
జ్జ్వలమై పెద్దలఁ గూడ నే నరుగ లజ్జాసంభ్రమత్తారయై
యలరెన్ బాలకురంగనేత్ర నయనం బాదేయ రాసిక్యమై.

క. హాలాహలమని తలఁచుం
గాలాగరు రసము బాల కనుఁగొన్నంతన్
గాళవ్యాళావళియని
నీలోత్పలమాలఁ జూచి నెలఁతుక దలఁచున్.

తే. అనుజ లక్ష్మణ ప్రాణమ్ము ప్రాణమైన
మీ వదినె కంటఁబడదేనిఁ జావె మేలు
కానిచో నిష్ఫలం బీజగ[illegible]
ఫలము నాసించి ప్రౌఢునై [illegible]

క. సవతాలువిడిది విడి వే
కువ దయితుఁడు దన్నుఁజేరఁ గోపనయగు న
ప్పువుఁబోఁడి కన్గొలంకుల
రవరవ జనియించె నరుణరాగాంకురముల్.

చ. దరదళదబ్జలోచనల ధైర్యము సర్వమునుఙ్ వెలార్చు శ్రీ
హరితనుకాంతి గ్రోలు జవరాలికిఁ జూడఁ జిరాపరాధ సం
స్మరణమునం గడుం బెరిగి మాంసలమయ్యెను మాయమయ్యె ముఙ్
భరమయి వేఁచు రోషపరిపాక మొహో యొక తెప్పపాటునఙ్.

క. పతి దూరాగతుఁ డాడెడి
కతలను రేయెల్ల నిద్ర గాచిన నే ని
ద్దతిగాఁ బలుకఁగ లే నో
సతి యనుమే నీదునాల్క చాలింపుసుడుల్.

చ. కళలకు రాజు చంద్రుఁడు పొకాలు దరిద్రతఁ బూర్ణిమానిశా
కళయును మాసిపోవు నిఁకఁ గైరవముల్ మలినత్వ మూనెడుం
గలికి భవన్ముఖాబ్జము వికాస రమాసుషమాభిరామమై
పొలిచిన దిక్కులుల్లసిలు మోదముగొంద్రు సుహృద్వరేణ్యులుఙ్.

క. ఇలు సేరి పోవుటకు నా
జ్ఞ లవమె పరమార్థమనుచుఁ గాచి తిరుగు వా
రల దారిఁ బఱపె లోచన
దళదిందీవరసరమ్ము దయగలదగుచుఙ్.

క. కాలమున రాజు మత్ప్రీతి
కూలుం డగు కతన నెడఁదఁ గూరిన భయముం
దూలింపు వాసదాన
శ్రీలఙ్ ననుఁ బ్రోవు పాంథు శశిరాంశుముఖీ.

క. గళితాశ్రుజలకణమ్ముల
వెలికిఁ రానీక నిలుప నిశ్చంచలతా
రలుగల లతాంగి లోచన
దళదిందీవరము లెపుడు దర్శింతునొకో.

చ. మృగనయనామనోరుచుల రేఁచు విభావరి యేఁగుదెంచె నే
యగడునుబొంద కేమిగతి నాఁగును మానమటంచుఁ గాంతలో
వగచుచునున్నయంతటనె వచ్చె మనోభవసార్వభౌము వె
ల్లగొడుగులీలదాలిచి కలానిధిబింబము కాంతిలంబమై.

క. సురుచిరమణిమందిర మొక
యరణ్యమై పిల్లవాయు వనలంబయ్యెన్
విరహమున వికలయగు సఖి
హారహార బయటపడుమీన మయిపోయెనయో.

చ. పడఁతి కపోలపుం గగురుపాటు గ్రహించి స్పృశించుమాత్ర లో
నడఁచిన లేఁతనవ్వులముఖాబ్జము పుష్పనికుంజమట్టు లే
ర్పడ నును ద్రాక్షతేనియ ప్రవాహము ముంపునకున్ సమానమై
వెడలు తదీయవాక్యరుచివిన్యసనంబు వచింప శక్యమే.

క. చరణము లపరాధక్షమ
చరమాశ్రయ మందువ్రాలి సాష్టాంగనమ
స్కరణం బొనర్చు ప్రియుఁగని
తరుణీనయనారుణప్రతాపం బణఁగెన్.

క. ఎడఁబాటునఁ గీలెడలిన
యెడఁదఁ బ్రియుఁడప్రియుఁడ యనుచు నేడ్చుచుఁ దనచే
ఙ్గడ కేఁగుదెంచినను నె
న్నఁడెఱుంగనియట్ల బాల నాథునిఁ జూచున్.

క. పురపురఁ బొక్కిరి కాంతా
విరహులు శశిమండలమ్ము విద్యోతింపన్
మరునాజ్ఞ నొదలలఁ దా
ల్చిరి చూడామణివిధాన శిశిరాంశుముఖుల్.

మ. సువిచారం బదిలేక నిన్నవఁడు రాజుం జేసె నాధాత తా
స్థవిరుండౌట సమస్తశక్తులుడిఁగెన్ జైవాతృకా యిప్పు డి
య్యువనీరాజ్యము గట్టిపెట్టు మదనుం డన్ నూతనబ్రహ్మ ని
త్యవికాసోన్మదఖంజరీటనయనావక్త్రాధినిర్ణేతకున్.

క. ధవళాక్షి సుషమమాత్రము
మివిలిన నెలవంకవోలె మిన్నక నాచుం
బవనికల సెజ్జఁబడి ధవు
సవిధాగతు మధురదృష్టి సన్మానించెన్.

మ. పసిపాయమ్మది సన్నఁగిల్లఁ గ్రమతన్ బాలా శరీరమ్మునం
బ్రసవాస్త్రుం డఖిలప్రభుండు విడిసెం దత్కాల తచ్ఛాసన
ప్రసభత్వమ్మునఁ జెందె మోమురుకలారాజత్వమున్ లేఁత న
వ్యసుధాసౌహృదతాత్త్వికత్వముకనుల్ ఫుల్లాబ్జతాదాత్మ్యమున్.

క. జలధరు నుదయమ్మునఁ గ
జ్జలకశ్మలమయ్యె నాకసము రక్తవిశ్వం
ఖలమయ్యెఁ బథికహృదయము
పలాశపాండరములయ్యె భామలచెక్కుల్.

క. చెలియకనుతీరుగా దీ
నలుపుఁ దెలుపు వాస్తవమ్మునకుఁ జూడ హాలా
హలము నమృత మిదిసోక యు
వల మోహముదమ్ములెట్లు వలగొనుఁ గాదేన్.

క. వదనమ్మతి చంద్రకళం
బాదమను మోవిపంచి చివురు మొఱకనిపించున్
మదిరాక్షి. యొకఁడెతీరున
కెనరేశే దజుఁ డెఱుంగఁ డీసతి సృష్టిన్.

మ. సకలాలోకనమోహనం బమృతనిష్యందమ్మునా నందబా
లకు దేహమ్మతిపుంజ మాత్మసదనాలానమ్ముగాఁగన్ మృగీ
చికితాలోకనలా కులాంగనల కుచ్ఛ్వాసంబులన్ మోము లెం
డి కపోలమ్ములు పాలిపో నెడఁద గాఁజెన్ శూన్యచైతన్యమై.

క. చెలి నీ నగుమోముం గని
యళు లానందించుఁ గమలమనుకొని మఱి క్రొ
న్నెలయని చకోరములు ను
చ్చలించి యాడించుచుండుఁ జంచూపుటముల్.

ఉ. ఇది చిఱునవ్వుగాదు గణియింప నిసర్గమనోజ్ఞకాంతియా
నిది ముఖమంచుఁ జెప్పఁడనియెన్ వలపుల్ వెదచల్లు పుష్పమా
నిది చనుదోయి నాఁ దగదు హేమమయైకఫలద్వయమ్ము తు
మ్మెదగమివంచు తీవియ చుమీ యిది కామినియంట మిథ్యయే.

క. విరిఁదమ్మిపూల నిండిన
సరసిదె కనుఁగొనుము దీనిసాటిఁ గనమనన్
తరుణుల కన్నులు నా యెద
చుఱచుఱ దహియించు దాని సొదవిడు సఖుఁడా.

తే. చారువిరలాచ్ఛమౌక్తికతారకమ్ము
ధవళపటచంద్రికాచమత్కార మాస్య
పూర్ణశశిబింబమైన నీ మూర్తి పౌర్ణ
మాసి యనిపించు లేదనుమాన మబల.

క. అళియో హరిణంబో చం
చలాచల విలోచనమ్ము జానొంపు నిటన్
జలరుహమొ చందమామో
తలఁప మృగీనయనమొగమొ తరమే యెఱుఁగన్.

క. చికురభుజగ నాభ్యావ
ర్త కాంతిజల చపలనయన రాకాకృతి యే
రికలంఘ్య మిమ్మరుఝరిణి ర
సికు లిట మునుఁగుచును సంభజింతురు దీనిన్.

మ. రణరంగాంగణ సమ్ము ఖాహత కియ ద్రాజన్య కంఠీరవా
గ్రణి సందీర్ణిత మధ్యభాగ విచరాకాశైకనైల్యుండు మా
రణవహ్ని ప్రఖరంబులౌ కరములన్ బ్రహ్మాండమును గాల్చు
షణపూషుం డిది గాన కేపశువౌకో చంద్రుండనెన్ వీనినే.

క. దంతద్యుతి నెపమున భా
స్వంతములగు కేసరములు భాసింపఁగ నో
యింతి యలకలను దేఁటులు
దొంతరగా నిల్చె మధువు దొరకుననుచు వగన్.

తే. లలన కుటిలాలకము కపోలమ్మునుండి
గురుకుచమ్మునఁ బడి చూడఁ గొమరు మిగిలె
చంద్రబింబమ్మునందుండి స్వర్ణనగము
వఱకు వ్రేలాడు కాలసర్పమ్మువోలె.

క. కడలేనికాంతి నన్నె
వ్వఁడువోలు నటంచు మిట్టిపడకుము రాజా
కడుకొని మూఢుఁడ యిపు డె
వ్వఁడు సూచెను జెపుము యీ ప్రపంచం బెల్లన్.

క. మృదుమధురాధర రుచులం
బొదివిన పలువరుసకాంతిపుంజమ్ము భవ
ద్వదనారవిందమందుం
బొడలుం గేసరములట్లు పూర్ణేందుముఖీ.

క. అంకమ్మువోని కస్తురి
పంకము నీ నుదుటఁ గాంచి పల్లవితగరు
త్సంకోచములయి నిర్గత
శంకఁ జకోరులు విమల్చుఁ జంచూపుటముల్.

చ. కళవళపాటునందుఁ దటకాపడు నూరక సూచు వెఱ్ఱి చూ
పులఁ బరులన్ నిరర్థముగఁ బోయినచోటిక పోవు వేఁడియూ
ర్పులనుపదమ్ము దీర్ఘముగఁ బుచ్చు మనోధృతి వాయు జానకీ
లలన వియోగదుఃఖవికలత్వమునన్ దశకంఠుఁ డక్కటా.

క. లలనామణి సురవేశ్యలఁ
దిలోత్తమను బోలుదాని దీర్ఘనయన నేఁ
గలిసితినెపుడపుడే మను
జలోక మిఁక నేమిసెప్ప స్వర్గంబాయెన్.

క. శిశిరర్తువేళఁ గమలము
శశాంకమండలము పగటిజామునవోలెం
గృశమధ్య నీ మొగము రుష
వశమున లేశమును శోభవహియింపదు చూ.

క. నీలపటాంచలవృతమై
బాలమృగీనయన మొగము భాసిలె యమునా
కూలవతీబింబితరుచి
వేలావిలసితశశాంకబింబం బనఁగన్.

క. అమృతమయమూర్తి యగు న
క్కమలాస్యకు నాకు వజ్రకఠినాత్మునకున్
భ్రమపడి నెయ్యముగూర్చిన
కమలజుఁ డరయన్ వివేకి కాఁడనవచ్చున్.

క. చలదళికులమగు నళినిం
దలఁపించు మొగమ్ముఁ జపలనయనముఁ జూడం
గలిగినచో నాపయి మరుఁ
డలుగునుగా కేమిసేయు నాతఁడు నన్నున్.

క. సుదురందున నల్లని గుఱు
తెదియో తోఁచఁగ వెలుంగు నెలనాఁగ మొగం
బుదరమునఁ గొదమతుమ్మెద
నిదురింపఁగఁ బాదలు వికచనీరేజమనన్.

క. పూగుత్తుల నమ్రంబగు
తీఁగెకుఁ గుచభారనతవు దీటగు దీవె
ట్లో గర్విణి చిగురించిన
తీఁగెయు శోణాధరకును దీటగు నీకున్.

తే. బాల నారాకవలని సంబరముతోడ
రాత్రియంతయునున్ జాగరణమొచేసె
ప్రొద్దుటి ముఖమ్ముతావికి మూఁగుతేఁటు
లెంతరొద సేసినను గన్నులే తెఱవదు.

క. అవిచింత్యశక్తివిభవ
స్తవనీయుండైన మరుని దర్పమునఁ గనెన్
భవదాస్య మిందుభావము
పువుఁబోఁడీ పద్మభావమ్మును లోచనముల్.

క. పువ్వుగుత్తుల నొరగిన నవ
లవలీలాలితవనీతలమె సేవ్యము నా
కవు నిత్యముఁ గుచభరనత
కువలయలోచనలు మదికిఁ గొందలమిడరేన్.

క. కలజగములెల్లఁ దనుకో
భల వెలిఁగించెడి కృశాంగి భామిని గని వె
న్నెలరేయో మెఱుపో యను
దలఁపున సందేహపడరె ధరణీజనముల్.

క. ఉల్లసిత కరాంఘ్రులు హా
సోల్లసముఖమరయు జనము లొందిరి శంకన్
పల్లవితమైన లతయో
ఫుల్లాంబుజపంకజినియొ పొలఁతియొ యనుచున్.

క. నయనాభిరామసుషమా
శ్రయమగు సతిమోముసూచి సంశయడోలా
శయనీయులై జనులు సం
శయించి రంబుజమొ చందమామో యనుచున్.

తే. మిసిమిమెయికాంతి బంగరురసము గురియ
జాయతోఁగూడియున్న దాశరథిఁజూచి
మెఱుపుఁదీవియతోనున్న మేఘమనుచు
వానకోయిలపిల్లలు వని నటించె.

క. మందమతీ పాంథుఁడ నీ
కెందుల కీ చింత యాశ్రయింపు మిపుడ యీ
సుందరపయోధరుని నీ
డెందమునకు శాంతి సంఘటిలుఁ దనయంతన్.

క. మందస్మితసుందరముఖ
చందిరయగు బాలఁ జూచి సంపూర్ణసుఖా
నందమువొందెఁ జకోరమి
ళిందమ్ములు కోరికలు ఫలించె నటంచున్.

క. ముకురాస్య చన్నుఁగవ యొక
టొకటి కలిసిమెలిసి బలిసి యున్నతిగని యుం
టకుఁ జూడలేక దిగులున
నకనకలం గుడుచుచుండె నడుమని తలఁతున్.

చ. పవళులు రేలునున్ గళముబంటి జలమ్ముల నిల్చి నిశ్చల
వ్యవసితచిత్తసంస్థితి నహస్కరు నర్చనలన్ భజించుచున్
ధవళవిలోలనేత్రకుచతం బడయంగఁ దపమ్ము సేయుచు
న్నవియొ యనంగ నిత్యముఁ గనంబడు నీ సరసీజమాలికల్.

తే. యముననీరమ్ములోపల నరమునింగి
కొలకొలని కూయు కొంగలగుంపు లెసఁగెఁ
దమ్ముఁ గసివట్టి యంధకారమ్ము మ్రింగఁ
జిక్కి వాపోవు జాబిల్లిశిశువులట్లు.

క. పగడముఁ దమ్మియు సంపెఁగ
మొగడయుఁ జీఁకటియుఁ జంద్రముఁడు వెన్నెల యె
ప్డగు నొక్కెడఁ గూడఁగ నా
మొగమున కపుడే రవంత పోల్పఁగ వచ్చున్.

క. పెద్దలబడి నడచుచుఁ దన
ముద్దుమొగము మందహాసమున వికసింపన్
ముద్దియ మెడమఱలిచి కను
నొద్దిక బ్రహ్మాండమెల్ల నూటాడించెన్.

తే. సకియ రాపాడు నీ గుబ్బచనుల నడుమ
నిగనిగలు వెలిగ్రక్కు మాణిక్య మొప్పె
మధురరాగరసార్ద్రిమా మానసంబు
ప్రాణవిభుఁ జూడ బయటికి వచ్చె ననఁగ.

వ. సకలకళావిలాసములసంపుటి నీ మొగమున్ సృజించు ధాతకు మది మోహాపుం దమము తాఁకె నటంచుఁ దలంతుఁ గానిచో సుకృతి యతండు నిన్నువిడి శుద్ధజడాత్ముఁ గలాదరిద్రు నో ముకురముఖీ శశాంకు నిటు మూర్ఖవిధంబున రాజుఁ జేయునే.

క. వనితయని యెల్లరందురు
ననఁబోఁడిగుణించి తోఁచినపగిది యెవరే
మనుకొన్న యువజనుల పం
డినపుణ్యతపస్య యంచు నే ననువాఁడన్.

వ. కులసతి కృష్ణలీలలను గోకులవృద్ధులగోష్ఠి వించుఁ జెక్కులు తమితోఁ జెమర్చుచు గగుర్పొడువంగఁ దటాలునన్ విషజ్వలితమహానలం బుమియు పన్నగనాథుఫణాతటంబునన్ జలుపు తదీయతాండవదశాగతులన్ వివరించు వింతగన్.

క. కరచరణయుగ్మములఁ బం
కరుహావతియు మీనవతియుఁ గనుగవఁ గచతా
భరమున శైవాలవతియు
నరవిందదళాక్షి సురసియగు సరసియొకా.

తే. కువలయాక్షి విరహఘోరాగ్నికుండమా
గద త్వదీయమైన హృదయమందు
విభుని సంగసుఖము వేడి ముక్తాహార
మిపుడు సేయుచున్న దిట్టితపము.

క. మందస్మితసుమమాలవ
కందళముం దాల్చె నీ మొగంబెపు డపుడే
సుందరి దశార్ధబాణుఁడు
కందర్పుఁడు గెల్చె నీ జగత్త్రితయమ్మున్.

చ. పొలఁతుక నీదు మోమ మమృతమ్మున్ దెసలెల్లెడఁ జిమ్ముచుండఁ బూ
విలుతుధనుర్మహత్త్వ మొకవిఘ్నము లేకయె సాగెఁ జీఁకటుల్
దలఁగెఁ బ్రజావిలోకపరితాపముతోడ నిఁకెందుకోసమో
తెలియదు చంద్రుఁ డెప్పు డరుదెంచుట తెల్లమొగమ్మువై చుకన్.

క. మలయమరుచ్చందన శై
వలము లుశీరము మృణాళపద్మము లపశీ
తలములుగఁ దోఁమ విరహ
ప్రళయాహతచేతనులకుఁ బ్రాణుల కెల్లన్.

చ. దిగులిఁకఁ బ్రేయసీ విడుము తేటి ననుంగనువిచ్చి చూడు నీ
మొగ మిటులెత్తుమంచు నెదఁబొంగిన రాగమునన్ విభుండు కే
ల్మోగిచి వచించునంతటన పొంగి ప్రవాహములైన బాష్పముల్
దిగువడిపోయె మానమును దీఱుగడం బడియెన్ లతాంగికిన్.

క. శంబరభంజనుఁడగు పు
ష్పాంబకు రాజ్యాభిషేచనారంభముహూ
ర్తంబెఱిఁగి వెల్లవేసె జ
గంబు సుధాంశుఁడన రాక కళకళలాడెన్.

క. ఏలికయును యాచించినఁ
దేలికయైపోవు నొక్క త్రుటిమాత్రన నే
జాలివడి యధరయాచన
నాలరిఁ గాలేదె విముఖివగు నీచేతన్.

క. అమృతమయకిరణముల వి
శ్వము వెలుఁగించుచును హరిణశాబనయన యా
స్యము నెపమునఁ గుముదవనీ
రమణుం డుదయించుచుండె రాజని తలఁతున్.

వ. చూపులు చూపులం గలిపి చూడదు నవ్వుచు మాటలాడు లే
పాపము త్వత్ప్రసంగములఁ బైగ మొగమ్మున గంటువెట్టునం
చీపగిదిన్ సపత్నికథ నేకరువెట్టుచు భర్తృసన్నిధిం
బాపికొనెన్ లతాంగి తనపైఁ బతికింగల తొంటిప్రేమయున్.

క. కదలెడు ముంగురు లటునిటు
పొదలు మృగీశాబనయన మొగముంగని నా
యెద సంస్మరింతు నళికుల
పదసంచారమ్ముతోడి పంకేరుహమున్.

వ. మడఁగుచు జాలిగొల్పఁగల మాటల వల్దని యెంత యడ్డమై
నడచిన దూరదేశముచనం బయనంబగు నన్నుఁగాంచి క్రొ
త్తడి తనవ్రేలిసంజ్ఞబడిఁ దారిన పెంపుడుపిల్లికూన న
ప్పుడపుడ దారికడ్డముగఁ బుచ్చి మఱల్చెఁ గదా ప్రయాణమున్.

క. ఎంతటిధీరుల యెదలే
నింతింతగఁ గత్తిలేకయే తఱిగెడి క
ర్ణాంతవిలోచన మాయా
మంతనలీలావిలాసమహిమ లెసంగున్.

క. బడబానలహాలహాలముల
వడువున మకరములుఁ దానుఁ బన్నగము లోకే
బడిఁ బెదిగిన శశి జనులం
గడతేర్పఁగఁ గారణంబు గాకుండునొకో!

క. నిజకరముల నిమురుచు నం
బుజి నల్లన మేలుకొలిపి ముద్రితవదనం
బ్రజనితరాగరసకలా
విజయముతో భానుఁ డుదయవేళ వెలుంగున్.

క. మదిరాక్షికి రతివిభ్రమ
సదనం బుదయించె నెపుడు జవ్వన మపుడే
మొదలిడియె నవయువల మృదు
హృదయంబులు నిప్పులేక యే మండుటకున్.

క. చెలి నీ ముఖచంద్రకలా
కలనము ప్రసరింపకునికి ఘనకాంతుల లో
కుల మోహపెట్టు కచసం
కలనము నెంతున్ వనాంధకారమ్మనుచున్.

క. కొలనందుముంచి యుంభిత
జలకుంభము నెత్తికొంచుఁ జయ్యనఁ జను మీ
కెలని పొదరింట జరిపిన
కలయిక గుట్టెఱుఁగు నొక్క కందర్పుండే.

క. ఈ కీకాటవి నీ వలె
నా కాంతుఁడుగూడ పాంథ నవయుచుఁ దిరుగున్
నా కుశలవార్త యేమని
వాకొందును నేఁటి కిట్లు బ్రదికియె యుంటిన్.

తే. ఏకశయ్యపై నుండియు నేలతాంగి
దయితు నిట్టూర్పు గాడ్పుకే తల్లడిల్లు
నిప్పుడా బాల యెద స్పృశియించు నతని
పాణిపద్మము మెలమెల్లఁ బాయఁద్రట్టు.

క. తుల నీకుఁ గనక గగనా
వలగ్న యెప్పుడును గర్వపడకుము నానా
ఫలభారనతలయిన తీ
వెలు కలవే యెన్నిలేవు విపినంబులలోన్.

క. తీయని సంగీతమ్మున్
దీయును సర్వత్ర డిమ్మదిరుగు నెమరుగా
డాయుం గ్రమ్మఱ నచ్చోటు
వాయున్ మఱివచ్చుఁ దేఁటిపదుపు సరసులన్.

క. ప్రియుఁడున్న సెజ్జనే తా
శయించియు నిజేప్సితములు సఫలపఱుప సుం
తయు నేరక దరమీల
న్నయనములం జూచు బాల నాథుమొగమ్మున్.

క. మృగశాబవిలోచన యెం
దగుపించదో గృహిణియగుచు నా భవనం బెం
తగ సిరులుమూలుగుచుఁ బై
కగుపడినను దలఁప నది మహారణ్యమె కా.

క. దినమొకరీతిగఁ బ్రేమిం
చినకొలఁది సమస్తముడిపి చిత్రమ్ముగ నా
మన మేకరసనిమగ్నము
గనొనర్చె శుభాంగి తత్త్వకథ కెనయగుచున్.

క. తనలోఁ దానేమేమియొ
గొణుఁగుకొనుచు నురక నవ్వుకొనుచును మఱి కో
కొనదమ్ము సేసికొనుచుం
గను మద్యపు శూన్యదృష్టి కలజగమెల్లన్.

క. కళహెచ్చె మొగము లోచన
జలేజయుగళమ్ము విచ్చె జలదమయముగా
నిలయెల్ల సేయు నల్లని
జలదము నెందైన నీవు సఖ చూచితివా.

క. నును లేనగవుం గాంతికి
గనియగు నీ మోము కింత కన్పటిచితివా
క్షణమాత్ర నస్తమించును
వనితా రాకేందురాజ్యవైభవ మెల్లన్.

క. తోయమ్ముల నిల్చి తపో
వ్యాయామమునన్ సవిత నుపాసించుచు నీ
తోయజము నీ ముఖముతో
తోయజవదనా రవంత తులయగు నిపుడున్.

చ. చలదల కావళీ విపుల చారు విలోచన లీల లెల్లవా
రల నయనంబు లాఁచికొన రాగమునన్ మునిమాపువేళఁ ద
న్వలచి చరించువానిఁ బ్రియవల్లభు నింటికిఁబోవు చంచలా
చల నయనా విలాస గతిచారిమ మెవ్వరి మోహపెట్టదే.

తే. శ్వాసమాడుట లేదొడల్ చల్లవడియెఁ
జూపుకూడ నిలిచిపోయె నాపెఁ గూర్చి
వార్తలిఁకఁ జెప్పనేటికి వలయునేనిఁ
జెప్పు మితరచరిత్రముల్ చెలిమికాఁడ.

క. నడకలు బాల్యముతోడన
జడిమవడెన్ మోవితోడ స్వాంతము రక్తిం
బడసె ననవిల్తుతోడన
పడఁతిపిఱుఁదు చూడఁజూడ బలపడిపోయెన్.

క. అనురాగమధురములుఁ జం
దనశీతలశీలములును దాక్షిణ్యరస
ప్రణిహితములుఁ జతురములగు
వనిత మనఃప్రకృతు లెదకు వాగురలాయెన్.

చ. విమలరదాంశుకాంత మరవిందరమాపహారమ్మునన్ సుధా
సమధికమా మృగీనయన చారుముఖంబు సృజించి చంద్రబిం
బముఁ బునరుక్తమంచు విధి మర్మ్మెఱింగియు దానిఁ దాఁ దొలం
పమికి గతంబదేమియొకొ పండితులన్ ఘనుఁ డాతఁడేకదా.

తే. అప్పటి ముఖమాధుర్యం
బప్పటి కరుణాంతరంగ మంగన నీయం
దిప్పుడు కన్పింప వయో
గుప్పున గుణగతులు మార్చుకొంటివొ యేమో.

చ. శయనగృహంబుఁ జేరి కనుసన్నఁ జెలిన్ వెలికంపి పీవనం
గయికొని వీచునన్నుఁ గినుకం గనియుం గననట్టులె దొంగనిద్దుఱం
బయిఁదలి కన్నుమోడ్చి చెలువా కడు డస్సితి చాలునంచు న
త్త్యయమున నాత్మవక్షమునఁ దార్చుకొనెంగద మత్కరాబ్జమున్.

క. ఘనజఘనభారమునఁ బ్రో
వను నడచుచు దుఃఖపడు కువలయాక్షి గనుం
గొని యేమియుఁదోఁచక నే
నును గట్టా దుఃఖపడుదు నులియునెడందన్.

క. పరిణయమున రాముఁడు నిజ
కరమున గ్రహియింప స్వేదకంపితమాయెన్
ధరణిసుతకరము హిమకణ
భరమారుతవిహ్వలప్రభాతాబ్జమనన్.

క. కలకాలముఁ గనువిందై
కళకళ సిరులీను నీ మొగముతో నిశలం
బలపలనై సిరిదొలఁగెడి
జలజాతము నేమిభంగి సరిపోల్పనగున్.

క. ఒకసంభ్రమయ్యె నిలు ప్రళ
యకాల శిఖియయ్యె రాక యసువులె బరువై
నకనకలు గురియు ప్రేఁతల
కకటా కృష్ణుండు మధుర కరిగెడు వేళన్.

క. సురతాంత శ్రమజలకణ
సరము పరాభూతరత్నజాలము సతి బం
గరురంగునిటలమునఁ గాఁ
పురమిడి యన్యోన్యశోభ ప్రోదియొనర్చున్.

క. అరుణమగుఁగాక పగడం
బరయం జివు రెంత మృదులమైనను నగుఁ గా
కరవిందనయన మధురిమ
గరిమన్ నీ మోవి వానిఁ గడకొత్తించున్.

క. వరునెడఁదఁ జొచ్చె జానకి
పరపూరుషదృష్టి వజ్రపాతభయమునం
బరకాంతాభుజగీభయ
హరణార్థం బామెహృదయ మతఁడును జొచ్చెన్.

క. అలక లహిశాబశీలము
లల నేత్రాంతములు పుంఖితాశుగలీలా
వలితములు స్త్రీయె తానొక
చలచ్చపల యెట్లు సౌఖ్యసాధన మగుటల్.

క. కలితసుకుమారమృదులాంగకముల బలిమిఁ
గుసుమలక్ష్మి హరించె నీ బిసరుహాక్షి
పాఱజూడక మామక ప్రాణములనె
తీయుచున్నాడు మరుఁడు పుష్పాయుధముల.

క. కనకాంగి యంగకము లిడి
మనుజుల ప్రాణములుగొన సమంజసమగు లో
చనవనజయుగళకోణ
వ్యనిపాతహతిం గొనంగఁ బాడియె తలఁపన్.

తే. ధవళముక్తారుచులమించు తరుణి దంత
పంక్తి సావాసమునకు సంబరము చెందు
నాసతలఁ ద్రొక్కి నిల్చి దంతాలమీఁద
స్వారిజేదు ముత్యమా యెంత సాహసంబె.

క. మిసమిసలాడెడి నీ మెయి
పసిమికి మాటికిని మిట్టిపడకుము నీమై
పసకుఁ దులయగుచు ముగ్ధా
పసిండి మూలుగుచులేదె ప్రతిగృహమందున్.

క. నాళీకోదరపరిమళ
వేలము మణిరద మధురితబింబాధరమో
బాలా నీ ముఖమునఁ దాం
బూలము గలదంచు నెఱుఁగఁబోలును దేనన్.

క. అధరసమాగమమున సతి
రదములధావళ్య మరుణరంజితమయ్యెన్
బిదప సితస్మితరుచి సం
పదగొని యుష్ణాంగె జాతపక్షంబగుచున్.

తే. ముక్కుతుదనొప్పెడి బులాకి ముత్తియంబు
రుచులఁ దళుకొత్తు నా వరారోహ మొగము
కానఁగానయ్యె బుధసమాగమమునాఁటి
పూర్ణిమాచంద్రమండలంబో యనంగ.

క. కరికుంభములకుఁ గుచములు
నిరంకుశులు కవులు పోల్ప నీవేమని యా
దరమున వినియెదవు చెలీ
తరుణులు విపరీతకథలె తలఁదాల్తురె కా.

చ. కవుఁగిటఁ జేర్చు ప్రాణవిభుఁ గాదని రోషవశంబునం బరా
భవ మొనరించి నా నకట పండుకొనెన్ బెడమోముతోడఁ జి
క్కువడిన బుద్ధి నెంత మదిఁగుందెనొ యన్న భయాన గాటపుం
గవుఁగిటఁ గ్రుచ్చిగ్రుచ్చి చిరకాలము ముద్దులఁ దేల్చె వల్లభున్.

క. వదనేందుమండలము ప
య్యెద చెఱఁగున మఱుఁగుపఱిచి కృష్ణుం గను ప్రే
ముదితలనీవి తనంతన
వదలెన్ స్మరజాతకంపవాతాహతులన్.

క. రమణీయ వాక్కలావి
త్తమవేంకటసుబ్బయాభిధానునిచే నీ
క్రమమున శృంగారవిలా
స మనూదితమయ్యె రసికసంతర్పణమై.

భామినీ విలాసము

కరుణ విలాసము

తే. పగతుఁడైపోయె విధి కటా బంధురత్న
మేఁగె దివి కెవ్వరికిఁ దెల్పు దీయవస్థ
యింత చల్లనిమాట నీ కెవఁడు సెప్పి
నీ మనోవ్యాధి పోకార్ప నేర్చు మనస.

తే. జ్ఞప్తియే లేదు విషయవాసనలఁ గూర్చి
వెతలఁ గందిన విద్యయు విముఖి యయ్యె
మృగనయన కేవలముగ నా యెడఁదనుండి
బయటికిం జన దధిదేవతయును బోలె.

తే. పరుగుఁబరుగునఁ గైవల్యభద్రపదము
చేరుచు దయావతీ త్యజించితివె దయయుఁ
గనవయితి నన్నయో యుషఃకాలనీల
కమలగర్వాపహమ్ములైన కన్నులెత్తి.

తే. నా కరం బూఁతగొని పెండ్లినాఁడు నీవు
సన్నికల్లెక్కితిగద కాల్జారు ననుచు
నిపుడు ననువీడి యెటు స్వర్గమేఁగుచుంటి
వని యెడఁద నూఱు పాయలై యరుగు నబల.

తే. దోషరహిత గుణాఢ్య విభూషణాంగి
శ్రవణశుభవర్ణ భావరసప్రపూర్ణ
మత్కవితవోలె మన్మనోమధురమూర్తి
నవలతాతన్వి వీడదు నా మనమ్ము.

తే. కమలములకున్న దిగులెల్ల సమసిపోయెఁ
జంద్రబింబముకాంతి మిన్నందిపోయె
కలకలలు రేఁగెఁ గోకిలగళములందుఁ
బ్రేయసీ నీవు ననువీడి పోయినపుడె.

తే. మెఱపు మెఱిపించి మాయమౌ మెఱపువోలెఁ
గొన్నినాళ్లింద్రభోగాల నన్నుఁ దేల్చి
రాజ్యరమ మంత్రమూర్ఖగు రాజునట్లు
పోయితే మందభాగ్యు నా చేయిజాఱి.

తే. నే నెదో నేరముంజేసినా నటంచు
నింతకినుక కు లోనయితే మృగాక్షి
యరిగితిగదా సుదూరముక్త్యాలయమున
కరయ్యె నన్నుఁ బతివ్రతవయ్యు విడిచి.

తే. అమృతమధురముల్ నీ విలాసములె తొలుత
హత్తుకొని నా యెడంద కావ్యాత్మ సేసె
గుణవతీ యవి లేకెట్లు కుదురు మాకు
మానసరసాయనమ్మగు మధురకవిత.

తే. నీ మధురహాసకాంతి రాణించు జగతి
రాక సుకవుల కక్కఱలేక పోయె
నీవు గతియించిపో నిప్పు డేణనయన
సకలలక్ష్మి విభూతి దానికిని బట్టె.

తే. స్నానమాడించి మధురమందస్మితామృ
తమున వికసితనేత్రోత్పలముల వీచు
నిత్యకల్యాణి నా గృహేందిర యొకప్డు
వెలికిఁ గామేశ్వరి మహాత్మ వీడి చనను.

తే. ఇలఁ జరించుచు నాథ ప్రాణేశ్వరా య
టంచు నెవ్వని స్వర్గ మెక్కించినావొ
యట్టినను నేలపాల్సేసి యమరలోక
మరిగి తిపుడెట్లు హరిణశాబాయతాక్షి.

ఆ. పసిఁడిమించుకాంతి పరమవిశుద్ధియు
నాత్మశిఖలదీప్తి నధిగమించు
ననుచు కాంత హృదయహారిణి యనక నీ
గాల్చివైచెఁ గోపకలుషుఁ డగ్ని.

తే. భామినీ నీవు కలనైన భర్తకంటె
నన్యుఁడగు వానిఁ గనుఁగొన నభిలషింప
వేమనుచు నక్కటా గుణహీనుఁడైన
పరపురుషుఁగూడఁ బఱచి తిప్పాటఁ జెపుమ.

తే. ప్రియుగుణము లేమఱక సంస్మరించుకొనుచు
శయనమున నత్తమిల్లిన సాధ్వి నేను
నూచి తిప్పుడయో యేమిచోద్య మెంత
పలుకరించిన నాతోడఁ బల్కదుగద.

తే. అమృతవర్షము గురియు వాక్యములరీతి
కృతిజనస్తుతమయిన నాకృతియుఁ గరుణ
రసభరమ్మయి భువనోత్తరమగు నిట్టి
కృతి నుతింపఁగ వేడు కెవ్వరికిఁగాదు.

క. గుణిచే బహుభాషా భా
గునిచే నభిజాతుచేత క్షోణీ హితవ
ర్తనుచేఁ గరుణవిలాసం
బనూదితంబయ్యె సుకవిహర్షోదయమై.

భామినీవిలాసము

శాంత విలాసము

చ. తతవిషయాటవీవిలయతాండవలగ్నదవానలార్చులన్
హతమయినట్టి నా హృదయఁమాతఁ జకోరమటుల్ మిళద్రమా
హితమయి సర్వమాధురుల కిల్లగు త్రేఁతల మేలువాని సు
స్మితముఖచంద్రబింబమునఁ జిక్కని వెన్నెలలానుఁ గావుతన్.

చ. జలధిసుతావిలోకజలజాతసమాశ్రయ నన్ను విస్ఫుర
జ్జ్వలన విజిత్వర జ్వర విధాత్వర భంగురు శీతలాత్మగం
జలుపఁగదే ప్రభాత జలజాత మదాపనయాంబులై జగం
బులు వెలుఁగించుచుండు పరిపూర్ణ కృపామృతలోచనంబులన్.

చ. తలఁచినమాత్ర లోకముల తాపము జాలిమెయిన్ హరించుచున్
వెలయ శతాధికంబులగు విద్యుతులన్ మిఱుమిట్లు గొల్పుచున్
బలిసి కళిందజాతటసుపర్వవనీరుహాలంబమానమా
జలధరమాల నాయెడఁద సంతతమున్ స్పృశియించుఁగావుతన్.

చ. లలితకళిందజాతటవిలాసవనుల్ వెలుఁగించుచున్ జనా
వళికి గతాగతశ్రమమువాపెడి చల్లనినీడలిచ్చుచున్
గలితలతాశతంబగు వికస్వర చారు తమాల మాత్మక
గ్గలమగు మామకశ్రమము గ్రక్కునఁ దానడఁగించుఁగావుతన్.

క. గ్రీష్మర్తుభానుమండల
భీష్మజ్వాలాభితప్తవిధురుఁడనగు నా
యూష్మలత నింద్రనీలవ
పుష్మంతుఁడు ప్రావృషాబ్దముం బలె నడఁచున్.

క. అనుపమ మానందము నా
కనుదోయికిఁ గూర్పఁగల మొకానొక కాదం
బిని మామక సంతాపం
బును క్షణమాత్రమునఁ దుడిచిపుచ్చును గాతన్.

మ. విమలంబై సుధకంటె రుచ్యమగు నీ వేదాంతరానుష్ణ స్వ
ప్నమునం దేని మదాంధబుద్ధి గణియింపం బోను లోకేశ లో
పము లీకీర్తి సహస్రమున్నను నను బాటింతు నీవానిఁగా
సుమతుల్ నిన్నుసఁబోలె నన్నెనయు దుష్టుల్ సృష్టియం దుంమరే.

క. పగతుఁడు నెత్తిని నిప్పులు
ధగధగ మండించుఁ గాకఁ దరవారిమొనం
దెగ వేయుఁగాక యేమే
నగుఁ గాకను నేను వలుక నపభాషణముల్.

మ. చనుపాతాళము దాఁటుసాగరములున్ స్వర్గంబునుం జేరు కాం
చనభూమీధరమెక్కు మెందుచనినన్ సంతృప్తిలే దాశకున్
మనమా వ్యాధియు నాధి రూపడఁచి క్షేమం బిచ్చుమం దొక్కటే
కన శ్రీకృష్ణరసాయనం బితరకైంకర్యమ్ము లాయాసముల్.

చ. అలయక దుర్గమోగ్రవిషయాటవిఁ గ్రమ్మఱి యంతుబొంతునుం
దెలియని సంసృతిం దిరిగి తిర్గి విరామ మెఱుంగఁబోని న
న్నలసినవాని మందమతి నాదుకొనన్ యమునానదీతటీ
నిలయనమైన క్రానుఁగువనీజము తాపములన్ హరించుచున్.

క. తొలుతను ముద్దాడి పదం
బులు జంఘలు జాను లూరువులు నాభి యుర
మ్ములు నక్కుసేర్చి యుఁక నా
తలంపు విహరించు హరివదనకమలమునన్.

క. తరియించుకొనుటకు జీవుఁడ
దొరకదు దారియని యేల దురపిల్లఁగ నీ
స్మరణమున గోపికాసుం
దరుండు నీ కంటికెపుడుఁ దగులఁగ లేదే.

చ. కలశపయోధిపుత్రి బిగికౌఁగిటఁ జేర్చి కవుంగిలింపఁగా
నలరెడు ప్రేంకణంపులత యల్లునఁ బొల్చు తమాలభూజముం
బలెఁ గనువిందుసేయు భగవంతుఁడు విశ్వమయుండు మన్మనం
బలమి యనుప్రయాణసమయంబున నాకగుపించుఁ గావుతన్.

క. మలయానిలహాలహాలముల
వెలఁదుల చికురములఁ గాద్రవేయోగ్రఫణా
వళుల ద్విజశ్వపచులయం
దలవడుఁ బరమాత్మబుద్ధి యనవరతంబున్.

చ. అహితహితంబు విశ్వమని యారసి నేత్రనిమీలనమ్ము లో
నిహితమొనర్చి దుర్విషయనిర్వృతిసేసి మనోంధకారమున్
నిహతమొనర్చి భాద్రపదనీరదకాంతిని తాంతమాధురీ
మహితసమాధి నా మనసు మగ్నముగావుట యెప్పుడో కదా.

ఉ. ద్రాక్షరసంబు క్షీరమును ద్రావితి శర్కరగొంటి వాసహ
స్రాక్షుని వీడునం దమృత మారఁగఁ గ్రోలితి రంభమోవి దం
తక్షతముల్ రచించితి యథార్థము సెప్పుమ కృష్ణ యన్న రెం
డక్షరముల్ బలెన్ మధురమా కడగండ్లనుబడ్డ జీవమా.

క. తరుణతరంబగు క్రాసుఁగు
తరువో మరకతమణీకుధరమో యని ని
వ్వెఱపడిరి దవ్వునను రఘు
వరుఁ గన్గొని రామచంద్రుఁ బరమమునీంద్రుల్.

క. జగదండమెల్ల నశ్వర
మిఁగఁ గాయముఁగూర్చి పలుక నేటికి జను లీ
నగుఁబాటుమనికి కెన్నియొ
యగచాట్లకు నోర్తు రెంతయజ్ఞానంబో.

మ. భవరోగమ్ములకుం మహౌషధము పాపగ్రావదంభోళి పం
చవిధక్లేశ మహామహీరుహహుతజ్వాలాజటాలానలం
బవదాజ్ఞానతమోర్కబింబ మల కృష్ణా యన్న వర్ణద్వయం
బవుఁబో ముక్తిసతీవిహారసదనద్వారంబు భక్తాళికిం.

క. ప్రతిదినము మృత్యువాతం
హతులగు జనములను గన్నులారఁ గనుచు నా
మతి యిపుడును విషయేచ్ఛా
స్మృతి యకటా విడువ దేమిచిత్రంబో కదే.

మ. మనమా నీకు హితమ్ముసెప్పెదను విన్మా బృందలో నాలమం
దను గాపాడు ఘనాఘనాపఘను పొంతం బోకు మవ్వంపుఁ దీ
యని వీయూషము జాఱు చిర్నగవు నిన్నాసాసలం గొల్పి యొ
క్కని మేపాన హరించు నీ వలచు భోగమ్ముల్ మనోరాగముల్.

చ. హృదయమునందుఁ బాదుకొని యేది యనిర్వచనీయ సౌఖ్యపుం
గుదు రగుఁ గంఠలగ్నమయి కూల్చు మనోంధతమస్సు నేది తీ
యఁదనమునందు ద్రాక్షలకు నగ్గలమౌనది యట్టి కృష్ణయం
పదము రసజ్ఞ వీ వగుదువా రసనా భజియింపు మాటికిం.

క. ఎరయైన ఖడ్గధారకు
శిరము కృతాంతుండు పట్టి ఛేదించిన రా
జ్యరమకు విలయమయిన నం
తరాత్మ విడకుండుఁగాత ధర్మపథమ్ముం.

క. పృథివీతలసంచరణ
వ్యథకుఁ గుటిసేయనేల నంతఃకరణం
బధిరోహించెఁ బరుండగు
మధురానగరీవిహారి మచ్చిరమందుఁ.

చ. సకలవ్యాపక మేనితేజము జగజ్జాలమ్ము వెల్గించు నే
యకలంకుండు నిగూఢ మాదరు వహమ్మఁ దెల్వి కవ్విష్ణు నెం
దొ కనం జూచెద రాత్మనున్న పరతత్త్వఁ గుర్తుపట్టంగ నో
పక యీ యక్రమ మెట్టిదుఁ శివశివా వర్ణింపలేఁడే కదా.

తే. వయసు ముగిసెను నెత్తిపైవ్రాలె మిత్తి
యిప్పుడా నిద్ర జీవుఁడా ముప్పగనక
నీకుఁ గొఱతేమి హాయిగా నిద్రవొమ్ము
తల్లి గంగాభవాని నీ దరినెకలదు.

మ. తమమేనుల్ భవపుర్నిదాఘతప నోత్తప్తంబులై మాఁడ శ్రీ
భ్రమ యజ్ఞానపు సంకెలఁ బలమునఁ ఖండించు నైరాశ్యతా
సుమహాశీతల మాత్మచింతనసుధా స్రోతస్వినీవారి స్నా
నము గావింతురు పుణ్యజీవు లఘహంతల్ నిర్గతశ్రాంతులై.

చ. సవనములాది సేయఁగద సంస్మృతిముక్తికిఁ గర్మపాశముల్
తవిలి పతించుఁగాదె ఋషిదత్తమతోక్తులు నాత్మశాంతికిఁ
భవజలరాశి దాఁటుటకుఁ బావనతీర్థము లాడుఁగాదె యీ
భవజలరాశిఁ గ్రమ్మఱెడు పామరజాతి కిదెల్ల మాఢ్యమే.

క. గణికాజామిళముఖదు
శ్చణులను మన్నించి ప్రోవఁ జాలిన దేవా
గ్రణివి భవమను మరుస్థలి
నణఁగారిన యణువు ననుఁ గటా విడిచెదవే.

చ. మదగజరాజగండమదమత్తమధువ్రతమాధురీగుణా
స్పదకలఝాంక్రియాసుభగసంపద మాకు క్షణంబుగూడ వ
ల్లది మదిరారసంబటు తదర్థుల కన్నులుగప్పి గోపికా
వదనచకోరచంద్రు పదభక్తికి రిక్తులఁజేయుఁ గావునన్.

చ. అలఁతులయింట్ల భూతి సుకృతాత్ములయింట్ల దరిద్రదేవతా
కలకల మున్నతాత్ములకుఁ గాలము చేరువ దుష్పథానువ
ర్తులకును దీర్ఘమాయు విడు దుర్ణయముం గని క్రోధపావకో
జ్జ్వలితశిఖల్ దహించినను శంకర దీనుఁడ నేమిసేయుదున్.

మ. తన వీణాగుణనిక్వణధ్వని యెడం దాత్పర్యమున్ సేయ కె
వ్వని వాక్యామృతవాహినీరసము నాస్వాదించు వాగ్దేవి త
ద్భణితుల్ పండితరాజకర్ణసుభగస్వాదిష్ఠముల్ వించు నే
జనుఁ డూఁపండు శిరమ్ము వాఁడు పశువో సాక్షాత్పశుస్వామియో.

మ. కనకాద్రీంద్రము దొట్టి గంధగిరిదాఁకన్ వార్నిధుల్ సుట్టి రాఁ
జను భూమింగల కావ్యకల్పనచణుల్ శంకింపకే తెల్పుఁడీ
ఘనుఁ డెవ్వండు మదన్యుఁ డిక్షురసశిక్షాదక్షదీక్షావచః
ప్రణుతాచార్యమహాపద మ్మనుభవింపంజాలు వాఁడుండెడిన్.

మ. రచనామార్మికుఁ డౌదువేని బరిణతద్రాక్షామరందద్రవ
ప్రచురాహంపరిహారి వాఙ్మయకలాపంబైన నీ కావ్యమున్
వచియింపం జనుదెమ్ము మాదృశసమీపంబందుఁ గాదేనిఁ ద్వ
ద్రచితం బాత్మకృతాఘుమట్లు వెలికిన్ రానీకు మెన్నేన్ సఖా.

ఉ. శ్రీయధరామృతంబు సుధ తేనియ ద్రాక్షయు నెంచు నేరి కా
ప్యాయనముం బొనర్పనివియైనను బండితరాజవాక్కలా
శ్రీ యల్లరింప దేనరుల జీవితులయ్యును వారికిన్ మృత
ప్రాయులె మందబుద్ధులు ద్విపాత్పశువుల్ మనుజాధమాధముల్.

ఉ. ఏల విషాదమంద ఖలు లెవ్వరొ నా కవితాకుమారి యీ
శ్లాఘ్యలు లనాదృతిన్ సలిపిరంచును గావ్యకలాబ్జినీమరం
దాలససంచరన్మధులిహాననరంగమునన్ రసధ్వని
శ్రీ లెసఁగంగ నర్తనము సేయవె నీవు విచిత్రభంగులన్.

మ. పరవాచాంరచనాకృతిస్తుతికలావాచంయముల్ పండితుల్
ధరణీపాలురు శ్రీవిలాసమదిరాతంద్రాప్రమత్తుల్ రతి
త్వరవీడాలసనాకయోషిదధరస్వాదూపహాసంబు మ
త్సరసాలాపవిపాక మేసుకృతి యాస్యంబందు లాస్యంబిడున్.

క. భువిఁ బండితరాజమహా
కవితామాధుర్యమునకుఁ గావించు నతుల్
నవనీతైక్షవమాక్షిక
గవాంరసద్రాక్ష లమృతగర్వాపహముల్.

మ. తుదముట్టం గనె సర్వశాస్త్రములలోఁతుల్ నిర్వహించెన్ విధుల్
మృదులంబా నిజయావనం బునిచె డిల్లీనాథు కెంగేల నా
పిదపన్ శ్రీవిభుఁ గొల్చుచున్ మధురలో నిర్వాసి తైంద్రక్రియా
పదుఁడై సర్వ మొనర్చెఁ బండితకులప్రఖ్యాతుఁ డుల్లోకమున్.

క. హరియింతురు జారజులగు
దురితాత్ములటన్న శంకతోఁ బేటికగా
విరచించినాఁడ మత్స
ద్యరత్నములఁ బదిలపఱుపఁదగు నిందనుచున్.

క. పనితస్వతంత్రభూజీ
వనుచే సారస్వతైకపరతంత్రకలా
వనుచే శాంతవిలాసం
బన్వాదితంబయ్యె బుధజనారాధ్యంబై.

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయ